

ARGES

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă
■ Anul XXV (LIX) ■ Nr. 7 (517) ■ Iulie 2025 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului
Pitești
Centrul Cultural
Pitești

Apare sub egida
Uniunii Scriitorilor
din România

IOAN MARCHIȘ - Bogdan Vodă, 100 x 100cm

MARIAN ILEA - Arca lui Georgio.
Piesă de teatru în două acte cu un epilog

p. 15-18

Mariana Șenilă-Vasilu și „Paradisul regăsit”

La 4 iunie, s-a dus. Singură. Așa cam cum a trăit după 1989. Doamna Mariana Șenilă-Vasilu a fost o personalitate distinctă a culturii românești, impunându-se, de-a lungul anilor, prin studii profunde asupra ethosului românesc, începând cu volumul „Drumuri, cărări, poteci” (Editura Sport-Turism, 1991), continuând cu monografia despre Brâncuși din 2008 („Brâncuși, altcum”), „Umbrele albe ale tablourilor” (2015, Editura Academiei) și culminând, cu ultima cercetare, „Martor din Paradisul pierdut” (Editura Carminis, postfață de subsemnatul).

Născută la 11 iunie 1944, la Câmpeni, județul Alba, Mariana Șenilă-Vasilu a cunoscut în profunzime, din familie, la început, această zonă legendară a Munților Apuseni. Atrasă de tot ce este frumos, a absolvit Institutul de arte „Ioan Andreescu” din Cluj-Napoca, fiind licențiată în arte decorative, specialitatea tapiserie. A fost fondatoare a Filialei Pitești a Uniunii Artiștilor Plastici din România, din anul 1975. A participat, începând cu anul 1967, la numeroase expoziții republicane și internaționale de artă decorativă, tapiserie. În 1967 a obținut Premiul II la Festivalul Institutelor de arte, Cluj, Premiul și medalia revistei Argeș (1979). A fost cadru didactic la Liceul de Arte Dinu Lipatti din Pitești, pregătind generații de elevi. Căsătorită cu savantul biolog George D. Vasilu, după dispariția acestuia a depus diligențe deosebite pentru promovarea operei acestuia.

Pe lângă pictură și tapiserie, o altă dimensiune a personalității sale a reprezentat-o, de zeci de ani, scrisul. A avut rubrică de artă plastică la revista de cultură „ARGES” începând din 1975 și până nu de mult. Mulți începeau să citească revista mai întâi cu studiile d-nei Șenilă, pentru că aduceau noutăți cu duimul și erau și atractiv scrise. Deși erudite, nu te strivea cu enciclopedismul său. În multe rânduri a publicat pagini de jurnal despre marile muzee ale lumii.

Nu există vorbe mari în această evoluție și niciun cuvânt nu poate fi eliminat, atât de concentrată am încercat să fie această prezentare-necrolog! E vorba de erudiție și cultură, dacă ne vom antepunonța! Amintirile sunt documentate prin lecturi profunde, pluridisciplinare. Când crezi că ai în față un fragment autobiografic, cu valențe sentimentale, descoperi, în rândul următor, ample referințe istorice, de religie și de mitologie, din partea celor mai autorizate surse. Nimic nu e lăsat nedemontat, explicat până la ultimele consecințe, cu argumente imbatabile.

Cercetările îi erau exhaustive, pornind de la particular și mergând, firesc, la general. Bibliografia era mereu impresionantă, autoarea cercetând tot ce s-a publicat, până acum, asupra unei opere de artă ori a

istoriei locurilor, oamenilor și faptelor din Munții Apuseni. De remarcat faptul că trimiterile bibliografice nu stânenesc lectura, cartea nu e o colecție de citate. Bine asimilată, bibliografia face parte integrantă din „povestea” pe care d-na Mariana Șenilă-Vasilu o brodează. O poveste cât se poate de relevantă și credibilă.

Despre istoria Munților Apuseni s-au scris multe lucrări, dar nicio „monografie sentimentală și totală”, cum este aceasta. Scrisă cu sufletul, lucrarea îngemănează trăiri personale, date istorice, referințe culturale exhaustive într-un stil unic.

Cartea aceasta este scrisă cu mare talent literar, să nu ne lăsăm înșelați de referințele culturale. Vocația sintezei e dublată de capacitatea autoarei de a prezenta, extrem de clar și succint, informații și stări de spirit, cu caracter personal, alături de mari momente ale istoriei naționale și nu numai. Dacă prezentul e trist și gol, există un refugiu, un „Paradis pierdut”, la care autoarea se raportează cu obstinție și convingere.

Cartea doamnei Mariana Șenilă-Vasilu poate interesa categorii largi de cititori - de la istorici ai locului și ai marilor momente ale României (momentul Horia, momentul 1848 etc.), în genere, la etnologi, folcloriști, sociologi și scriitorii dornici de inspirație.

Despre trecut și prezent. Și viitor. Nu putem merge înainte dacă nu ne cunoaștem, cu adevărat, trecutul. Și dacă nu avem o brumă de patriotism. Un patriotism care d-nei Mariana Șenilă-Vasilu nu i-a lipsit. Aflându-se, în 1988, la Paris, în contact cu marea cultură a lumii, dar și cu ispita de a rămâne acolo, totuși, autoarea, cu adânci rădăcini în Munții Apuseni, înțelege ceva. Că trebuie să se întoarcă: „Acel ceva care mă copleșea se numea dorul de acasă, dorul de țară, dorul de pământul românesc.”

E cea mai frumoasă declarație de dragoste față de locul originar. O declarație pe care puțini o pot face și susține cu argumente. Oricât și-ar fi dorit libertatea, libertatea de creație, ceva o ținea în loc, dorul de locurile în care s-a născut. Munții Apuseni! La vremea respectivă, un dor puțin lămurit, dar, iată, peste ani, explicitat.

Și încă ceva. Doamna Mariana Șenilă-Vasilu a trăit zeci de ani la Pitești, fiind o personalitate marcantă a acestor locuri, asimilată Piteștiului. Dar a fost o „moață” până la sfârșit, Piteștiul socotindu-l un fel de exil. Unul asimilat, formal, pentru că a ales, în ultimii ani de viață, tot Munții Apuseni. Deși a trăit și activat în Pitești, peste 50 de ani, subliniez, tot „moață” s-a socotit, deși aparținea României întregi.

O dată cu Doamna Mariana Șenilă-Vasilu s-a dus o lume. Una în care discuțiile și întâlnirile aveau un caracter cultural de cel mai înalt nivel. Rămâne prin opera sa și modelul uman impus energic, și acesta pe cale de dispariție...

JEAN DUMITRAȘCU

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

S-au înecat mereu cu spinarea Carpaților

Am fost chemați la o lucrare de-a pururi nouă, care să cânte în simfonie, precum cânta Enescu celor de demult, și nouă, și celor care vor veni.

Să învățăm cu sârguință, să ne pregătim cu marile încercări din viața noastră de zi cu zi. Dar, mai presus de toate, să nu uităm de chemarea lui Iisus de a ne însuși blândețea și smerenia cu inima, aceste două virtuți fără seamăn, care au ținut dintotdeauna echilibrul în lume. Blândețea este virtute și dar dumnezeiesc, deopotrivă! Să glăsuim întreolaltă cu blândețe; să cârmuim cu blândețe; să ne rugăm la Dumnezeu să schimbe duhul conducătorilor întru blândețe. Lui Dumnezeu îi sunt plăcute credința și blândețea.

Scopul cel dintâi al învățaturii temeinice este de a ne învăța să cugetăm și să lucrăm bine. Ferindu-ne de capcanele vieții.

Blândețea și împlinirea ei în viața noastră ne face inima smerită, înțelegătoare, iertătoare, plină de Duhul Sfânt, aprinsă de focul dragostei dumnezeiești! Numai așa vom afla odihnă sufletelor noastre, pacea inimii, pacea adevărată, care însănătoșește deopotrivă, atât trupul, cât și sufletul, ființa noastră atât de zbuciumată de la leagăn până la mormânt! Așa ne îndeamnă Iisus din adâncul inimii Sale, ca Dumnezeu și Om, asemenea nouă, afară de păcat, Cel ce S-a jertfit pentru noi și a Înviat a treia zi, după Scripturi, pentru a ne învăța și pe noi trecerea din moarte la Viață!

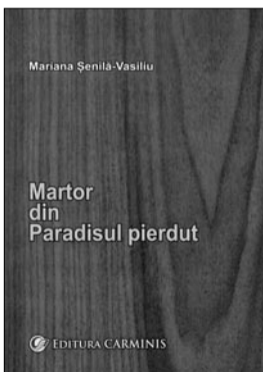
Noi, românii, am încercat și oarecum am și izbutit ceva, adică să-i facem pe occidentali să creadă în isprăvile noastre din timpul istoriei ce s-a consemnat, atunci, mai ales, când imperiile stăteau să înghită țara aceasta, în care ne-am născut. Se vede că s-au înecat mereu cu spinarea Carpaților, pe care nu au putut să-i îngurgiteze. Așadar, când vrea Dumnezeu, rămâi în picioare!

Să vii dintr-un neam cu rădăcini prelungite până în cer nu e o glumă. Peste inima ca o pâine caldă și sufletul luminat de bucuria vieții al românilor, se așterne chipul lui Iisus întru cerească binecuvântare. Vremile se pleacă sub mantia de aur a speranței. Harul lui Dumnezeu se revarsă prin apostolia Sfântului Andrei, cel dintâi chemat la slujirea Cuvântului, har din care ne împărtășim mereu de mii de ani.

Menirea fiecărui om zidit de Dumnezeu este să ajungă în ipostaza supremă de a deveni casnic, împreună viețuitor cu Dumnezeu, Iisus Hristos Cel înviat din tenebrele morții. Este mângâietor să știm acest lucru, el fiind, de altfel, cel mai important din viața noastră.

Din clipa Învierii Sale din mormânt, noi, toți creștinii din lume, ne-am bucurat, ne bucurăm și în veci ne vom bucura de darul fără de preț al iertării și al învierii noastre!

Calinic Argeșeanul

„Ai uitat un singur cuvânt”

■ Te străduiești să-ți ascunzi un fapt și anume că evoluția vieții constituie un fenomen dureros în sine, căutând factorii care să ilustreze contrariul, dar dându-ți seama la un moment dat că inclusiv aceștia, și poate nu chiar în ultimul rând, nu ezită a-l confirma.

■ X preferă omul în condiția realului, Y preferă omul în condiția ficțiunii ca fiind mai autentic.

■ Decepția: sarea din bucatele textuale ale lui X.

■ Cu cât partea de viață care ți-a mai rămas e fatalmente mai scurtă, cu atât lucrurile din jurul tău par a-ți sugera eternitatea. O eternitate în care te-ai putea transforma aidoma aceluși chip dintr-un basm suedez, sortit a rămâne veșnic în oglinda în care s-a privit o clipă.

■ Senectute. „Am ajuns să exploatăm doar suprafețele din profunzime” (Nietzsche). Și nu e oare suficient?

■ Condiția lăuntrică a unui autor se poate constata din textul său, indiferent de tematica sau prilejul acestuia, astfel cum, privindu-l, ne putem da seama de culoarea ochilor săi.

■ „Misterul trupului, seducător aproape imbatabil al spiritului. Mă tem însă că spiritul e trădător; într-atât e legat strâns de trup încât, în orice împrejurare, mă părăsește spre a-l urma pe acesta în nevoile sale. În zadar îl lingușesc și îi vorbesc. Degeaba rup această legătură, și-i amintesc de Seneca, de Catul” (Montaigne).

■ Ne opunem uneori misterului existențial din vanitate, reavoință, ignoranță, indolență, dar misterul nu ni se opune întrucât face parte din ființa noastră, nu-i așa, colega?”

■ „Puterile oculte le-am alungat din natură în ultimă analiză dintr-un motiv obiectiv: nu le putem angaja în slujba noastră” (Blaga).

■ Te îndrepti spre unele lucruri care n-au o explicație ca și cum ar avea, te îndrepti spre unele lucruri care au o explicație ca și cum n-ar avea.

■ „Viața, spune Tarde, se reduce la căutarea imposibilului prin intermediul inutilului. Căutăm mereu imposibilul, fiindcă acesta ne este destinul; îl căutăm prin inutil, fiindcă acest drum nu trece prin nici un alt punct; să ne ridicăm, totuși, la conștiința deplină a faptului că nu căutăm nimic din cele ce se pot obține și că pe acest drum nu întâlnim nimic care să merite o mângâiere sau un dor” (Fernando Pessoa).

■ Uneori eziți a face un lucru din pricina deciziei ferme de a-l face, cu un straniu efect inhibant.

■ X, un orfan de trecut.

■ Destule lucruri fastidioase din preajmă, lucruri care-ți sunt întrutotul străine, *increate* pentru tine, simple convenții pe drumul deloc lesnicios de la o zi la alta.

■ „După ce câțiva activiști au vandalizat tabloul «Macii» de Claude Monet, expus la Musée d'Orsay din Paris, ministrul culturii din Franța a ripostat dur, pe rețeaua X, cerând pedepse noi pentru acest tip de vandalism. Cum activiștii făceau parte din mișcarea Riposta Alimentară, cineva a sugerat ca pedeapsă: șase luni de închisoare doar cu pâine și apă. Sănătate, sobrietate, echitate” (Dilema, 2024).

■ Împlinirea, o soluție, neîmplinirea, o problemă. Dar dacă inversăm termenii? Sub privirea noastră incredulă, Destinul nu o dată echivoc.

■ Te poți regăsi uneori în acel melanj al proiectului cu spontaneitatea, aidoma unui paradox al unui compromis pe care nu e bine să-l ai în vedere anticipat, pentru a aștepta rezultatul obiectiv precum indicația orei pe cadranul unui ceasornic.

■ Stare bahică: te regăsești într-un informal emoțional alcătuit din materia formalului care te-a opresat. Fii tolerant și cu prima ipostază și cu a doua.

■ „Nu poți uita timpul decât servindu-te de el” (Baudelaire).

■ A amâna adică a dilata prezentul prin potențialitățile sale, a transpune ziua de azi într-un mâine care ar putea fi nelimitat.

■ A.E.: „Creația? Un comerț cu Neantul, nu totdeauna onest”.

■ „Uitaseși parcă luna liniștită pe bulevardele pustii. În fiecare an redescoperi decorurile naturale și emoția e mereu aceea: de-a fi uitat parcă etc. Dificultatea artei: a prezenta ca pe-o surpriză lucruri bine cunoscute. Dacă nu ți-ar fi fost bine cunoscute n-ai fi fost atâta de interesat să le tratezi într-un mod care să surprindă. Fericirea artei: a-ți da seama că un mod propriu de a trăi poate să fie legea unui mod de a te exprima” (Cesare Pavese).

■ Senectute. Cum va începe agonia? Poate a și început deja fără ca tu să realizezi aceasta.

■ Prietenia: un control de sine. Amicitia: un control mutual.

■ Flacăra unui ochi iluminat revelând obiectul asupra căruia se fixează.

■ „Se spune că trifoiul cu 4 frunze aduce noroc, deci acesta cu 63 de foi ar trebui să-l faci pe japonezul de Yoshiharu Watanabe (45 de ani) cel mai norocos om din lume. Bărbatul a doborât un record mondial Guinness, după ce a reușit să cultive un trifoi incredibil, în grădina sa din Nasushiobara” (Click, 2024).

■ Turbionul simțămintelor care în ciuda aparențelor n-au încetat să existe, ascunzându-se de conștiință spre a se putea ivi în împrejurările în care conștiința le-ar putea accepta ca pe o alteritate fraternă. În cel mai fericit caz în text.

■ Uitarea: o tristețe delicată aidoma unui abur peste lucrurile despre care știi lăuntric că există. Dacă ți se aplică totuși în unele momente dureros aidoma unei gheare, e o probă a faptului că exiști și tu.

■ Pe Marte temperatura e de minus 70 de grade.

■ Lucrurile din jur nu se revarsă înăuntrul nostru prin senzoriul care le înregistrează, ci prin indefinitul lor dispus a ne melancoliza.

■ „Politica este produsul cel mai ignobil și nefast al existenței societăților omenești. Ea conduce inevitabil spiritele spre speculații a căror materie este libertatea, viața, bunurile indivizilor considerate în masă și care presupun întotdeauna pasivitatea și docilitatea obținute fie prin teamă, fie prin slăbiciunea de spirit; și aceasta oricare ar fi sistemul sau regimul în vigoare, intențiile politicianilor, valoarea sau virtutea lor” (Valéry).

■ Incomensurabilul unor lucruri despre care se știe prea puțin, incomensurabilul unor lucruri despre care se știe prea mult.

■ Te apropii uneori de neîmplinit prin suflul fantast al împlinirii care-l transfigurează fericitor.

■ Ai fi putut rămâne pe țărnul neîmplinirii cum al unui vis. Dar dacă nici neîmplinirea de care ai avut parte n-a fost suficientă? Dacă mai adastă un adaos?

■ „O carte împrumutată de la o bibliotecă din Helsinki a fost returnată cu o întârziere de 84 de ani. Este vorba despre traducerea în finlandeză a romanului istoric **Refugiati**, de Sir Arthur Conan Doyle. Când vine vorba despre cărți, timpul e chiar relativ” (Dilema, 2024).

■ Ne căutăm în vis spre a ne găsi în real, ne căutăm în real spre a ne găsi în vis. Un romantism nativ în iubire ca și în artă? Contează identic armonia și dizarmonia factorilor în cauză. Marea iubire ca și marea creație n-ar putea subestima dizarmonia, trecând-o nu o dată pe primul plan. A.E.: „De ce?” Pentru a respecta sensul sacrificial al lumii.

■ Nici o suferință nu e imbecilă.

■ A.E.: „Scrii posibil nu doar din plăcerea formei, ci mai din adânc, din nevoia biologică de productivitate. Spiritul imită organismul dornic de a da rod.”

■ A scrie poezie nu înseamnă oare a-ți despărți viața în două? Cărei părți îi vei acorda primatul? Unii autori s-au sinucis din pricina iubirii dureroase, alții pentru că nu mai puteau scrie.

■ „Ce este oare un poet? Un om nefericit, tăinuind în inima lui adânci suferințe, dar ale cărui buze sunt astfel croite încât să preschimbe suspinul și strigătul care țâșnesc de pe ele într-o muzică dulce la auz” (Kierkegaard).

■ Aprilie 2024. Aidoma unui trăsnet a căzut vestea încetării din viață a lui Nicolae Manolescu. L-am întâlnit prima oară către

finele anilor '60, la Casa Scriitorilor, când, sub înfățișarea unui tânăr svelt, cu fruntea ușor înălțată parcă în întâmpinarea temerară a viitorului, avea deja șansele unei personalități demne de atenție. A pășit cu siguranță pe un drum nescutit de dificil. Cu o autoritate naturală totodată degajată și constrictivă până la treptele realizării majore. O realizare care nu e numai a sa, ci și a epocii, astfel cum o putem considera și pe cea a unor predecesori în frunte cu Titu Maiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu. O apetență inteligentă a autorității i-a fost confirmată de o zodie favorabilă. Evident n-am putut fi de acord chiar cu toate opiniile și preferințele sale, dar i-am prețuit necontenit condeiul. Cu totul imprezvizibila sa dispariție a lăsat un gol în care noi configurații nu-și vor întârzia ivirea. Raportarea lor imediată ori în timp la paradigma marelui critic e oricum inevitabilă.

■ „Poeții care au creat nemuritoare femei îndrăgostite n-au cunoscut, de cele mai multe ori, decât niște servitoare de hanuri” (Proust).

■ Scrisul: cea mai nobilă aparență a tăcerii.

■ Fenomene ale senectuții. Teama devenind o cutumă, speranța devenind o cutumă, indiferența devenind o cutumă. Uneori în ordine inversă.

■ „Romeo, un bou de șase ani, a intrat în Cartea Recordurilor și a devenit oficial cel mai înalt bou din lume, având o înălțime de 1,94 m. Acesta locuiește alături de stăpânii lui, Misty și Robert Moore, la Sanctuarul pentru Animale Welcome Home, din Oregon, SUA. Nu vă lăsați păcăliți de înălțimea lui impresionantă, căci Romeo este doar un «urias blând» căruia nu-i place nimic mai mult decât să fie îmbrățișat și răsfățat” (Click, 2024).

■ X e prea indiferent pentru a-ți putea fi realmente un prieten, Y e prea serviabil pentru a-ți putea fi realmente un prieten.

■ Ai uitat un singur cuvânt și ai rățăcit ideea.

■ „Citesc câteva versuri din volumele recente ale unor poeți români «promițători», iar versurile sună cam așa: «odată cu primele cireșe desenându-ne cercuri în cerul/ gurii cu sâmburi netezi ca niște sfârcuri de fetițe»; sau (dintr-un «poem pentru fund»): «o frumoasă prizonieră a chiloților care (zici tu)/ se cere eliberată din captivitate». Se pare că în poezia românească de azi granița dintre poezie și libidoșenie nu mai există” (Dilema, 2024).

■ Scriptor. În cele din urmă salvat de parte, nu de întreg, de finețe, nu de grandoare. Umilița finală ieșind la vedere aidoma unui pas spre redempțiune.

■ Frustrările constituindu-se de la o vreme într-un nimb malefic.

■ Iubirea, un mit al ființei? Nu e prea mult spus, nu e prea puțin?

■ „Simone Weil spune că absența totală a milei aici jos este semnul însuși al milei lui Dumnezeu. Această absență nu poate să fie totală, căci atunci ce-am mai ști noi despre mila lui Dumnezeu? Să spunem că mila este absență din natură, dar prezentă în centrul divin al sufletului. În ce mă privește, eu nu am simțit niciodată mila lui Dumnezeu față de mine, dar mila pe care o încerc pentru cei în mizerie mă face să cred că Dumnezeu are milă de mine așa cum eu am milă de frații mei. Primesc mila în măsura în care o resimt. Sunt păcatul care plânge și nu judecă – iar dacă păcatul este capabil de milă, ce trebuie să fie atunci compasiunea unui Dumnezeu infinit de pur?” (Gustave Thibon).

■ Scriptor. Profunzimea maximă, doar o aluzie.

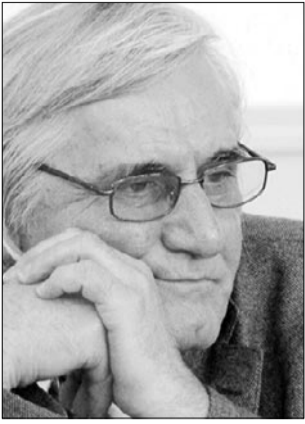
■ Poezia: o întrebare care zburdă deasupra Neantului aidoma unei păsări, a unui fluture. Grația sa supremă vine din faptul că răspunsul e imposibil, ceea ce face ca întrebarea să se repete la infinit.

■ A.E.: „Stare postparadiziacă, visul are drept punct de plecare o durere”. Și care e așa-zicând punctul său de sosire? „E mai bine să nu vorbim mai mult despre ceea ce Nerval a numit a fi «a doua viață».”

Te poți regăsi uneori în acel melanj al proiectului cu spontaneitatea, aidoma unui paradox al unui compromis pe care nu e bine să-l ai în vedere anticipat, pentru a aștepta rezultatul obiectiv precum indicația orei pe cadranul unui ceasornic.

jurnal de idei

Nicolae Oprea

Colaboratorul nostru Nicolae Oprea a fost distins recent cu Premiul Internațional „Teatro di Segesta”, acordat de Primăria din Calatafimi Segesta (Sicilia), în Amfiteatrul antic al așezării străvechi. Motivația premierii sună astfel (în traducere): Cu numeroasele sale scrieri și cu opera sa a propagat gândirea, istoria și literatura română în lume evidențiind puternice analogii și rădăcini cu tradițiile latine și mediteraneene. (Ziua literară)

jurnal

Fragmente de jurnal (I)

Între 5-12 septembrie 2002, am fost invitat în Italia, împreună cu soția Doina Aurelia (*Dumnezeu să o odihnească în pace!*), pentru a participa la Festivitatea de acordare a unui premiu internațional neașteptat: *Il Premio Internazionale „Teatro di Segesta”* din provincia siciliană. În ordinea de pe programul tipărit, lista premianților începe cu evocatul absent Turi Ferro – *Attore (alla memoria)* – și continuă cu: Prof. Nicolae Oprea, Dott. Massimo Magliaro, Gen.le Carlo Gualdi, Prof. Ignazio Marino, Col. Carmelo Bulgio, M. Turi Vasile (...). În prima zi, primarul fiind plecat din localitate, suntem primiți de *il vice-sindaco* Tagliavia, în biroul căruia o cunoaștem pe *signora* Anita Garibaldi, care va fi declarată la festivitate Cetățean de Onoare al municipiului.

A doua zi după sosire, în jurul orei 11, pornim în excursia de cunoaștere a vestigiilor orașului, călăuziți de gazdele ospitaliere. SEGESTA (grecii, spre deosebire de romani, îi spun *Egesta*) a fost unul dintre cele mai puternice centre ale civilizației eline. Vedem mai întâi *IL TEATRO DI SEGESTA*, de la poalele muntelui Barbaro, datând din secolul II a. Ch. Săpat parțial în rocă, are un diametru de 63 metri, cu 30-40 rânduri de trepte (cam jumătate față de amfiteatrul pe care l-am văzut în Grecia, la Epidaur). Aici se ține vara o stagiune teatrală în timpul nopții („Alba” nocturnă prelungindu-se până spre ora 4 dimineata). În spatele colinei orașului antic, săpăturile arheologice (din 1988) au scos la iveală ruinele unui Sanctuar din secolele VI-V și alte ruine ale orașului medieval Calatabarbaro: castelul normand, biserica, moschee și orașul arab. Doina face poze cu teatrul și ruinele.

Coborâm șoseaua șerpuitoare și urcăm apoi, per pedes, pe colina opusă, unde se înalță mândria antică a segestanilor: *Templul elino-grec* edificat în secolul al V-lea a. Ch. Este un magnific templu în stil doric, din care s-au păstrat cele 6 coloane (în lățime) și 14 (în lungime). Dar n-a rezistat timpului și interiorul templului, în care pășim noi, impresionați de blocurile masive de piatră ce se înalță spre cer. E datat între anii 430-420 a. Ch. După o masă copioasă cu antreuri (*anti-pastele* tradiționale și alte feluri de carne) și pește, vom vizita, în aceeași formulă găzduitoare, Osuarul din Calatafimi: *Osario di Pianto-Romano*. De la înălțimea dealului unde e cocoțat osuarul, avem în fața ochilor – ne explică doamna Garibaldi stră-nepoata – câmpul de luptă unde s-a dat bătălia decisivă pentru unirea Italiei, din 15 mai 1866, între revoluționarii garibaldieni și trupele normande. Citim inscripția de pe un mini-arc de triumf (mai degrabă, o poartă din marmură) cu deviza lui Giuseppe Garibaldi: *Qui si fa l'Italia o si more!*

Pe drumul de întoarcere sunt avertizat că la Festivitatea de premiere nu se țin discursuri. Doar o crainică de la televiziunea RAI 3 va pune întrebări premianților (transmiterea emisiunii, a doua zi). Ceea ce mă cam sperie, dat fiind vocabularul meu cam redus după absolvirea secției Română-Italiană din 1973. Adio! discursul tradus de Doina de-acasă. Spre seară (imediat după ora prânzului aici se salută *Buona sera!*) facem o escală în casa profesorului Togliavia. Primul ghid, Salvatore ne dusese la hotel să ne odihnim puțin (de fapt, abia apucăm să facem duș) și să ne luăm „hainele de gală”. Pe la 19,30 în casa lui Togliavia se servesc cafele și lichioruri; noi ne schimbăm într-altă cameră; eu îmbrac costumul, îmi pun cravata. La sfârșitul întâlnirii, o mică festivitate în sufrageria casei de vară: doamnei Anita

Garibaldi i se oferă două diplome (n-am înțeles prea bine care era rostul lor), din partea unui reprezentant al unei familii de „garibaldieni”. Acesta fiind un parlamentar italian așifând un costum alb foarte șifonat de drum; iar dânsa, îmbrăcată în costum roșu, cu tichie garibaldiană.

În preajma orei anunțate pentru festivitate, 21,30, coborâm în piața publică („piazza Nicolò Mazaro”), unde îl cunosc, în fine, pe primar, - onorabile Nicolo Cristaldi, parlamentar italian, ex-președinte al Parlamentului provinciei Sicilia - , un om cordial și inimos, non-protocolar, înzestrat cu niște mustăți austriece. Domnia sa îmi face cunoștință cu toți ceilalți distinși cu Premiul Internațional „Teatro di Segesta”, începând cu directorul televiziunii RAI, Massimo Magliaro. Îi cunosc, rând pe rând, pe: scriitorul (cred, octogenar) Turi Vasile care trăiește în America; generalul Carloguala, șeful carabinierilor din Sicilia; compozitorul Giovanni Sollima; profesorul Ignazio Marino. Director *ISMETT*; col. Carmelo Burgia, comandantul carabinierilor din regiunea Trapani. Finalmente, cunosc persoana care mă îngrijorează pe mine în privința dialogului, crainica TV RAI 3, Elvira Terranova. Aceasta va conduce de pe scenă festivitatea de premiere și o avertizează că n-am mai vorbit de mult timp în limba italiană. Drept urmare, când îmi vine rândul la premiere (de fapt, primul, în absența celui *alla memoria*), până să fac ocol scenei să urc pe laterală, o cheamă și pe soția mea (care exersase limba italiană în Minister) pe scenă, ca „interpretă”. Până să vină ea din spatele scenei, am prins curaj.

În ciuda aparențelor, am o intrare de succes, aplaudată de public, când răspund prompt la întrebarea crainicei *Come si dice in romeno a buona sera?*, rostind la microfon salutul neaș. După ce prezintă succint argumentația juriului, amintind că predau studenților de la Facultatea de Litere a Universității din Pitești (la cursul de *Literatură comparată*) și Literatura italiană („de la Școala poetică siciliană la Salvatore Quasimodo”), mă întrebă ce mă atrage la literatura italiană. Înțelegând sensul întrebării, n-o las pe Doina să traducă și răspund direct în italiană. În fraze simple, voi răspunde și la întrebările următoare: Ce scriitori italieni îmi plac? – de pildă. La răspunsul meu – *Da Dante, Petrarca e Boccaccio fino a Buzzati e Pavese* -, Elvira Terranova pare că vrea să mă încurce, întrebându-mă care e specificul prozei lui Cesare Pavese. Îi răspund, greșind doar un termen, „malinconia”, pe care mi-l șoptește Doina. Mai mă întrebă care ar fi diferența dintre cultura italiană și cea română, după care mă lasă în seama primarului Cristaldi. Care îmi oferă Diploma și Trofeul, acesta constând într-un basoreliev masiv și greu (din bronz, probabil), reprezentând Teatrul antic din Segesta. Festivitatea se încheie cu un *meraviglioso* foc de artificii. Apoi ne deplasăm cu mașinile spre un restaurant înedit din gara Segesta, unde se servesc toate felurile posibile (gen bufet), stropite cu vin italianesc. Pe la ora 1,30, Salvatore ne duce cu mașina la hotelul situat în peisaj exotic din Castellamare del Golfo, de pe malul Mării Tiranienne.

(...) 8 septembrie va fi cea mai frumoasă și mai plină zi, petrecută de data aceasta în Palermo - ai cărui locuitori trăiau încă psihoza unui cutremur de grad mediu din ziua anterioară -, în compania familiei d'Alba. *Palermo* – pitoresc oraș situat între munți și Marea Tireniană, cu 750.000 de

„parlemitani”, este capitala regiunii și a provinciei Sicilia (dintre cele 20 de provincii italiene), supra-plină de istorie. Vizităm mai întâi orașul-satelit situat la 15 km de Palermo, *Monreale*, pe muntele Caputo, loc plin de vestigii medievale. Intrăm în imensa Catedrală edificată de Guglielmo II (Wilhelm) în anii 1172-76. Pătrundem înăuntru (unde se oficia slujba) prin poarta principală construită în bronz de Bonnano Pisano. În interior, decorațiunile impresionante, care constituie „cel mai complet ciclu de mozaicuri de tradiție bizantină”, cum menționează ghidul. Pe pereți – scene biblice culminând cu figura lui Cristo Pantocrator. *Cappella del Crocifisso*, datând din veacul al VII-lea, e decorată toată în marmură, iar în partea opusă se află mormintele lui Wilhelm I și II, alături de Capela San Benedetto.

Coborâm mai apoi în Palermo să vizităm, la trap, toate monumentele/ vestigiile mai importante, în timp ce doamna Concetta d'Alba, directoarea unui liceu din Palermo, ne explică pe îndelete istoria locurilor. Trăim și momentul mult așteptat: să admirăm statuia lui Nicolae Bălcescu într-un parc din centrul orașului, despre care aflasem. Ne-am fotografiat împreună în fața bustului revoluționarului pașoptist. Cum se vede, italienii întrețin memoria revoluționarilor de pretutindeni. Deși Bălcescu se exilase la Paris în 1849, orașul revoluțiilor istorice. A murit întâmplător (în 1852) într-un hotel din Palermo și a fost înmormântat în groapa comună din cimitirul Mănăstirii Cappucinilor. După un respiro rememorator, vizităm și admirăm, sub presiunea timpului, centrul istoric al orașului: Palatul Regal sau al Normanzilor, Poarta Nouă (din secolul XVI!), Catedrala din piața Bologna, Biserica barocă Santa Caterina, Biserica San Giovanni degli Eremiti (cu 5 cupole), Biserica Martorana, magnifica Fontana din Piața Pretoria (aflată încă în renovare) etc.etc.

*

Premiul „Teatro di Segesta”

Colaboratorul nostru Nicolae Oprea a fost distins recent cu *Premiul Internațional „Teatro di Segesta”*, acordat de Primăria din Calatafimi Segesta (Sicilia), în cadrul ediției a IV-a a Festivalului Internațional de teatru „Segesta” care se desfășoară, timp de două luni, în Amfiteatrul antic al așezării străvechi. Motivația premierii sună astfel (în traducere): *Cu numeroasele sale scrieri și cu opera sa a propagat gândirea, istoria și literatura română în lume evidențiind puternice analogii și rădăcini cu tradițiile latine și mediteraneene*. Profesorul Nicolae Oprea – *sagista e scrittore* – este al doilea pe lista premianților.

Ceremonia premierii a avut loc în Piața Nicolò Mazzara din centrul localității siciliene și s-a transmis în direct pe postul italian de televiziune RAI TRE. Premiul a fost înmănat de primarul orașului, Nicola Cristaldi, deputat în Parlamentul Italiei. Printre premianți se numără și scriitorul din diaspora italiană Turi Vasile (stabilit în S.U.A.), Massimo Magliaro, directorul RAI Internațional, compozitorul Giovanni Sollima și Anita Garibaldi, strănepoata făuritorului Italiei.

A fost pentru autor un prilej de a cunoaște civilizația și mirificul peisaj ale Siciliei, să calce pe urmele lui Bălcescu prin Palermo, a cărui statuie a admirat-o în parcul central al orașului.

(Ziua literară, septembrie 2002)

Macedonski dramaturg

De-a lungul întregii sale cariere literare, Alexandru Macedonski s-a arătat preocupat de teatru. Tudor Vianu (realizatorul primei ediții complete a dramaturgiei scriitorului) era de părere că acesta vedea în producția dramatică „una dintre cele mai proprii forme de creație ale talentului său”. Era firesc ca Macedonski - sublinia același istoric literar - „cărui societatea omenească îi apărea în forma unor raporturi antagoniste de forțe și care în propriile sale atitudini dădea un loc atât de important încordării magice a voinței, să recurgă la modalitatea exprimării dramatice ca la una din cele mai capabile să-l înfățișeze. Întreaga viață a lui Macedonski a fost făcută apoi din lupte, din antagonisme, din împotriviri”.

Teatrul lui Macedonski este eclectic, situat, ca întreaga lui creație literară, în punctul de interferență a mai multor curente și tendințe artistice (clasicism, romantism, simbolism și chiar pirandellism), fenomen explicabil și prin faptul că opera dramatică a scriitorului acoperă o lungă perioadă de timp: este inaugurată cu „proverbul” *Gemenii*, publicat în *Literatorul* (1876), și încheiată cu drama *Moartea lui Dante*, scrisă spre sfârșitul vieții și publicată postum. Deoarece scurtul text dramatic *Gemenii* prezintă puțin interes literar, fiind o scriere stângace de tinerete, putem conchide că adevăratul debut în dramaturgie al lui Macedonski se produce în 1880, când pe scena Teatrului Național din București i se reprezintă comedia în două acte *Iadeș!* și piesa *Unchiașul Sărăcie*. Cea dintâi e considerată de Vianu „o comedie de situații pe un fond de moravuri locale”, al cărei model ar fi piesa dramaturgului francez Emile Augier, *Gabrielle. Iadeș!* tratează tema adulterului: Guguță face un pariu (un „iadeș”) cu soția lui că aceasta nu se va dovedi suficient de ingenioasă pentru a-l înșela cu avocatul Aninoșescu. Elena este însă de mai multă vreme amanta avocatului, cei doi sunt pe punctul de a fi surprinși de soțul gelos, cărui femeie îi adoarme însă bănuielele, spunându-i că totul n-a fost decât o farsă destinată s-o facă să câștige „iadeșul”. Pentru a scăpa de suspiciunile lui Guguță, dar și din îndemnul Elenei, căreia începuse să-i fie teamă de efectele legăturii lor clandestine, Aninoșescu trebuie însă să se căsătorească cu Pica Davidescu, a cărei mamă și-l dorea de mult ca ginere și să pună capăt legăturii amoroase cu soția amicului său. Vianu era de părere că piesa lui Macedonski reia situații și tipuri din comedia lui Caragiale *O noapte furtunoasă*, a cărei premieră avusese loc în anul anterior. Vorbind despre avocatul Aninoșescu, istoricul literar preciza că „acesta trezește (...) romantismul femeilor și nu mi se pare nicidecum apropierea ce se poate face între acest superficial personaj politic și intelectual și contemporanul său, abia cu un an mai bătrân, renumitul Rică Venturiano al lui Caragiale, student, publicist și, desigur, viitor avocat el însuși.” Asemănările dintre cele două personaje rămân totuși destul de superficiale; spre deosebire de naivul Rică Venturiano, care nimerește întâmplător în casa lui Jupân Dumitrache și n-are nici în clin nici în mână cu soția acestuia, Aninoșescu este un cinic, care știe să profite cu folos de credulitatea lui Guguță, e lipsit de idealismul lui Venturiano și nu-și face nici cea mai mică iluzie în legătură cu onestitatea profesiei de avocat: „... *Advocatura e misie ciudată./Cu greu dispui de tine, iar soarta ți-e legată./De soarta clientelii pe care-o reprezinti - /Minciună-ți este viața, și trebuie să minți/În oricare momente din zi, - și-ntotdeauna/Să lupți la tribunale ca să distrugi furtuna? adesea ridicată de adversari greoi./turtindu-i sub citații sau teorii mai noi;/(...) să faci dintr-un culpabil un inocent, un sfânt./Să-ncriminezi pe altul c-un trăznitor cuvânt;/Să strigi, să zberci și părul din cap să-ți rupi adese!/Cu liniștea în suflet, să bați cu pumnii-n mese!/În ochi să nu ai lacrimi și lacrimi să smulgi/Și pe client în urmă să-l jumulești de fulgi;/Docil să-l faci să scoată din pungă tot ce are,*”

Guguță, la rândul său, e departe de a fi zugrăvit, ca Jupân Dumitrache, cu pasta groasă a mahalalei bucureștene, este mai degrabă un personaj din familia spirituală a mizantropului lui Molière, deznăstă de latura mondenă a existenței: „*În lume, arta mare stă toată-n amăgire./Să porți în suflet Iadul, și Raiu-nt-o zămbire./Să răzi când ochiu-ți arde de plâns - și să plângi / când/Comprimi cu greu surâsul pe buze fluturând!/Să juri prietenie în suflet când simți ură!/Să nu se potrivească cu vorbele din gură/Nici cuget, nici simțire!... Să-nșeli pe toți și tot!*” Iar piesa lui Macedonski este o elegantă comedie de salon, care deschide drumul *Cometei* lui D. Anghel și St. O. Iosif și pieselor lui A. de Herz.

Prin caracterul său alegoric, piesa *Unchiașul Sărăcie* (1880) este mai aproape de formula teatrului simbolist. Acțiunea se desfășoară într-o atmosferă de basm și ilustrează ideea că „numai moartea și sărăcia sunt eterne” (Mircea

Ghiulescu.) *Unchiașul Sărăcie* îi găzduiește și îi ospătează pe sfinții Petru și Pavel, care, drept răsplată, îi binecuvântează părul din grădina, astfel încât din acesta să nu mai poată cobori nimeni fără încuviințarea bătrânului. O pătește flăcăul Stancu, venit să fure pere, o păteșc țărani care se grăbesc să sară în ajutorul acestuia, dar o pătește și Moartea, care se urcă în pom ca să culeagă o pară pentru moșneag (împlinindu-i astfel ultima dorință) și nu se mai poate da jos de acolo. Sărăcie n-o va elibera decât după ce Moartea îi făgăduiește că îl va lăsa în viață; „*Un om să-nvingă moartea și-a ei orânduială!.../O! E grozav... Voi însă, Unchiașule, să fiu/De omenie astăzi și-n seamă ca să-ți țiu/Dorința! - Hai.. Fii vesel! Mă învoiesc: - Trăiește*”. Dar umilința la care a fost supusă de moșneag nu va rămâne nerăzbunată: „*Mă duc!... Și ține minte: N-am multe ca să spun/Dar ai să mă chemi singur, iar eu, ca să-mi răzbum./Nu am că vin vreodată să-ți schimb ursita ție:/Ai să trăiești cât lumea, Unchiașe Sărăcie*” Eroul piesei ar putea fi privit, dintr-o asemenea perspectivă, ca un emul al lui Ivan Turbincă (povestea lui Creangă apăruse în *Convorbiri literare* în 1878), dar așa cum a arătat Tudor Vianu, modelul lui Macedonski a fost și de data aceasta unul străin: piesa *Le Bon Homme Misère* de d'Hervilly și Grévin. *Unchiașul Sărăcie* este o localizare a acesteia, „numai că *Macedonski este un localizator inteligent, care știe să folosească echivalențele autohtone și să sugereze atmosfera locală. (...) Prin nenumărate amănunte (...) animate de schelăria modelului, Unchiașul Sărăcie devine un adevărat basm românesc dramatizat, plin de sfătoșenie în felul lui de a fi vorbit.*” (Tudor Vianu)

Tot o localizare este și tragedia într-un act 3 *Decembrie*, al cărei model ar fi (preciza tot Vianu) o piesă germană, care s-a bucurat de o anumită faimă la vremea ei: *Der 24 Februar* de Zacharias Werner. Ca și lucrarea lui Werner, tragedia lui Macedonski este o „dramă a destinului” care stă sub semnul unei date fatidice, Ziua de 3 decembrie are efecte malefice asupra unei familii boierești: după ce tatăl ei fusese ruinat în această zi în urmă cu treizeci de ani, Catrina, care se mutase la Brașov și încerca să-și întrețină familia din veniturile unui han, îl pierde și pe Andrei, fiul ei mai mare, care dispare, după alți paisprezece ani. tot într-o zi de 3 decembrie. Mai trec șaisprezece ani, e iar ajunul zilei fatale, fiul mijlociu urmează să fie luat la oaste (la oastea maghiară - ceea ce lezează sentimentele patriotice ale mamei), dar Catrina n-are bani să-l răscumpe, iar pe deasupra femeia e presată de creditori și amenințată cu închisoarea pentru datorii. Acum cere găzduire la han un străin care nu face un secret din faptul că are asupra lui o sumă mare de bani. Străinul este de fapt Andrei, fiul dispărut cu ani în urmă; el este recunoscut de fratele său, Sandu, dar cei doi hotărăsc să nu-i divulge mamei lor adevărata identitate a musafirului decât a doua zi. Între timp însă Catrina decide să-l omoare pe musafir și să-l jefuiască. Ea își pregătește minuțios crima: îl pune pe fiul său mai mic să sape o groapă în care urma să fie ascuns cadavrul necunoscutului și trimite un servitor să anunțe poliția că musafirul fugise fără să plătească. Iar după ce îl omoară pe Andrei (evident tot într-o zi de 3 decembrie) și află că își ucisese fiul mai mare, care se întorsese bogat din America cu gândul de a-și salva familia de sărăcie) femeia înnebunește. Ca și prezumtivul ei model, piesa lui Macedonski, fără calități artistice deosebite, e o colecție de orori, destinată unui public amator de senzational. Tragicul lipsește, căci (spune Vianu) „*adevărata calitate tragică (...) nu o poate produce îngrămădirea de evenimente abominabile, dar în definitiv fortuite, ci numai prezența unei puteri legate fie de alcătuirea generală a lumii, fie a condiției umane*”, iar ca urmare a absenței acestuia, ca și a tratării sumare a personajelor, 3 *Decembrie* rămâne doar „o piesă de groază”. Prin subiectul său, ea amintește de drama lui Albert Camus, *Neînțelegeră*, care va fi scrisă însă peste mai bine de cinci decenii.

Nesemnificativă este și piesa în versuri într-un act *Cuza-Vodă*, o scriere comemorativă, în care dramaturgul convoacă în jurul domnitorului umbrele ilustre ale istoriei (Traian, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazu), venite să-l omagieze, dar și personaje alegorice ca Țările Unite, Umbra Trădării și Țăranul Împământenial. „*Piesa nu vrea să fie decât o compoziție ocazională, în stil comemorativ, interesul său restrângându-se la aceea că ajută la caracterizarea ideilor și sentimentelor autorului la vremea compunerii ei.*” (Vianu)

Cu totul altfel stau lucrurile în ceea ce privește tragedia *Saul*, o lucrare ambițioasă, scrisă în colaborare cu Cincinat Pavelescu. Cercetând manuscrisul (redactat în totalitate de mâna lui Macedonski) Tudor Vianu ajunge la concluzia că „*este greu de spus care este partea de colaborare a lui Cincinat Pavelescu. (...) Prin întregul ei, prin natura sentimentelor pe care pe pune în mișcare,*

prin atmosfera care-l învăluie, Saul este o lucrare tipic macedonskiană”

Piesa lui Macedonski, inspirată din cronicile Vechiului Testament, înfățișează o lume a pasionalității dezlănțuite, lumea pasiunilor erotice furibunde, dar mai ales a urii, a geloziei, a dorinței de răzbunare, a intrigilor, a violenței și crimei. Regele Saul - deși i-a învins pe amaleciți și l-a luat prizonier pe suveranul acestora Agog, pe care îl tratează însă cu generozitate căci s-a îndrăgostit de fiica acestuia, Asura, pe care o va lua de soție - a pierdut sprijinul marelui preot Samuel, îndemnat de „o voce de sus” să-l urce pe tron pe tânărul David. Acesta trăiește la Curte, vindecă, cu cântecele sale, crizele de melancolie ale lui Saul, e iubit de Mical, fiica acestuia și îi inspiră o pasiune violentă Asurei. El se remarcă și în luptele cu filistenii, îl ucide pe uriașul Goliat și drept răsplată, o primește pe Mical de soție. Între timp, Samuel și Hiram (primul sfetnic al regelui, pe care îl ura însă, căci acesta îi amăgise odinioară fiica) completează împotriva lui Saul, dorind să declanșeze un nou război. Astfel suveranul este convins să-l trimită înapoi în țara lui pe Agog, însoțit de daruri bogate, dar urmând ca pe drum acesta să fie asasinat de oamenii regelui. Respinsă de David, Asura stărnește împotriva lui gelozia lui Saul care vrea să-l dea morții; avertizat la timp de cumnatul său, Ionatan, David reușește să fugă și va reveni doar după ce, angajat într-un nou război cu filistenii și amaleciții, Saul este învins și îi poruncește unui ostaș să-lucidă, după o încercare nereușită de sinucidere. Tronul vacant îi revine lui Davis, care nu va scăpa însă de răzbunarea Asurei: ea o ucide pe Mical și apoi izbutește să se sinucidă, înainte de a fi dată pe mâna călăului. Asura este cel mai memorabil dintre personajele piesei și, într-un fel, adevărata ei protagonistă, cea mai pătimășă dintre exponenții unei umanități răscolite de patimi, cărona singurului care li se poate sustrage e David. El este Poetul, care ocupă locul cel mai înalt într-o scară de valori a lui Macedonski, situându-se undeva la granița dintre uman și divin. Așa cum îl caracterizează Mical, David „*nu e om.../Aproprie prin cântec atomul de atom./Și face să vibreze chiar piatra fără viață.../Înflacără simțirea din inima de gheață.../Bătrânul sub povara de ani înmormântat?La nobilul său cântec renaște înviat./Cel tânăr simte-n suflet curgând Divinitatea./Ce trist își uită chinul; perfidul răutatea./Copilul se-adâncește în magicul extaz./Sub raza ideală ce-l scaldă pe obraz./Nu e nimic și nimeni atins să nu rămână...*” Cântecul Poetului este așadar o expresie a ordinii universale; el va triumfa asupra haosului colcăitor al pasionalității întunecate, așa cum în final „alesul” David triumfă asupra „damnatului” Saul. Dar acest triumf trebuie să fie întărit prin jertfă. Pentru a fi cu adevărat David, eroul trebuie s-o piardă pe Mical, așa cum, pentru a fi cu adevărat Orfeu, Orfeu trebuie s-o piardă pe Euridice.

Mitul poetului revine în ultima și poate cea mai ambițioasă dintre piesele lui Macedonski, *Moartea lui Dante*. Dramaturgul mărturisea, plin de orgoliu, că „*scriind această tragedie am voit să reinviez teatrul antic, pe Sophocle și Eschyl. Autorul crede că a reușit să facă un pas ce nu s-a făcut încă de alții. Dânsul poate să zică chiar că pentru întâia oară s-a scris o tragedie în înțelesul vechiu al a acestui termen. Moartea lui Dante întrunește unitatea de timp, de loc, de acțiune și de caractere. tema pasională este, ca și la cei vechi, însăși personalitatea eroului, fatalitatea din viața lui, felul de a fi*”. Aspectele menționate de Macedonski sunt însă mai degrabă exterioare: din piesa lui lipsesc tocmai elementele în care rezidă esența tragicului și a tragediei: respectiv vina eroului, urmată de pedeapsă, suferință și purificare prin suferință. Dar dacă n-a reușit să scrie o tragedie în litera și în spiritul celor antice, Macedonski realizează în *Moartea lui Dante* o piesă simbolistă, care are ca temă condiția poetului, e populată până la saturație de personaje simbolice și alegorice și ilustrează ideea potrivit căreia simbolismul înseamnă imagine însoțită de muzică. În piesa sa - afirma în această ordine de idei autorul - „*elementele muzicale și armonia dicțiunii recitativelor vocale, plasticitatea grupărilor, a cadrului decorativ și a nălucilor au același scop. Credincios crezului meu literar de a da unei opere o viață cât mai puternică mă adresez ochilor, auzului, simțirii și minții. și pentru aceasta - cel puțin așa socotesc - efectele tragediei sunt surprinzătoare și dintre cele pe care timpul nu le va slăbi.*”

Piesa se oprește asupra ultimelor ore din viața lui Dante, care agonizează în decorul fastuos al unui palat din Ravenna și nu poate muri înainte de a compune ultimele șase terțene ale *Divinei comedii*. Ca și David din tragedia *Saul*, el este un „ales al lui Dumnezeu: „*... dacă vrajă este împrejurul meu ea este a curățeniei sufletului meu și a puterii lui Dumnezeu. El n-a vrut să mă lase niciodată singur.*

(continuare în p. 25)

Teatrul lui Macedonski este eclectic, situat, ca întreaga lui creație literară, în punctul de interferență a mai multor curente și tendințe artistice (clasicism, romantism, simbolism și chiar pirandellism), fenomen explicabil și prin faptul că opera dramatică a scriitorului acoperă o lungă perioadă de timp...

Daniel Cristea-Enache

Când Ioan Es. Pop a debutat cu *ieudul fără ieșire* (1994), cititorii profesionalizați care sunt criticii au sesizat imediat ponderea unui autor ce se prezenta, la treizeci și șase de ani, pe deplin maturizat artistic. Tatonările anterioare ale poetului maramureșean descoperit de Laurențiu Ulici ar putea fi redescoperite, la rândul lor, însă numai printr-o detectivistică minuțioasă. Discretul „nouăzecist” și le-a ascuns bine.

Au urmat, într-un interval de grație lirică, două volume de aceeași forță vizionară și albă expresivitate: *porcec* (1996) și *pantelimon 113 bis* (1999), recompensate cu alte premii naționale. Pe baza acestei serii editoriale ce configurează, prin omogenitate tematică și coerență simbolică, un triptic, Ioan Es. Pop a fost plasat, prin unanimitate de voturi critice, pe prima poziție a liricii „nouăzeciste”. Deși, în literatură, asemenea clasamente sunt minate de o structurală imperfecțiune (fiindcă se alege dintre forme artistice, în fapt, incomparabile), comentarii avizați s-au pus de acord că autorul *ieudului fără ieșire* este cel mai important poet apărut la noi după 1989; după cum tragicul Cristian Popescu, care a debutat, cum-necum, înainte de Revoluție, e liderul Generației 90.

După acest întâi val de receptare, și poezia lui Ioan Es. Pop, și critica pe marginea ei au intrat cumva în impas. Superlativele au fost consumate, elogiile și-au pierdut forța caracterizantă, devenind stereotipe și înscriindu-se într-o inerție evaluativă. Expresionism, vizionarism, *poète maudit*... Dar ce tip de expresionism? Sub ce auspicii și în ce cadre sunt turnate viziunile? Cum se densifică, pentru a nu fi o poză, postura de poet blestemat, damnat?

În viață, dramele lovesc și distrug omul, acoperă ca un lînțoliu familiile, afectează o (micro)comunitate și destinul individual. De drame și tragedii, oamenii rămân marcați până la sfârșitul zilelor. În literatură însă — și în expresia concentrată, tensionată a acesteia care este poezia modernă —, drama e un climat al eului, un registru retoric adecvat și o posibilitate artistică uneori împlinită. Bucuria, fericirea, seninătatea nu prea fac casă bună cu lirica. Sunt mai degrabă excepții sau reprize, pauze de respirație grea, stări de contrast. În ele, scriitorul nu se regăsește și nu se comunică profund, la nivelele de adâncime ale ființei, în acele extreme moral-afective de maximă portanță cognitivă. E motivul pentru care impresioniștii grațioși nu ne mai spun, literar vorbind, mare lucru (decât ca procedee și tehnici utilizate), în timp ce crepuscularul Bacovia pare că trage o dâră prin întreaga poezie românească.

Ioan Es. Pop a înțeles, pe cont propriu, că raportul dintre bine și rău, în plan existențial, poate și trebuie să fie răsturnat în planul creației. Convenabil vs. neconvenabil, ba chiar minunat vs. mizerabil: văzuți de aproape și trecuți prin mai multe ape, acești termeni se prezintă și

Răul nemuritor

se justifică în chip diferit. Ceea ce realizăm în viață, împlinirea noastră *dă rău* pe hârtie. Și invers: experiențele-limită, spaimele convulsive, suferințele atroce, teroarea adâncă a ființei trec în carte cu semnul schimbat. Evident, am simplificat puțin această translație, care este adesea contaminată de elemente opuse, de nuanțe ale împotrivirii și protestului, de impulsuri contrare ale eului diurn. Dar nu din nebulie de om îndestulat căuta Tolstoi să-și provoace suferință (și îl invidia pe Dostoievski pentru ale sale!), ci anume pentru a cunoaște infernul uman și a scrie despre el pagini mai-puțin-luminoase. Mizeriile vieții și „răul gras și gros”, „nemuritor”, suportă o transmutație în acest spațiu al artei în care forma, fondul și sensul se întrepătrund. Ele devin *altceva*.

Lui Ioan Es. Pop, suferința cunoașterii și cunoașterea suferinței îi veneau ca o mânășă. O mânășă ruptă, prin care se văd pielea și oasele, carnea „religioasă” și lumea întreagă, în fotografe spectrale, „sub dogoarea unei luni înghețate”. Jocurile de cuvinte practicate în *petrecere de pietoni* (titluri ca *șlagăre de concentrare, sacrul și peticul, groapa cu alei*) sunt de aceea stridente. Registrul de combustie și performanță poetică al autorului „nouăzecist” este cel grav, funebru, macabru-morbid, care se impune deodată, copleșitor, mult în afara ariei de acoperire a glumițelor lexicale. Să comparăm, pentru o rapidă edificare, trei strofe din *groapa cu alei*: „musca de sicriu nu poate fi prea zglobie./ locul strâmt o obligă să fie disciplinată ca un soldat./ dar cât de ademenitor și ferice poate fi acest loc/ unde se desfată marile mirosuri/ și de unde cerul nu se vede niciodată./ îmbătută de arome, are vreme acum/ să cerceteze pe-ndelete sinele locatarului,/ năucitor în miasme și inegalabil în descumpneri,/ fără grija că va fi descoperită vreodată./ «un degustător rafinat, dar și un sihastru»./ ai zice despre ea atunci când adulmecă peste/ piftia zoaielor dulci și lăcrămoase din pânțele,/ peste mucegaiul diafan de pe falange și gură./ iar când odihnește în bojdeuca de clei din ureche,/ ai zice că filosofează și ascultă/ eternitatea cum vuieste chiar aici, în aceste/ delicatete care încă fermentează.”, cu trei strofe din *pantelimon 113 bis*: „viața mea a mers prost, dar nu mă cred/ un om pedepsit, ci mai degrabă/ doar nepedepsit îndeajuns./ și cred că n-am râvnit prea mult când am visat/ că voi îmbrăca o sutană și voi face sub ea/ tot răul din lume./ un soi de popă în pânțele căruia/ dospesc alcooluri vrăjmașe,/ popă cu un ochi de bou, mare și alunecos,/ care se scurge după femeia altuia,/ și în timp ce predică suduie de mama focului,/ iar apoi se întoarce acasă sub pod,/ își îmbracă zdrențele de toată săptămâna,/ cade în genunchi și hohotește,/ știind că nimeni nu poate fi iertat.”

Primul text e vădit *făcut*, bricolat din imagini manevrate ironic, cu rezultate îndoielnice și, lucrul cel mai important, cu ardere scurtă. Al doilea este amprentat, marcat de vizionarismul lui Ioan Es. Pop, care străpunge materialul biografic și trece în partea cealaltă a ființei. Lirica nu scotează pe efecte imediate, exhibate demonstrativ, ci mizează pe un efect de ansamblu: o rătăcire morală și o halucinare prin care se întrevăd marile și cumplitele adevăruri. *Groapa cu alei* e, practic, singura pagină neconvingătoare din antologia *no*

exit (antologie și prefață de Dan C. Mihăilescu, Editura Corint, București, 2007); și așa putea fi acuzat de sadism că o aleg dintre toate și citez tocmai din ea. Însă, dincolo de valoarea recunoscută a atâtor poeme de aici, mă interesează resursele lirismului și modalitatea prin care autorul reușește să se desprindă, simultan, de predecesori și de colegii săi de generație.

Talentul rămâne un cuvânt important în această discuție, dar nu și suficient. Talent au mulți (românul fiind născut poet); și talentul este, tot așa, de multe feluri. Ceea ce mă impresionează la Ioan Es. Pop este sensul convergent al unei imaginații poetice care traversează lumea și abisurile, văzutele și nevăzutele, căpătând totodată corp și formă, organizându-se și disciplinându-se într-un sistem. Nu deschidem antologia unui poet talentat în accepția comună a termenului. Imaginile lui nu sunt, așa zicând, norocoase, obținute cu ușurință, în jeturi de inspirație ce-și găsește imediat suportul. Ioan Es. Pop nu compune versuri (cum, singură, *groapa cu alei* ne-ar dovedi-o). El scrie poezie.

O poezie cu majusculă, deși pusă în volume cu litere mici, ca și cum autorul ar vrea să ne semnalizeze, inclusiv gramatical, că lucrurile nu sunt fixate, predictibile, în categorii distincte: majore și minore, centrale și marginale, importante și periferice. Dacă insignifiantul *Porcec* e dat cu literă mare, a numelui propriu, atotputernicul Dumnezeu apare frecvent cu literă mică. Dincoace de ireverența metafizică, descoperim însă o religiozitate tulbure, rusească, făcând să tremure mâinile și picioarele defăimătorului: „*la treizeci și șase, a învățat să mă rog. am făcut rost cu chiu cu vai/ de un dumnezeu al meu, o păpușă din gumă, ferfenițată,/ cu buzele groase, cu o mână sărită din umăr,/ cu cauciucul de pe pânțele tăiat./ până la urmă,/ numai atâta dumnezeire mi-a fost dat mie să aflu/ și nu-i, poate, păpușa asta din gumă cel mai puțin dumnezeu/ ce i s-a dat unui om./ de asta, în camera unde stau, l-am pus la loc de cinste, pe masă./ la dumnezeul meu, acesta, nu îmi e rușine să mă rog/ nici când mă întorc acasă pe patru cărări, abia reușind să îi arunc/ două-trei vorbe deșucheate înainte să mă prăbușesc/ cu capul pe masă și cu mâna peste beregata lui./ (...) mă rog cum pot: uneori tăvălit pe dușumea, alteori/ șuierându-i în urechea teafără un cântec deocheat,/ el oricum n-aude, dar cu el e mai puțină teamă,/ mai puțină singurătate-n casa asta./ poate doar moartea îmi va fi la fel de nemiloasă/ ca moartea pe care dumnezeul celorlalți o pregătește/ pentru fiecare dintre ai lui în parte./ pe dumnezeul meu eu însă-l pot ierta și pentru asta,/ el n-are habar, doarme căzut într-o rână pe masă,/ când mă rog nu urlu, el oricum n-aude,/ abia lălăi un cântec deșucheat, mă clatin spre el, îi caut gâtulejul,/ mă-mpleticesc și-n genunchi.”*

În plină cădere și degradare umană, poezia lui Ioan Es. Pop se prezintă, iată, într-o formă excepțională. Sunt poeți sau simpli versificatori pentru care constrângerile prozodice ale textului, artificii tehnici și rima insolită reprezintă totul. Șerban Foarță este exemplul cel mai bun. Pentru Ioan Es. Pop, ca și pentru celălalt exponent al generației '90, Cristian Popescu, acestea nu aduc decât o limitare, fără justificare, a poeziei, datoare să-și creeze și să impună propriile reguli. Indiferent la

convenționalismul clasicist și la tiparele consacrate de o lungă tradiție, autorul „nouăzecist” desființează barierele dintre genurile literare, făcând ca discursul liric și cel epic să se amestece până la indistinție. Poemul prozastic sau proza poetică vor aspira și praful prozaismului, obținând din registrele comunicării obișnuite și din piesele uzate ale limbajului „de zi” o lirică aparent brută; de fapt, mai subtilă, ascunzându-și sau chiar anulându-și retorica.

Cu decenii în urmă, Marin Sorescu contrariase critica autohtonă prin ciclul *La Liliaci*, în care oralitățile și firescul rural creau un nou cod poetic. Profitând de această breșă și observând, totodată, involuția „optzeciștilor” textualizanți, Ioan Es. Pop și-a împins creația spre o „extremală” (cum ar fi zis Ion Barbu) suprapunere. În *Liliacii* sorescieni găsim expresii selectate pentru izul lor provincial, pentru savoarea oltenească. Poetul le gustă și le pune în versuri ce vor fi apreciate tocmai de către spiritele fine, de *connaissanceur*-i. La autorul *ieudului fără ieșire* și al lui *pantelimon 113 bis*, o selecție de acest tip nu mai există. Realitatea cea mai prozaiică și cotidianul cel mai banal pătrund într-o poezie atât de permisivă, încât ajunge să-și includă și referentul. Lumea s-a strecurat, pur și simplu, între două coperti de carte, și cititorul năucit, copleșit de transbordările scriitorului începe să se întrebe care este de fapt realitatea obiectivă: cea densă, palpabilă, din jur, sau cea parcursă prin lectură? Lectura unei formidabile poezii depoetizate, a unor versuri refuzând versificarea, precum următoarele: „*lasă-l, a zis, lasă-l să tacă, nu știe vorbi/ n-a deschis niciodată ochii nu știe unde îl ducem/ dormi, dormi, n-o să-ți facem nimic nu-ți scobi/ carnea cu unghiile, nu-i cămașa, e carnea ta/ nu poți să ieși — învește-l pe picioare, elvira// haide, nu-ți fie frică nu te ducem departe — nu-mi era frică/ — nu te trezi a zis ea — nu m-am trezit era/ noapte era cald era întuneric a zis dracu o să-l mai vindece pe asta/ n-o să înțeleagă niciodată nimic// — haide, haide nu te trezi o să ajungem acasă o să-ți dau/ voie să zgârii varul de pe pereți o să prinzi păpușa de gât/ o să-ți scoți unghiile prin ghipsul ei dar nu acum acum e noapte, elvira/ acoperă-i picioarele, i-e frig/ era cald e frig a zis era cald era întuneric/ dacă aș fi scobit cu unghia în carnea ei aș fi putut intra/ a zis nu-ți scobi cu unghiile carnea nu-i cămașa e/ carnea ta nu poți ieși.” (*ieudul fără ieșire*, 2); „*nu știu ce l-a apucat pe tatăl meu să-njuge boii la car/ la doișpe noaptea, să mă trezească și să-mi spună hai./ eu după ce mor dorm somnuri lungi. unde, am zis,/ a zis: la șomcuta mare. ce putea să-l mâne pe el/ în miez de noapte tocmai la șomcuta mare./ la atâtă drum de satul nostru? și de ce să nu ia/ autobuzul, dimineața la șase, de ce să umblăm/ patru ceasuri încolo, patru ceasuri încoace/ cu mersul moale și greoi al boilor noștri?/ dacă-i pe-așa, n-o să mă mai prindeți acasă de-acum prea devreme./ n-o să mă trezesc în miez de noapte pentru o nebunie ca asta./ și-atunci se apropie ea și zice: scoală/ dragul mamei, tatăl tău/ tocmai pleacă să te-aducă de la șomcuta./ du-te să-l ajuți să te ridice,/ de trei zile zaci acolo fără suflare./ și-abia de-au ajuns să ne dea de știre astă seară,/ dragul nostru.” (*casa*).**

Dacă-i pe-așa, secvențele și frânturile comunicării, zăpăceala celui brusc trezit din somn — nu și din moarte —, sintaxa aglutinată a propozițiilor și întinderea firească a replicilor întretăiate (fără dramatism exterior, teatralitate declamatorie), neglijarea voită a ortografiei și ignorarea selectivă (nici involuntară, dar

nici mecanică) a punctuației semnalează efortul autorului de a elibera poezia nu numai de constrângerile genului, ci și de acelea ale gramaticii. Se degajă o autenticitate izbitoare: constituită sau, mai bine zis, construită atent, în conformitate cu ritmurile, vocile și tonalitățile proprii acestei poezii. Un flux și liric, și epic, și dramatic, captând lectorul inițial nedumerit și făcându-l să traverseze o serie de experiențe revelatoare.

Îmi pare de înțeles reacția vehementă a unui profesor de limba și literatura română din Ieud, care-l osânda public pe Ioan Es. Pop, cu ani în urmă, pentru felul în care acesta, nu-i așa?, „prezenta” o așezare românească atât de veche și demnă de respect. Un sat cu oameni muncitori și cumsecade — am putea ricana în continuare —, și cu învățători animați de patriotism local, care vor insufla și pe mai departe elevilor dragostea pentru vatra lor strămoșească. Ce nu pricepea meritoriul dascăl înfuriat era faptul că în această poezie *ieudul*, ca și *năneștii*, *șomcuta mare*, *pantelimonul* bucureștean și alte repere pseudo-geografice, constituie un simplu pretext. Autorul le fixează ca pe un punct de plecare și de rotire în gol al liricii sale delocalizate, deteritorializate, înghețată sub un soare negru, expresionist. Orice spațiu (orașul și satul, casa părintească și căminul jegos de nefamiliști, biserica și cărciuma, cursa de Sighet și tramvaiul 56 din Capitală) se transformă într-o scenă mobilă a performării și destrămării, a suferinței care nu mai încetează și a morții care, de fapt, nu eliberează. Personajele se scoală cu greu, mormăind, din somn și merg prin oraș cu pași împleticiți de băutură. Ori visează că îmbracă o sutană ca să facă, sub ea, tot răul din lume. Înjură când se roagă, bolborosesc, își scrâșnesc dinții, își exersează gâtul pentru urlet. Își scobesc pielea și carnea cu unghiile. Gănău, rege peste groapa de gunoi a orașului, adună „o armată numai a lui”: „*cizme desperecheate și sparte, capete de păpuși, scaune pe jumătate arse, burți hămesite de anvelope, măruntaie de frigidere, spinări ale unor scrinuri cândva trufașe. Din ele, când va să fie ziua, va reface omul așa cum îl vede el de acolo, din singurătatea lui de om de la margine, de care nu se apropie nimeni niciodată cu adevărat. Va ieși o făptură înaltă, înfiptă în picioaroange de lemn, cu pânțe din gumă și măruntaie de metal, cu spatele din tablă arsă, cap de ghips și coroană de cârpe. Ea va fi pentru el singura în stare să salveze lumea, singura cu adevărat frumoasă și demnă să stea dreaptă înaintea cerului.” (*gănău*).*

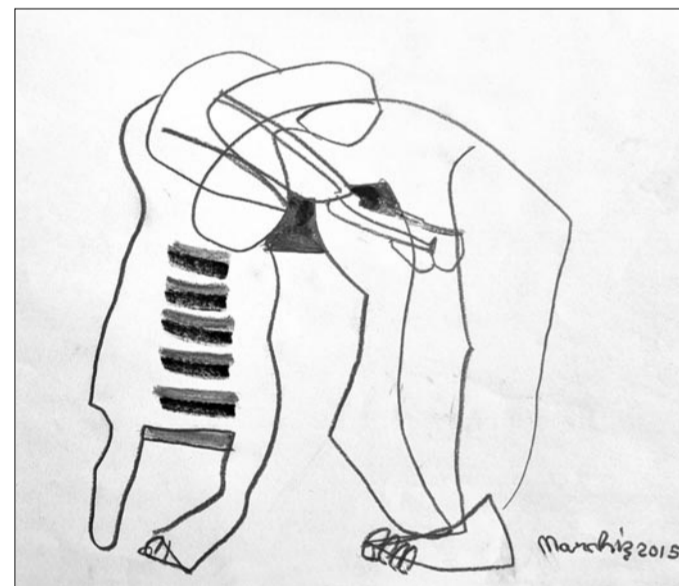
Omul e o astfel de sperietoare compusă din resturi ale civilizației și confortului, ale utilităților dezafectate și ale intimității ajunse la gunoi. În realitatea densă și crepusculară a poeziei lui, Ioan Es. Pop aduce fragmente de lume degradată, înjosită, franjuri murdare și scame dintr-un covor putrezit. Spre deosebire de producția pe stoc a mizerabilismului agresiv, brevetat de unii colegi de generație și transmis câtorva urmași „milenaști”, aici, peisajele dezolante și scenele murdăriei contaminante ies dintr-un vizionarism al ruinei.

Lumea este așadar o groapă comună, cu resturi menajere și cadavre ce nu și-au aflat condiția. Viața ce ți-a fost dată e un jeg lătit și o dramă care te absoarbe, deodată cu „răul gras și gros”, nemuritor. În cerul gol nu se întrevede nici un Dumnezeu, iar Isus apare și dispare din cadru cu o cruce provocând zbieretele tovarășilor de pahar. *Amicul* e nu doar un poem excepțional, ci și un text în care viziunea autorului se structurează parabolic, iar parabola este aproape transparentă: „pe asta care își spune amicul

îl știm și noi./ umblă cerșetor de ani și ani prin cartierele mărginașe/ și pe urmă vine să se-mbete și doarme pe unde-apucă —/ prea seamănă cu noi ca să fie adevăratul amic./ dar pentru că suntem sfârșiți și e seara sărbătorii și vrem să ne râdem de asta./ ne oprim, ne facem că-l ascultăm, îi dăm apă la moară/ și-l numim și pe el amicul, pentru că

aici, pe malurile dâmboviței,/ toți devenim cu timpul amici./ pe urmă începe să ningă și lumea să plece și ne întoarcem și noi/ la mesele noastre, în cărciuma asta amărâtă/ și nu mai auzim și nu mai vrem să știm nimic./ pentru că e seara sărbătorii, care pe noi ne batjocorește mereu./ iar pe la ceasurile șapte își vâră și el capul înăuntru/ și abia se ține pe picioare și e-nvinețit de lovituri./ dar pentru că suntem sfârșiți și e seara sărbătorii

și vrem să ne râdem de asta./ îi strigăm vino, amice, să te sărbătorim./ el însă nu mai strigă că e amicul, adevăratul amic./ ne roagă doar să-l ajutăm să meargă mai departe./ ne șoptește doar să-i împrumutăm și lui o haină, ceva./ la naiba, n-avem, n-o să-i ajutăm acum pe toți schilozii./ parcă pe noi ne-ajută cineva./ și atunci îi zărim în ușa birtului crucea pândindu-l poruncitoare/ și aruncându-și asupra noastră căutătura deocheată și rea./ cară-te iute, urlăm spre amicul, ia-ți-o și cară-te./ altfel dăm cu toții de belea./ și când ieșim într-un târziu îl vedem departe, târându-și lemnul ăla în spate/ și lemnul a crescut pe el cât toate blocurile la un loc./ păi, de credeam că-i chiar ăla, nu mergeam și noi să punem umărul un pic?/ dar asta prea seamăna cu noi ca să fi fost chiar amicul./ adevăratul amic.”.

Tot ce se poate, omenește, rata se ratează în această poezie neagră, crudă și morbidă, mai degrabă rece decât apocaliptică. Cu o excepție: poezia însăși.

Dumitru Ungureanu

CHIBIȚOTRON

În fiecare zi
cineva ne arată
pisica

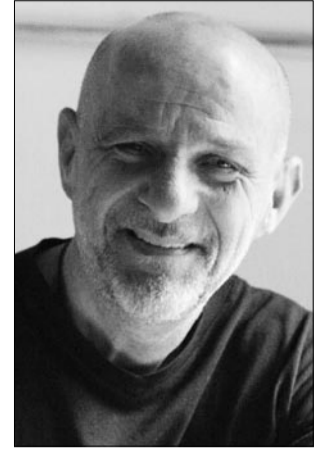
Îmi amintesc uneori un fel de anecdotă din „deceniul satanic”, care circula printre ziaristii literați din generația mea (posibil și în alte straturi sociale). Cică erau doi șoareci de aceeași vârstă, absolvenți ai aceleiași liceu de cultură generală. Amândoi intraseră cu brio la facultate. Unul la Politehnică, de unde ieșise inginer, repartizat într-o fabrică profitabilă. Celălalt la Facultatea de limba și literatura română, unde terminase cu medie mare și, având ceva talent, prinsese post de redactor la un ziar central. După vreo zece sau douăzeci de ani de la isprăvirea liceului, s-au întâlnit la tradiționala revedere. Inginerul era un șoarece viguros, aproape șobolan, cu Dacie, familie, apartament confortabil etc. Ziaristul era un șoarece scheletic, fuma întruna și tușea des; divorțat, plătea pensie alimentară, locuia într-o garsonieră și avea un Trabant ce sta mai mult în parcare, cu defecte neștiute. Discutând ei doi despre ce-au fost și ce-au ajuns, inginerul află cu mirare că ziaristul primea salariu mai consistent decât al său și beneficia de niște facilități la care el nici nu visa - călătorii în străinătate, excursii de studii și documentare etc. „Băi, a zis șoarecele inginer, dar tu ar trebui să fii mai zdravăn ca mine și mai bine aranjat în viață! Când colo, parcă tragi să mori, scuză-mi sinceritatea!” „Da, a răspuns șoarecele ziarist, dar la locul meu de ronțăit în fiecare zi se deschide ușa bortei și cineva ne arată pisica, fără să o bage înăuntru! Imaginează-ți cum e!”

Ce și-o fi imaginat șoarecele inginer, nu s-a consemnat niciunde. Ce știu eu e că în primele zile de după 22 decembrie 1989, când apăreau ziare „libere”, unii dintre jurnaliștii povestași ai anecdotelor de felul celei de mai sus scriau cu aplomb despre „viteza de rotație a capitalului în economia de piață”. Erau aceiași care, cu nici o lună mai înainte, scriseseră despre educația socialistă și necesitățile luptei pentru pace sau despre alte subiecte asemănătoare. Cățiva au ajuns apoi patroni de ziare, de firme de import-export, de agenții de știri, de televiziuni ș.a.m.d. Capitalismul românesc și-a trântit fundația la nimereală și s-a dezvoltat fără un plan judicios gândit, fără o pregătire prealabilă, fără un țel bine stabilit, într-un stil de proliferare absolut haotic, bazat pe cheltuieli din împrumuturi, în contul unei datorii ce va fi achitată de generațiile viitoare. Că jmecherii abonați la banul public „și-au tras partea” și nu vor da înapoi nimic, e aproape ca de la sine înțeles. Și, din păcate, parcă și admis!

Estimp, oamenii obișnuiți, cu slujbe trecătoare plătite la minimul pe economie, cei cu firme și afaceri la limita de subzistență, pensionari cu banii cheltuiți dinainte de ziua sosirii poștașului, bugetari cu salarii sărite la indexare, profesori fără elevi la meditație, personal medical sau cultural – toți aceștia încearcă să trăiască fără să reacționeze violent, așa cum o fac alții, mai la vest de granița vestică. Ei nu sunt șoareci, dar li se arată pisica aproape în fiecare zi: scumpiri, taxe, tăieri de joburi etc. Disprețul resimțit de Elena Ceaușescu pentru bucureștenii buluciți la cozile de tristă amintire era un fleac. Clasa politică actuală – cu excepții rarissime – este una de strânsură și de proastă creștere, chiar dacă unii „lideri” moștenesc averile părinților descărăreți din regimul trecut și se împăunează cu diplome de pe la tot soiul de facultăți „particulare”, străine sau puține. Că neamul prost se vede la un moment dat, e inevitabil. Dar când se cațără la putere și decide „pentru popor”, dezastrul e la fel de inevitabil. 35 de ani sunt deja prea mult: România e într-o situație anormală, condusă de liota politicianilor lamentabili. A le da credit în continuare poate fi o sinucidere statală. Alții să alegi – de unde? Toți o apă și-un pământ, vorba poetului!

Persistența acestei clase declassate se datorează în mică parte obișnuinței. Omul de rând admite că e normal să conducă cineva satul, orașul, județul, țara, indiferent cine ar fi acela. Omul cu suficientă pregătire într-un domeniu ce presupune competență – altfel zis: intelectual – are pretenția justificată ca în postul de conducător să nu fie un ins cu lipsuri de cultură, de bună creștere, incapabil să vorbească și alt grai decât cel matern. Însă de la 1989 încoace am văzut incredibile forme de lingușeală: nume de frunte ale intelectualității române au abandonat spiritul critic, pretându-se la plecaciuni față de ignari deținători de scaune publice. Nicio mirare că mulți închinători provin din clasa șoarecilor culturnici, crescuți sub regimul comunist cu pisica la ușă. Pentru ce au comis păcatul împotriva menirii lor? Răspunsul e greșos: pentru bani, pentru funcții de reprezentare simbolică, pentru orgoliul personal. Lor nu li s-a mai arătat pisica; i se arată poporului tăcut și aproape amnezic, în mulțimea căruia inginerul de odinioară este pensionar sau, mai rău, nu contează...

Radu Aldulescu

Viața, faptele
și opiniile
unui mare poet

Poetul este Cezar Ivănescu, căruia prietenii și admiratorii îi spuneau Don Cezar. Mărturiile lui de căpătâi sunt cuprinse într-un tom de peste cinci sute de pagini, sub forma unei discuții-interviu, apărută anul acesta la editura Gri, grație lui Viorel Ilișoi, un jurnalist cultural de excepție. În ce mă privește, avem de a face cu o carte esențială care descrie starea literaturii autohtone traversând tranziția eliberării de cenzura ideologică, prin opiniile lui Don Cezar asupra politicilor literare, în avânt de restructurare. Cele Șapte zile cu Cezar Ivănescu sunt cuprinse într-un interval dintre sfârșitul anului 1996 și începutul anului 1997, fiecare zi având una, două sau trei secțiuni de convorbiri precedate de o pagină de versuri ce dau seama de genialitatea poetului. Zilele pică mai ales pe enormele compromisuri ce fac legea în politicile literare din postcomunism. Bună parte din cei implicați în respectivele compromisuri par a le considera până într-atât de în legea firii, încât nici nu le mai numesc și nu le mai consideră compromisuri. Ana Blandiana, bunăoară, o poetă lipsită de talent, în viziunea lui Don Cezar, într-o țară care nu duce lipsă de poeți valoroși, este considerată, în momentul actual, cea mai mare poetă în viață și promovată ca atare în străinătate. Sau Mircea Cărtărescu, considerat de Don Cezar un poet slab, care a debutat cu un plagiat, este normal să fie cel mai de succes scriitor român și cel mai promovat prin traduceri, propus de instituțiile culturale din România pentru a candida la Nobelul literar. Cei cu un minim spirit critic și bun simț cultural se tem să spună, cu subiect și predicat, cum stă treaba cu așa-zisele valori, în spațiul nostru literar, unde mediocrii fac legea. O câtime de teamă și-a asumat, din instinct, și protagonistul acestor Șapte zile cu Cezar Ivănescu, de vreme ce a dispus ca mărturiile și opiniile sale să vadă lumina tiparului abia după moartea sa. Dumnezeu a vrut ca publicarea să se întâmple la șaisprezece ani după moartea lui Don Cezar, când compromisurile în plin avânt pe care le constata deja s-au împământat.

Se cuvine să spun că sunt de acord cu circa optzeci la sută din opiniile lui Don Cezar. Mă bucur, totodată, să constat că interlocutorul său, Viorel Ilișoi, nu se sfiește să-l contrazică, atunci când este de altă părere, aducând argumente. Legat de compromisuri, e bine de amintit că Cezar Ivănescu a fost unul din puținii poeți notorii din generația sa (Ana Blandiana, Teodor Baconschi, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Dan Laurențiu și alții la fel de celebri în epocă) care n-au subscris compromisurilor impuse de realismul socialist, presupunând elogierea Partidului Comunist. În ce fel i-a influențat cariera refuzul compromisului ideologic se poate vedea în parcursul său scriitoricesc, punctat exact și descris cu lux de amănunte în această carte. Până în decembrie 1989, poetul a fost cenzurat, marginalizat și persecutat de regimul comunist, cu sprijinul unor colegi scriitori, într-o perioadă când Uniunea Scriitorilor era infiltrată și penetrată și monitorizată la greu de Securitate. Securitatea a dispus sistarea ședințelor cenaclului *Numele poetului* care se țineau în incinta redacției revistei *Luceafărul*, unde, ca răspuns la acest abuz, Don Cezar a făcut greva foamei. În acea vreme, poetului i s-a interzis să se apropie la mai puțin de o sută de metri de Ceaușescu, în timpul vizitelor

acestuia printre scriitori, în virtutea unor note informative ale unor colegi scriitori, din care reieșea că poartă în servietă un drug de fier și un cuțit cu care urmărește să-l ucidă pe dictator. Ca urmare a foamei de atentator la viața lui Ceaușescu și ca o apoteoză a abjecției și absurdului, după ce, în iunie 1990, a fost bătut de mineri în centrul Bucureștiului, până aproape să fie ucis și a zăcut preț de doi ani, până să-și revină, ei, bine, au găsit cu cale să-i fabrice un dosar de informator al fostei Securități, la CNSAS, prin fostul său prieten devenit dușman de moarte, Mircea Dinescu, și el poet, de cu totul alt calibru și caracter decât Don Cezar. Se urmărea, fără doar și poate, distrugerea lui ca scriitor ceea ce, într-un final, a dus la distrugerea sa fizică. E aproape sigur că datorită acestui episod a murit Don Cezar.

A vrut să i se facă dreptate în privința acuzației de a fi fost informator, de către Uniunea Scriitorilor condusă de Nicolae Manolescu, cel pe care Don Cezar îl numește, când vine vorba despre el în carte, tovarășul Nicolae Manolescu. Acest tovarăș rămâne impenetrabil la dorința lui Cezar Ivănescu de a i se face dreptate, chiar și când el începe să facă o nouă grevă a foamei, în incinta celebrei Săli a Oglinzilor din Casa Monteoru, unde au avut loc mii de lansări de carte și omagieri de tot felul, până în momentul retrocedării casei Monteoru, din 2012, dat fiind că guvernul de la acea oră a refuzat să-l despăgubească pe proprietar, pentru ca Uniunea Scriitorilor din România să-și păstreze unul din ultimele sedii.

Don Cezar a fost deturnat de la greva foamei, care arunca o binemeritată palmă pe obrazul tovarășului Manolescu, de către străvechea secretară, doamna Adriana Stoica, văduva poetului Octavian Stoica, coleg de generație al poetului. Doamna Stoica a făcut un recurs la rațiune, nu lipsit de diplomație, spunându-i lui Don Cezar că n-are rost să se îmbolnăvească și să moară aici, în Sala Oglinzilor. De ce să moară el, pentru porcăriile lor? Mai bine să moară ei, dar uite că, până la urmă, marele poet a fost cel care a murit, înaintea îmbuibăților din fruntea Uniunii Scriitorilor.

Acest episod a fost unul printre altele, pe care nu le mai amintesc aici, care a arătat adevărata față a lui Nicolae Manolescu, cel mai longeviv președinte al USR, datorându-și longevitatea, în primul rând, vocației sale de a tăia în carne vie. Am spus-o de mai multe ori, fără a prea fi crezut, că Manolescu ura scriitorii și mai ales scriitorii valoroși, cu spirit critic, care-l puteau da în fapt în privința porcăriilor puse la cale, cum a fost și cea a marginalizării lui Cezar Ivănescu. S-ar cuveni adăugat că Manolescu n-ar fi avut cum să facă singur, de capul lui, abuzurile instrumentate de-a lungul a douăzeci de ani de președinție a Uniunii. A avut în jurul lui niște locotenenți devotați, autori mediocri și submediocri, deveniți scriitori cu acces la privilegii, prin cel care le-a pus o pâine în mână și le-a dat direcție cât a trăit, și după aceea. Mediocrii respectivi, pe care nu-i mai

(continuare în p. 22)

Capitalismul românesc și-a trântit fundația la nimereală și s-a dezvoltat fără un plan judicios gândit, fără o pregătire prealabilă, fără un țel bine stabilit, într-un stil de proliferare absolut haotic, bazat pe cheltuieli din împrumuturi, în contul unei datorii ce va fi achitată de generațiile viitoare.

Lucian Sârbu

Europa vs. America în epoca lui Trump

Obsesia antiamericană (2002), ultima carte a liberalului francez Jean-François Revel, apărută și la noi în 2004 în traducerea lui Dan C. Mihăilescu, merită recitită azi, după un sfert de secol, deoarece, pe alocuri, se dovedește a fi profetică. La data apariției abia avuseseră loc atentatele de la World Trade Center (altfel zis, evenimentul „9/11”, după cum îi zic americanii) și, pe lângă numeroase manifestări de simpatie și solidaritate față de americani, planeta asistase siderată și la un număr enorm de manifestări de bucurie, începând cu chiuiturile și împușcăturile în aer trase în Palestina (și nu numai) și terminând cu diverse luări de poziție ale unor politicieni consacrați și lideri de opinie din Franța, Germania, Marea Britanie etc. care mai că nu ziceau că „americanii și-o cam meritaseră fiindcă trebuie să fi făcut ei ceva”!

Cartea lui Revel – destul de reacționară, totuși, în ansamblul ei, autorul fiind un gânditor de dreapta care la vremea respectivă, chiar înaintea morții sale, era înregimentat cu arme și bagaje în tabăra neoliberalismului victorios și a globalizării „americanizate” – deplângea toate aceste manifestări și încerca să le înțeleagă sau să le contraponă un răspuns pe măsură. Ceea ce-l șoca pe Revel la vremea respectivă era cantitatea de ură irațională împotriva Americii și a americanilor care se revărsa periodic dinspre Europa, ca și cum americanii ar fi fost vinovați de toate relele care se abăteau din când în când pe aici. El numea această ură „o psihopatologie antiamericană, care tinde să transforme Statele Unite într-un țap ispășitor pentru toate păcatele lumii” (p. 44)*. Principalul reproș care i se aducea Americii în perioadele de ură era „că deranjează restul lumii” (p. 90), fără să se țină cont de faptul că America deseori fusese nevoită să intervină în Europa pentru a anihila totalitarismele pe care noi, europenii, le inventaserăm, nu americanii. Cu alte cuvinte, America era bună în ochii europenilor când îi scotea din necaz, dar era rea când le strica micile lor șuste.

S-ar putea zice că tot „la un deranj împotriva restului lumii” asistăm de câteva luni, de când la Casa Albă a venit o nouă conducere mandatată prin vot liber de poporul american să rezolve muntele de probleme în care administrațiile americane din ultimele decenii – inclusiv prima administrație Trump! – au înfundat America și, implicit, planeta. În primul rând, vorbim de niște probleme interne, grave, ale Americii: datoria guvernamentală colosală (de peste 35.000 de miliarde de dolari, în creștere), deficitul bugetar uriaș și uriașele deficite comerciale pe care America a ajuns să le aibă cu toate țările planetei, și mai ales cu China. Apoi, conflictele interminabile din Ucraina și Gaza, în care America era băgată (dar indirect!) până în gât și care ajunseseră să consume o cantitate imensă a resurselor militare pe care America le putea disponibiliza.

Confruntată cu provocări adunate de-a lungul a cel puțin trei decenii – pusă, practic, cu spatele la zid – noua

administrație de la Casa Albă a schimbat radical macazul în ceea ce privește politicile culturale, sociale, militare și comerciale, prilej pentru europeni și pentru vechii favorizați ai bugetelor cu alocare discreționară să-și dea ochii peste cap și să denunțe acest monstru odios care ar fi noua doctrină de putere de la Washington: „trumpismul”. Și la noi, de când președintele Trump „a intrat în pâine”, cum se zice, o mulțime de foști aliați ai Americii sunt în criză și mușcă frenetic mâna care până mai ieri îi hrănea, chiar generos. Suspendarea bruscă a programelor USAID și NED, schimbarea macazului în privința susținerilor culturale „woke” (care necesitau, pentru a fi impuse la nivel global, în ciuda rezistenței întâmpinate, cheltuieli imense), retragerea din Ucraina și deschiderea negocierilor cu Rusia, tarifele vamale care dinamitează globalizarea, au lăsat și pe la noi cicatrici adânci. În mod evident vocile care denunță „trumpismul”, inclusiv cele de la vârful Uniunii Europene, se bazează pe iluzia că și administrația Trump de acum va trece, așa cum a trecut și cea din perioada 2017-2021, fără să ia în calcul că de data asta lucrurile sunt un pic diferite. În 2017 America nu era cu spatele la zid. Acum e. Iar mandatul acordat de poporul american lui Trump e același în 2025 ca în 2017. Dar atunci reformele de care America avea nevoie mai puteau fi făcute calm și pașnic. Acum, nu.

De fapt, administrația americană încearcă disperată să peticească găurile din propriul buget și tocmai de aceea indiferent cine ar fi venit la putere nu ar fi avut altă soluție decât să taie drastic toate cheltuielile care nu sunt esențiale (USAID făcând parte din ele). Europa, în schimb, pare blocată în vechea paradigmă culturală care favoriza politicile DEI („diversity – equity – inclusion”) în detrimentul sentimentelor majorității, dar și fenomene precum imigrația necontrolată sau sacrificarea intereselor europenilor de rând pe altarul unor divinități îndoielnice, precum sfintele „schimbări climatice” sau „sprijinirea Ucrainei până la capăt” (care „capăt”?... greu de spus, câtă vreme însuși „începutul” e destul de nebulos!). Europa nu pare să înțeleagă că paradigma repudiată azi de administrația Trump nu era una universală, ci una de moment, care i-a folosit Americii la un moment dat în istorie, dar care acum îi e piatră de moară, ceea ce îi face pe americani să o arunce peste bord. Europa nu pare să înțeleagă că rolul ei a fost întotdeauna de simplu vasal, și tocmai de aceea nu e nici locul, nici momentul, să facă pe îmbufnata că noua administrație de la Casa Albă „deranjează restul lumii”, adică și pe ea, schimbând radical macazul. Iată de ce nu e de mirare să o vedem alunecând tot mai clar pe o pantă oarecum totalitară, exact așa cum Revel observa că se întâmplă în asemenea momente de cotitură: „Antiamericanismul se bazează pe o viziune totalizantă, dacă nu chiar totalitară, a cărei orbire pătimașă poate fi recunoscută în mania de a repudia astăzi ce ai proclamat ieri, o permanentă contradicție în termeni, totul în numele unei cenzurări universale.” (p. 209) Până mai ieri America era „partenerul nostru”, acum mai, mai că nu o numim „inamic”, punând-o în rând cu Rusia! Câtă vreme America era „de partea noastră” fosta ministru de externe a

(continuare în p. 11)

Arthur Suci

Povești de la marginea lumii

A interpreta și a condamna

Fiecare individ poate considera că e folosit ca pion, ca verigă în lanțul speciei, aceasta fără să i se ofere nici măcar o explicație. De fapt, orice explicație n-ar face altceva decât să eludeze problema preeminenței speciei asupra individului. Specia însăși ar putea considera că e folosită sau pur și simplu că tot efortul ei de-a supraviețui este absurd. Însă specia nu gândește sau gândurile ei nu sunt acelea ale unei persoane.

Ateismul științific se străduiește de multă vreme să elimine ceea ce se numește dualismul suflet-corp sau dualismul rezidual minte-corp. Intenția lui este aceea de a sublinia natura corporală a minții și astfel de a elimina orice supoziție metafizică. Din acest motiv, el ajunge să ignore *natura psihică a corpului*, faptul că, fiind organul ierarhic superior, creierul determină și *natura* întregului corp. În concluzie, aș spune că natura omului este corporală într-un sens psihologic.

Don DeLillo e, ca și Philip K. Dick, un filosof marginal al unei lumi în care tehnologia devine gândirea efectivă a speciei umane, iar metafizica, simulacru. *Tăcerea* e un text despre distrugerea lumii prin căderi de energie, întreruperi ale funcționării sateliților, pandemie, dar și prin apariția unor ficțiuni noi, în genul criptomonedelor. În *Punctul Omega*, DeLillo analizează modul în care sensul vieții individuale a fost exclus din felul în care este organizată lumea noastră. Orice-ai face, ești înconjurat de semnele morții. Lumea se dezarticulează. Romanul utilizează o instalație de muzeu prin care filmul *Psycho*, de Hitchcock, este vizionat în varianta *slow motion*. Practic, vizionarea durează 24 de ore - o contemplație zen mediată tehnologic.

Putin a spus despre căderea Uniunii Sovietice că a fost cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului XX, o afirmație aparent corectă, dar în mod fundamental greșită. Căderea Uniunii Sovietice este relevantă, este „cea mai mare catastrofă” numai în măsura în care ea a însemnat căderea comunismului. Însă marele eșec al comunismului nu a constatat în pierderea războiului cu Occidentul și în prăbușirea Uniunii Sovietice, ci în incapacitatea dovedită de a transforma omul la nivel individual și social, de a crea „omul nou”. Eșecul ideologic al comunismului este singurul lucru care contează în raport cu Uniunea Sovietică - și este vorba, într-adevăr, despre unul dintre cele mai importante și revelatoare momente ale istoriei, despre ultima mare ideologie modernă care a eșuat. Putin a judecat însă totul în termeni strict politici - Rusia și expansiunea ei imperială, gloria sovietică ce trebuie să fie reinviată folosind o ideologie ultra-naționalistă și mesianică. Ceea ce face el poate fi periculos, poate fi relevant în contextul politic actual, dar nu e o miză pentru umanitate. Din acest punct de vedere, Putin e la kilometri distanță chiar și față de ultimii secretari de partid ai comunismului sovietic.

După ce a fost condamnat comunismul, va trebui să fie condamnat și postcomunismul - ceea ce deja se întâmplă. Totul a început cu anii '90, despre care există aproape un consens că au fost *ceva rău*. Mai mult, generațiile de după 1989 cred că, de fapt, anii '90 au fost tot comunism, iar evaluarea tinde să se extindă asupra postcomunismului în întregime. Din această perspectivă, se poate spune că întreaga perioadă a fost caracterizată prin violență, corupție, eșec politic, mediocritate. Ea a fost, ca să spun așa, opusul progresului - tot ce se opune progresului este mai mult sau mai puțin comunism ceaușist, anii '90, postcomunism... Din păcate, viața nu se supune progresului, tocmai de aceea trebuie să fie negată sau măcar revizuită periodic.

Constituția este un text general și vag, scris anume în acest fel pentru a permite puterii să-și legitimizeze comportamentul. El nu obligă la nimic și permite aproape orice. De exemplu, se poate interpreta că președintele este în realitate super-șeful guvernului, ca și că președintele nu are nici o sarcină executivă, ci doar desemnează un nume de premier convenit de partide. Astfel, rolul Curții Constituționale nu e nicidecum acela de-a veghea la respectarea Constituției, ci de-a interpreta textul ei potrivit intereselor puterii. Nu avem decât să observăm pe cine mulțumește Curtea pentru a afla unde este puterea.

C. T. îmi spune că nivelul unei societăți poate fi apreciat după felul în care elitele se comportă cu *cei de jos*. Boierimea noastră toată era crudă cu ei. Comuniștii înșiși, care susțineau că-i reprezintă, s-au purtat execrabil, iar astăzi pare să fie cel mai rău. Disprețul față de oamenii simpli este indicatorul moralității și aspirațiilor unei elite, adevăratul marcă al ciocoismului.

...generațiile de după 1989 cred că, de fapt, anii '90 au fost tot comunism, iar evaluarea tinde să se extindă asupra postcomunismului în întregime. Din această perspectivă, se poate spune că întreaga perioadă a fost caracterizată prin violență, corupție, eșec politic, mediocritate.

litere

12 octombrie

Am stat de vorbă o jumătate de oră cu Cosmin, care îmi adusese de la Paris un superb volum intitulat *120 ans de Prix Goncourt* și ziarele cerute, „La Croix” și „Le Figaro”, la care el a adăugat și un „Figaro Magazin”. Cotidianul catolic francez cel mai important, „La Croix”, mi s-a părut anodin și slăbuț, însă în „Le Figaro” am găsit două pagini foarte bune, consacrate unor ierarhi pontificabili, patru la număr, așa încât am citit până după miezul nopții, iar apoi am mâncat împreună cu pisica, adormind pe când se lumina.

Regele Mihai I a fost ultimul monarh român care s-a bucurat de prerogativele împăraților bizantini, stabilite la Primul Sinod Ecumenic de la Niceea din anul 325: avea dreptul să intre prin Ușile Împărătești ale Sfântului Altar; avea dreptul să își ia Sfânta Împărtășanie cu propria mână, prerogativă de care, din smerenie, nu a uzat niciodată; înmâna cârja tuturor ierarhilor din Sfânta noastră Biserică.

14 octombrie (Sfânta Cuvioasă Parascheva)

În aprilie 1944, Patriarhul Nicodim, care cunoștea bine moravurile rusești întrucât studiasse la Kiev, a hotărât ca moaștele Sfintei Parascheva să fie luate din Catedrala Mitropolitană din Iași – ferindu-le în felul acesta de o eventuală profanare, deoarece frontul se apropia de țara noastră – și duse la Mănăstirea Ciorogârla (Samurcășești) de lângă București. Sfintele moaște ale Cuvioasei au rămas acolo șase luni, petrecând circa două săptămâni și în Catedrala Patriarhală din București, spre bucuria credincioșilor.

În anul 1944 s-a petrecut un fapt fără precedent legat de prăznuirea Paștilor la București. Slujba de Înviere nu s-a mai ținut, după rânduială, la miezul nopții, ci dimineața, întrucât numeroasele lumânări din mâinile credincioșilor aflați în afara bisericilor puteau să atragă atenția aviației inamice anglo-americane.

18 octombrie

Ziua aceasta superbă îmi amintește de toamna anului 1975, când mă aflam în comuna Crișan de pe brațul Sulina ca profesor la școala generală. Însă mai des decât plimbările în barca cu vâsle – cu care învățasem să merg – îmi vin în minte cuvintele de întâmpinare ale șefului de post: „O să vă simțiți bine la noi, domnule profesor. Oamenii – și românii, și ucrainenii – sunt muncitori, liniștiți, dar mai ales nespun de cinștiți: n-ar fura unul de la altul pentru nimic în lume. Fură numai de la stat!”

27 octombrie (Sfântul Dimitrie cel Nou)

Temperatura nu a mai urcat până la 29 de grade, cum anunța prognoza, oprindu-se la 24-25; nici soarele nu a mai strălucit necruțător.

3 noiembrie

Aflu că astăzi a murit, la 82 de ani, Angela Marinescu, o mare poetă. Dumnezeu s-o ierte și s-o odihnească!

5 noiembrie

Pe când se însera, am văzut, pentru prima dată în acest an, o lumină superbă de toamnă.

Jurnal 2023

8 noiembrie (Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil)

Regele Mihai I a fost ultimul monarh român care s-a bucurat de prerogativele împăraților bizantini, stabilite la Primul Sinod Ecumenic de la Niceea din anul 325: avea dreptul să intre prin Ușile Împărătești ale Sfântului Altar; avea dreptul să își ia Sfânta Împărtășanie cu propria mână, prerogativă de care, din smerenie, nu a uzat niciodată; înmâna cârja tuturor ierarhilor din Sfânta noastră Biserică.

11 noiembrie

În sfârșit, o zi de toamnă autentică, rece, înnorată, ploioasă, când nu am mai coborât jaluzelele și nici nu am ieșit din casă.

12 noiembrie

La ora 11 a sunat telefonul: de la Bari, Cosmin mă căuta să-mi spună că nu a găsit niciuna din cele două cărți despre Lampedusa.

La televizor, imagini cu inundațiile abătute asupra Callais-ului, prilej de nostalgie, întrucât am petrecut acolo o zi întregă venind de la Bruxelles împreună cu Aurora și Claudia.

13 noiembrie

„Întâmplările adevărate vor interesa totdeauna publicul mai presus decât cea mai măiestrită ficțiune... La noi, genul amintirilor este absent. Nimeni aproape n-a purces în căutarea timpului pierdut și de aceea file întregi din istorie, de fapte, de chipuri și de lucruri dispar într-un torent fără urme.” (Ion Vinea)

25 noiembrie

Există anumite fapte care, deși nu pot fi probate documentar, sunt atât de frumoase încât merită să fie făcute publice. Și mă gândesc la un episod petrecut în saloanele Ambasadei elene din București în anii 1980, când președintele Constantin Karamanlis al Greciei i-a spus Patriarhului nostru Iustin: „Așa ar trebui să ne vorbim noi limba, cu eleganța cu care o vorbește Sanctitatea Voastră!”

30 noiembrie

Am aflat că cele mai apropiate capitale de pe glob sunt Viena și Bratislava, pe care le desparte o distanță de 60 de kilometri.

1 decembrie

„Am întâlnit oameni care cu siguranță iubeau ca și mine automobilul. Dar poate că nu am întâlnit alții cu stăruința mea, însufleții de această pasiune dominantă în viață, care mi-a luat timpul și interesul pentru orice altceva. Nu mă interesează decât mașinile de curse.” (Enzo Ferrari)

2 decembrie

S-a vorbit de așa-zisa supușenie a ierarhilor din Biserica noastră. Însă acesta e mai degrabă un zvon, întrucât până și blândul și smeritul Mitropolit Gurie al Basarabiei, atunci când Regele Carol al II-lea a făcut o vizită la Chișinău în 1936, în momentul în care a dat să intre prin Ușile

Împărătești, l-a oprit în pragul Sfântului Altar, spunându-i: „Măria Ta, asta s-o faci când vei veni cu coroana pe cap și cu soția legiuită!”. Or, Carol al II-lea era de multă vreme despărțit de soție. Din păcate, monarhul s-a răzbunat într-un mod nedemn pe ierarhul basarabean, inventându-i-se o presupusă vină pentru a putea fi înlăturat din scaun.

8 decembrie

Ieri la prânz a început să ningă cu fulgi mari, după ce plouase încă din zori, însă, după o oră și jumătate, ninsoarea s-a subțiat și apoi s-a oprit.

Am ieșit astăzi după-amiază și am ocolit Cișmigiul albit de zăpadă, pe o temperatură de minus un grad. Îmi atingeau capul smocuri de zăpadă scuturată de pe crengile pomilor.

11 decembrie

„Vorbirea despre Dumnezeu este rezultatul percepției (vederii) lucrărilor Sale în lume, este răspunsul oferit în concordanță cu Creația, care ea însăși determină slăvirea Lui.” (I Ioan 1-14)

15 decembrie

Aseară am fost din nou invitat de Cosmin în micul restaurant – de doar câteva locuri – ținut de Paolo, un italian tânăr și destoinic din Lazio la răscrucea străzilor Arghezi cu Batiștei. Am mâncat o Forchetta, paste, și am băut două feluri de vin: unul alb, sec, și altul negru precum catranul, cu o culoare superbă, care mi s-a părut fabulos.

17 decembrie

În prezent, Biserica noastră are 178 de sfinți români canonizați. Primele treceri în rândul sfinților au fost făcute pe vremea regimului comunist, pe 28 februarie 1950, pe când trăia Stalin, și desfășurate liturgic cinci ani mai târziu, în octombrie 1955. Cei dintâi sfinți români canonizați au fost în număr de șapte, în frunte cu Sf. Ierarh Calinic de la Cernica.

19 decembrie

A murit, la 84 de ani, actrița Anda Caropol, de a cărei existență uitasem. Dumnezeu s-o ierte!

20 decembrie

Anul acesta, apăsător și sălcui în partea a doua, se încheie totuși cu o bucurie: telefonul lui Lavrentie, care mă așteaptă după Sf. Ioan la Căldărușani.

21 decembrie

„Timpul liber fără îndeletnicirea literelor e moarte.” (Adagiul latin)

23 decembrie

Răspunzându-mi la felicitările de Crăciun și de Anul Nou, Răzvan Bucuroiu mă întreabă: „Pe când o nouă carte a dvs. la Lumea Credinței?”. Mulțumit și măgălit de invitație, îmi dau seama că o asemenea carte nu poate fi decât o culegere de pagini din jurnal.

Idei și zile

■ **Recitirea climatologică a istoriei.** Temperatura maximă la înregistrată în București de Caragiale este de 33 de grade Celsius („Căldură mare”, *Moftul Român*, 18 mai 1901). După mai bine de un secol, trăim numeroase zile și mai calde, însă cel puțin nu mai avem obligația unor ținute formale pentru o simplă plimbare, o ieșire la magazin sau la terasă. Wordsworth scria în jurnal pe 15 aprilie 1802 despre înflorirea narciselor galbene (*daffodils*) în Lake District. Așa cum am spus la o conferință cu o majoritate de specialiști din studiile literare și culturale ținută la Oxford, celebrul său poem în care notează fenomenul și se lansează în reflecții și fantasme romantice (prima versiune, 1804; publicat în 1807) ar trebui însă actualizat/adnotat: ziarele britanice vorbesc în ultimii ani de înflorirea narciselor galbene în ianuarie, chiar decembrie. Încălzirea globală, meteorologia și istoria (nu doar) literară, vast subiect... 24.08.2017

■ **Purgatoriul ca utopie.** Dacă mi s-ar da cumva înapoi zilele (anii, deceniile!) care, deși dedicate muncii și trăite stoic (dar agonice) în așteptarea unui strop de energie, au dispărut aproape fără urmă în neantul bolii, mi-aș încheia și eu măcar unele proiecte. Acel timp regăsit (nu în sensul lui Proust, ci în sens literal) nu ar fi pentru mine o ucronie, ci Purgatoriul. Mai mult: acel Purgatoriu ar fi Utopia mea. 5.01.2018

■ **Naționalizare, Privatizare.** 70 de ani de la așa-zisa Naționalizare (a principalelor mijloace de producție). Într-un timp, noțiunea, care a subvertit și deconstruit chiar ideea de națiune (națiunea era de fapt spoliată de Partidul-stat), s-a completat cu aparentul său antonim, Privatizarea. Ambele s-au făcut, potrivit propagandei comuniste din 1948 și celei „democratice” din anii 1990, de către popor, pentru popor, în numele poporului. De fapt, „prin reprezentanții” săi (și pentru ei). Chiar dacă reconstituirea aproximativă a dreptului de proprietate legitimă s-a făcut pe scară relativ largă (după chinuitoare, costisitoare, corupte și imprevizibile lupte în justiție, unii foști proprietari/moștenitori au recuperat — câte ceva din — ce pierduseră), beneficiarii pseudo-naționalizării din 1948 au putut cumpăra pe nimic (numai ei având sume de bani semnificative în anii 1990, precum și relații în sferele puterii reale, neafectată de pseudo-Revoluție) ori prăda cu acte false (obținute tot cu bani și relații) fostele proprietăți private, pentru folosirea cărora timp de decenii nu a plătit nimeni compensații. În plus, tot ei, eternii cîștigători, au fost în mare și beneficiarii privatizării, în al doilea caz devalizând și însuși moștenitorul Partidului-stat, România postcomunistă, pe care tot ei o administrau. Fie direct, fie prin descendenți. Iată cercul incestuos al proprietății ca furt (într-o formă pe care Proudhon, cel care a lansat formula — oarecum hegelian: livrînd teza și antiteza, dar lăsîndu-ne misiunea sintezei —, dimpreună cu apologia micului proprietar, cel care împletește proprietatea cu uzul, nu a prevăzut-o). 11.06.2018

■ **Cîntarea României Mari.** Sărbătorile Centenarului sînt, previzibil, un hibrid kitsch între parastas și carnaval. Toate instituțiile statului, de la Academie și universități la ministere și primării comunale, precum și nenumărate ONG-uri abonate la bani publici, s-au angajat, deopotrivă frenetic și blazat, într-o vastă serbare populară, cu tipicele accente

festiviste și vulgare. Pe scurt: Cîntarea României Mari. Dintre toate fantasmalele imaginarului social care subîntind această chiulaba zuralie a naționalismului de mahala, cel puțin una este prea puțin discutată: Centenarul produce retrospectiv o falsă omogenitate etno-națională. Astfel, se asumă spontan că toate regiunile, toate mediile și grupurile (urban/rural, educat/semianalfabet, români/Cealaltă, tineri/vîrstnici etc.) celebrează același lucru. Dar cei o sută de ani au trecut extrem de diferit pentru o regiune sau alta, pentru un mediu ori grup social sau altul. Prin urmare, proiectul Centenarului ar fi trebuit să memorializeze împreună, dar fără a le telescopa/amalgama, toate aceste experiențe, moșteniri și semnificații. Ar fi și în spiritul anului 1918, marele absent de la aceste serbări confuze, și în consonanță cu secolul scurs de atunci pînă azi. 28.07.2018

■ **Noosfera.** În adolescență și prima tinerete, am fost fascinat de conceptul/figura lui Teilhard de Chardin, *noosfera*. (În a doua tinerete, refăcîndu-i istoria, am aflat că ideea a fost elaborată într-un trio: Teilhard de Chardin, Edouard Le Roy și cel pe care-l audiau împreună la Sorbona, Vladimir Ivanovici Vernadski, cel care preluase termenul *biosferă* de la Eduard Suess și îl... transfigurase.) Pentru Teilhard de Chardin, noosfera era o culminație a evoluției umane, care trecuse prin geosferă (materia fără viață) și biosferă (viața biologică). Fecare etapă mai înaltă provenea din cele anterioare și le transforma în același timp. Prin urmare, cunoașterea umană, care învăluie Pămîntul într-o rețea de idei, teorii, sisteme (legale, educative, religioase, de cercetare, industriale și tehnologice), afectează profund biosfera și geosfera. În fine, nu mai intru în amănuntele fascinante ale acestei frumoase laude catolice a Omului (creștin). În paralel cu Teilhard de Chardin i-am citit pe marii romancieri SF care au imaginat lumi mentale similare, conexiuni infinite între creiere (inclusiv artificiale), conștiințe, gînduri răzlețe, iluzii, vise, revelații etc. După apariția ciberspățiului, aceste viziuni SF păreau mai plauzibile, fiindcă o parte importantă din ele păreau că se realizează practic. Totul merge bine pînă ce rețelele sociale au colonizat întreaga planetă, uzurpînd locul pe care la Teilhard de Chardin îl ocupa noosfera. Acum putem afla în timp real cît de cretini și ignoranți, cît de infantili și veninoși, cît de vulgari și narcisici sînt semenii noștri. Înainte puteam doar bănuî toate acestea, avînd la dispoziție eșantioane mai restrînse (cărți, articole, apariții/discursuri publice, convorbiri directe etc.). Acum avem în fine *Big Data* despre fenomen. Din păcate, e prea tîrziu, fiindcă numărul celor rămași neatînși de acest tsunami e neglijabil. Dacă noosfera seamănă cumva cu această bolboroseală, prefer întorcerea la geosferă. 12.08.2018

■ **Istoria și memoria națiunii.** Pe 1 Decembrie 1918 începe cu adevărat istoria comună a românilor din toate provinciile care au intrat în componența României Mari. (Nu putem exagera momentul Mihai Viteazul nici în acest sens, fiindcă în 1599-1601 nu exista o sferă publică românească. Aceasta a apărut cu peste două secole mai tîrziu, deși forme elitare de conștiință a comunei românități încep să se ivească în secolul cronicarilor, iar un proiect politic — românesc, nu maghiar etc. — pe baza lor se înfiripă în secolul următor, articulîndu-se abia

în anii 1840.) Tot atunci începe cu adevărat memoria lor comună, dincolo de memoria fabricată de înalta cultură și diseminată ulterior prin presă, propagandă, educație, serviciu militar, *lieux de mémoire*. Această istorie și această memorie aveau bune puncte de pornire în Unirea Principatelor și în următoarele șase decenii, dar au fost resimțite de mulți ca insuficiente pentru a clădi pe baza lor națiunea română coextensivă cu noul teritoriu. De aceea, ontologiile etnice (și, sub acest nivel suprem al construcției naționale, orice teme autohtonice, naționaliste, genealogice etc.) au putut părea nu doar oportune, ci și eficiente, pragmatice, poate chiar mai persuasive și mai greu de relativizat ori contestat. Spațiul mental al speculației abstracte scăpa astfel din strînsoarea realului și se propunea drept temei al vieții împreună. 13.09.2018, Ischia.

■ **Anacronismul kitsch.** Columna lui Traian a fost iluminată de migranți români în culorile tricolorului românesc cu ocazia vizitei președintelui Klaus Iohannis în Italia (14.10.2018). Anacronismul kitsch nu a fost sesizat de nimeni, desigur. Iohannis a declarat (cum a putut și el): „Foarte frumos moment. Mulțumesc organizatorilor. (...) Sunt realmente emoționat și foarte bucuros că putem să trăim acest moment. Este senzațional — Columna lui Traian iluminată în tricolor. Cred că un simbol mai profund, mai frumos pentru legătura între popoarele noastre nu există. (...) Este emoționant că au venit atîția oameni, foarte, foarte mulți români”. Dar despre ce popoare e vorba? Nici românii, nici italienii nu existau pe vremea lui Traian. Romanii, oricum, învinseseră și ocupaseră Dacia în cadrul expansiunii imperial(ist)e, nu pentru a crea poporul român. În registrul delirului mai recent despre diasporă, lucrurile ar sta astfel: Iohannis e unul dintre ultimii descendenți ai diasporii săsești rămași pe teritoriul vechii roiri; îi putem socoti pe migranții români în Italia remigranți după aproape două milenii (ca sașii remigrați în Germania după opt secole); dacă ar reveni în România, ar re-remigra (fapt istoric înlînit și la alte popoare). Și așa mai departe. Dacă se foloseau cele trei culori de la Cucuteni (roșu/ocru, alb, negru), anacronismul ar fi fost și mai radical, dar și mai inclusiv, fiindcă ar fi semnalat înfrățirea italienilor cu toate popoarele care au trecut prin spațiile carpato-danubiano-nord-pontice în ultimele cinci milenii. 17.10.2018

■ **Cioran, după 30 de ani.** Absența vie a mediatorului suprem între Neantul românesc și Neantul cosmic. Nu-mi pot imagina viața fără înlînirea cu Cioran. Prin lecturile din liceu, prin lecturile și discuțiile din Grupul de la Iași (în care Luca Pițu, dispărut acum zece ani după o tragică suferință, îi semăna), prin evocările unora dintre cei care-l cunoscuseră (în primul rînd Mihai Șora, care i-a și vorbit de mine înainte de 1989), prin experiențele față către față de la Paris (una dintre ele se poate reconstitui pe baza volumului de convorbiri *Le Néant roumain / Neantul românesc*), și așa mai departe, în spirit, pînă azi. 20.06.2025

(Extrase din manuscrisul *Idei și zile au mai apărut în Trivium, Observator cultural și, începînd din iulie 2023, Argeș.*)

Europa vs. America...

(urmăre din p. 9)

Germaniei, Annalena Baerbock, sau actuala ministră de externe a UE, Kaja Kallas, se războiau non-stop la China, dar acum... fel de fel de delegații europene se gudură pe lângă chinezi, doar, doar ne-o băga și pe noi în seamă împăratul de la Beijing. Absolut ironic, în numele „apărării libertății de exprimare” și al „democrației” europenei au ajuns acum să cenzureze fâțiș opinii exprimate online (prin „Digital Services Act”), să aresteze oameni care iau peste picior politicieni (în Germania) sau care deplîng anumite politici (Marea Britanie), și așa mai departe. De alte exemple apropiate de noi nici nu amintim, ca să nu intrăm în polemici inutile. La noi, în Europa, nu doar Rusia e inamicul public nr. 1, ci și Tiktokul chinezesc sau X-ul lui Elon Musk.

Raportându-ne la cartea lui Revel, e ușor de prevăzut ce se va întîmpla mai departe. Până la urmă istericalele europene vor înceta și Europa se va alinia, vrînd-nevrînd, în spatele „trumpismului”, fiindcă nu are de ales. Europa de azi e ca o bătrână sulemenită ridicol, care se mai crede de 25 de ani deși buletinul îi spune că ar cam fi timpul să-și facă o rezervare la Bellu. Boala Înaltei Porți arăta destule simptome și pe pielea vasalului. Europa a încetat de multă vreme să mai reprezinte ceva la nivel mondial, cu atît mai puțin să reprezinte un pol de putere. Populația e îmbătrînită și, fără afluxul de imigranți, ar fi în netă scădere. Industria e la pămînt fără conexiunea la sursele ieftine de energie din Rusia. În comparație cu SUA sau China, domeniul AI lîncezește, pînă și Rusia, prin Yandex, avînd propriile tehnologii. Militar, Europa e incapabilă

să formeze singură o armată proprie, darămite să se apere de vreun inamic exterior. Majoritatea guvernelor europene suferă de deficite bugetare grave, deși cam toate se poartă azi cu coada pe sus, dînd lecții de moralitate în dreapta și-n stînga. Pur și simplu politicile DEI, rusofobia și ucrainofilia, obsesia multiculturalistă și imigraționistă, retorica lumii unipolare vor deveni și aici istorie, fiindcă acesta e mersul lumii. Dar e posibil ca, la fel ca în secolul trecut, Europa cea cu coada pe sus să fie nevoită mai întîi să treacă printr-un șir de catastrofe din care s-o salveze alții, pînă cînd să ajungă și ea din urmă restul planetei. Pe drumul tradițional al antiamericanismului de paradă, atunci cînd se pregătește să o facă lată înainte să cheme iar America în ajutor, a luat-o deja.

* În continuare, toate referințele vor fi date la Jean-François Revel: *Obsesia antiamericană*, Humanitas, București 2004.

Alexandru Petria

**călcând pe
asfalt, asfaltul
i-a înlocuit
oasele gleznei,
pășind pe
iarbă, firele
i-au crescut
pielea coline pe
tălpi,
cu cât urca
munții după
aer sălbatic,
cu atât
plămâni
se agățau pe
ramurile
tăcute ale
brazilor,
la condusul
automobilului
simțea că
mașina
începea să-l
ghideze
orbește,
a luat de
pretutindeni de
nu mai știe în
ce s-a
transformat de
la naștere,
în fiecare azi
schimbă
mersul de ieri,
acum se ferește
să atingă
cofrajul cu
ouă,
să nu-i fugă
zece pușori de
găină din
degete**

poesis

obeliscul de ceață

obeliscul de ceață e de nu știi când pe un deal,
alături stejarii sunt piuneze insignifiante,
curg peste ei orașe
cu smocurile de lumini

și râtul bombardamentelor,
stejarii sunt precum copiii cu pantaloni scurți,
stejarii aproape nu contează,
obeliscul de ceață e numai unul
și nimeni nu a văzut
unde are vârful în barba de nori,
are o menire al cărei înțeles
e un cap plesnit în zid,
obeliscul de ceață ne acuză că ne risipim,
că-l trădăm și totodată nu avem grijă de noi,
obeliscul de ceață este enervant peste măsură,
martor la cununii și decese,
la nașteri, la examene,
nu ne răspunde la întrebările angoasante,
ne lasă să ne perpelim, e o idee.
ce de șefi de state au încercat degeaba
să urce pe el... ce de artiști...
când are chef, timpul își face
un obelisc rupt din ceață

lemne de încălzit pe viață

când crește scoarța aerului se îngroașă.
totdeauna freacă de plăcere
dacă trec prin el ca furnicile răsesele de copiii.
nu strică să-l uzi la rădăcină,
așa se înalță drept și puternic aerul,
ne acceptă mai ușor în preajmă
să-i respirăm umbra - fetițele și băieții
au prioritate.
aerul păstrează distanța,
cu scoarța taie elanul familiarismelor
exagerate.
coroana aerului bătrân se vede de peste dealuri,
dar preferă să stea singur.
precum într-o căsnicie, coabitarea cu aerul
depinde de comportament,
dacă strângi ramurile uscate ale aerului,
ai lemne de încălzit pe viață

șifonat

cum vântul și luna
șifonează marea cu valuri,
mai mult decât ai vrea să recunoști,
fiecare oră îți șifonează chipul,
nu-i scăpare sub cosmetice,
sub haine tinerești,
ești majoritar apă,
apoi treburile liniștite devin invizibil de liniștite

umbra

nu cunoști în întregime o femeie
până nu i-ai pipăit umbra,
până ai mâncat o omletă cu umbra,
până ai băut un suc de portocale
și ai vorbit despre mersul autobuzelor
și politică,
umbra are sâni adevărați,
gesturile care nu mint,
pentru umbră fardurile sunt fără valoare,
în umbră e greutatea ochilor
și buzelor care ard,
dacă vezi o umbră și-o femeie înaintea ei
la chioșcul de țigări,
salută prima dată umbra

câmpiile răzuite de oameni

ți-ai amanetat și răscumpărat inima
de câteva ori,
nu știi unde ți-ai lăsat mâinile ca să începi
o nouă melodie pe clapele trompetei,
încotro să-ți cauți picioarele
devenite autonome,
ai nevoie de mâinile și picioarele tale
ca să te aduni și s-o iei iar
spre o vatră unde să aprinzi focul,
contează să te miști ca să nu devii o țintă,
te feliciți că ți-ai rezolvat inima,
restul cumva se așează,
când aerul alunecă plictisit
pe câmpiile răzuite de oameni

robinetele următoare

se încolăcesc aburi dinspre trecut și-o tăcere
cu mustăți lungi de vorbe,
e în fața ta să-l pipăi uneori, să-l miroși,
să știi ce ai pierdut și câștigat,
dacă nu ești atent trecutul se înalță
până se desface în stânci și grohotiș
și riști să te strivească,
bătrânii sunt de părere
să păstrezi trecutul înălțat
în gările pe unde ai fost,
pe trecutul înălțat nu prea găsești locuri
de spart cu ochi de copil,
cu trecutul înălțat mereu la masă
ai șanse cât unul înotând
printre zeci de rechini înfomețați,
cumva să te trezești ca și cum te-ai naște zilnic,
nu trăi obsesiv trecutul înălțat,
apa potabilă e la robinetele următoare

borcanul cu lipitori

n-aveai chef să ieși din burta mamei,
cu cordonul ombilical răsucit pe gât,
cu pielea albastră ca după lovituri de pumni,
ai scos câteva scâncete
după ce asistenta te-a scuturat de picioare
cu capul în jos,
te întrebai unde te găsești,
că e înțepător de frig și voci pițigăiate
parcă sar pe arcuri,
dintr-o parte în alta a încăperii
câscate de albeață,
de-abia te-ai obișnuit și de nicăieri
ți s-a agățat de piele o lipitoare,
a supt din sângele tău cât să se sature
și cumva a intrat într-un borcan,
nu mai ții minte când au venit celelalte lipitori
până te-ai căsătorit,
dar borcanul este mereu lângă tine,
a devenit o constantă a vieții,
prietenii spun că e ceva imprevizibil,
borcanul e din ce în ce mai zgâlțâit de lipitori,
ai ca acum în față lipitorile negre
de pe spate și mâini
când ți-ai legănat prima dată copiii,
când au murit bunicii,
lipitorile te-au maturizat,
lipitorile te îmbătrânesc,
ai spune că sunt
un fel de agenți ai timpului,
când borcanul e timpul,
lipitorile se măresc permanent,
se îngrașă permanent,
cu cât se umple borcanul cu lipitori
te micșorezi,
odată o să te vadă vecinii ca umbra unei lipitori

dator cu o scară

era ca și cum cerul ar fi fost
o adâncă și largă rețea de ferestre îmbinate,
unele prăfuite,
prin destule se vedeau mâinile și picioarele
norilor care aveau o treabă de ei știută,
pescăruși rățăciți se așezau pe ferestre
și ne priveau,
compătimitori sau amuzați,
m-am gândit
un moment că visez,
dar când am deschis ochii
am văzut că pescărușii s-au răhățit pe ferestre,
atunci mi-am zis că ar fi bine să se șteargă
cumva ferestrele murdărite - însă de unde o scară
înaltă încât s-o sprijini de tapetul de ferestre de pe
cer?

când a apărut un prieten,
am început să mă enervez,
el susținea că nu vede altceva prin ferestre
decât o lumină trează mereu,
zăream și eu uneori lumina - dar de ce trebuia
să observ și praful și mizeria pescărușilor?
el era zen ca un cartof, pe mine mă tăia dorința
de-a bea furios o țarie,
am început să plănuiesc îmbinarea unei scări
unice până la ferestre,
atent la chestiunile ingineresti,
simțeam praful și rahatul păsărilor lipit
pe creier,
știi că aveam un singur țel,
asamblând scara să nu mai treacă și alți copiii
prin ce trec eu,
eram convins că le sunt dator

măcar cu încercarea,
dacă nu cu o scară

amândoi

mintea ta a luat o formă
care nu are bocancii tăi de mers la munte,
mâini cu mănuși de piele maro
mai mari cu o mărime,
hanorace suple,
păr lung, când tu ești tuns la o;
umbele voastre se apleacă
după ceasuri solare diferite,
ce-i în inimă și minte se salută
cu reținerea impusă de educație;
nici creierul, nici tu nu aveți ochi pe ziua
când vă e dat să vă apropiați,
fumați mărci de țigări care cum,
unu-i cu espresso, celălalt cu cappuccino,
vă trageți sub piele pe cărări distincte femeile,
iar scumpele vorbesc acolo limbi
ce nu se înțeleg;
treaba-i pe piuneze și lovită de pereți,
cum s-o duci decent fără o ploaie
care să vă ude pe amândoi?

chiuretați-vă singuri creierul!

prima oară femeia îți ocupă mintea,
a doua oară îți schimbă culoarea inimii
cu sutiene hipnotice și colecția de bikini,
abia la urmă îți rumenește sexul.
cu femeia vă vorbiți unul altuia cuvintele,
crescute cu legi proprii în grădina
de lângă casă.
cu picioarele ei poți merge la sigur după țigări,
cu brațele tale poate felia cartofi pentru supă.
dacă vă părăsește,
nu dați bani de pomană la medici,
chiuretați-vă singuri creierul!

cratere

sunt trist pentru că nu-s mort
și mă culc și vreau să visez în crater,
în orice direcție e o ceață ca o bandă adezivă,
n-am reușit să aflui dacă e gura mută
a unui vulcan sau unde a plesnit un meteorit,
am ajuns să port sângele craterului,
să calc în ritmul craterului,
iar gândurile seamănă cu rânduri de cratere
lipite în fiecare direcție,
am sădit trandafiri, gladiole și lalele
ca să spargă ceața, însă ceața n-a cedat,
cântam și cuvintele miroseu a ceață,
căci de ceață se dezghiocau de pe limbă,
craterele sunt un mod de trai,
sunt trist pentru că nu-s mort,
cu visele pe care nu le vezi prin ceață

zece pușori de găină

călcând pe asfalt, asfaltul i-a înlocuit
oasele gleznei,
pășind pe iarba, firele i-au crescut
pielea coline pe tălpi,
cu cât urca munții după aer sălbatic,
cu atât plămâni
se agățau pe ramurile tăcute ale brazilor,
la condusul automobilului
simțea că mașina începea să-l ghideze orbește,
a luat de pretutindeni de nu mai știe
în ce s-a transformat de la naștere,
în fiecare azi schimbă mersul de ieri,
acum se ferește să atingă cofrajul cu ouă,
să nu-i fugă zece pușori de găină din degete

jucăria delicată

spui că ai dat jos șosetele luminii,
să ne ajungă mai cu dogoare,
și de toate hainele ai dezbrăcat-o,
e cazul să se schimbe și instalatorii,
și savanții, strigi,
forma luminii dă fiori ciudați,
ai sentimentul că te absoarbe
să te nască cine știe unde,
o să ne ia timp
să ne obișnuim cu lumina
cum au făcut-o mama-tata lumină,
ești conștient și zici că o să fie
inevitabil nemulțumiți,
copiii strică primele jucării delicate

Proxima

1.

Trâmbețele cavalerilor apocalipsei sunaseră. Lucrurile se petrecuseră altfel decât se putea aștepta un credincios sensibil la sensul literal al cuvintelor lui Ioan Teologul. Asteroidul care urma să lovească Pământul exact după 635 zile, 12 ore, 23 minute și 58 de secunde, buletinele transmise regulat de Agenția Spațială Europeană și Administrația Națională pentru Aeronautică și Spațiu, ofertele de angajare în industria construcțiilor de rachete și nave spațiale, creșterea la Bursă a acțiunilor Starstart's, impuneau o larghețe a interpretării nefastului eveniment prin prisma părții finale a Evangheliilor. Ca întotdeauna în asemenea momente dificile, se iviseră talmăcitori dispuși să întindă peste pagini un praf care făcea să devină vizibile, pe marginile lor sau întrețesute cu literele scrise, cele mai neașteptate adnotări, asocieri și cele mai ciudate desene. Prin această operație, textul, vechi de mii de ani, devenise centrul de interes al celor mai multe gazete din lume care se băteau pentru o „știre” biblică, adică pentru o nouă interpretare – în lumina prezentului – a cuvintelor lui Ioan Teologul. De altfel, ziarele, televiziunile, cărțile care mai apăreau se dedicau, într-un procent de peste 90 %, publicării acestor interpretări, pe cât se subtile, pe atât de căutate, poate și pentru că deveniseră singura sursă de speranță în aceste vremuri al căror *orizont se verticalizase* – după expresia unuia dintre miile de editorialiști nou apăruiți.

Ce voise să spună Aurora – căci așa o chema pe autoarea expresiei devenită atât de cunoscută încât nimeni nu mai știa cine o lansase – era... un *fapt*, oricât de complicat și de inadecvat ar fi să-l numim așa. De când se anunțase data coliziunii orizontul devenise, pentru unii, o linie de separație, acestora li se părea că zarea desparte cerul și pământul, în loc să le unească, așa cum o făcuse până atunci. Desigur, era o iluzie vizuală, dar nu mai puțin reală – măcar pentru acele câteva sute de mii de oameni care o aveau și care o „raportau” acelor stabilimente la care, în disperare de cauză, le trecea prin cap să sune – ziare, televiziuni, posturi de radio, ministere, observatoare astronomice, poliție, pompieri, spitale, agenții de știri. Se estima – dată fiind influența psihicului asupra percepției umane – ca iluzia vizuală să se răspândească, cu viteza unei epidemii, la cea mai mare parte a populației, pe măsură ce se va înainta în timp spre evenimentul final și fatal. Aurora fusese ferită până acum, probabil datorită vârstei, de această deformare a câmpului vizual față de care tinerii erau mult mai protejați decât persoanele mature și în vârstă. Cel puțin asta susțineau psihologii și neuroștiinții fără să uite să precizeze că după ziua 300 î.C. vor cădea, foarte probabil și cele mai rezistente și puternice spirite tinere. Aurora primise, la redacția la care lucra, un astfel de telefon din partea unei voci răgușite care-i șoptea în receptor: „se desface, se desface... cerul”. Știa despre fenomenul cu pricina, știa că-i afectează în primul rând pe babalâci – ceea ce îi făcea foarte tare să rădă, pe ea și pe ceilalți colegi, majoritatea la fel de tineri, abia ieșiți din facultate. Editorialul era ca și scris! Necunoscutul merita toate mulțumirile, o scosese dintr-o pană de idei cu fix o oră înainte de a trebui să predea textul. „Orizontul se verticalizează, se desface – pentru tot mai mulți dintre noi și, vai!, nu peste mult timp pentru toți – în două dimensiuni, se împarte între sus și jos, între pământ și cer, între cei rămași și cei plecați, între vii și morți, între trecut și viitor, între ceea ce a fost și ceea ce va fi. Cu excepția câtorva exaltați religioși lucrurile nu au stat niciodată așa, scria ea

înfierbântată, spațiul a avut trei dimensiuni, ba chiar patru, cu timpul... Dar, iată! – tocmai timpul se retrage acum, unilateral, din acest acord, se răzvrățește împotriva lățimii și orizontului, dislocă și distruge unitatea elementelor, ne reduce dualist lumea, ne obligă la dihotomie, ne obligă să alegem gros, fără nuanțe. Și mai grav e că primii care se îmbolnăvesc sunt părinții și bunicii noștri, cei care ar trebui să aibă încă grijă de noi și să ne povățuiască în continuare și pe care vom fi nevoiți, noi, cei tineri, să-i îngrijim, să devenim, în foarte scurt timp părinții propriilor noștri părinți și bunicii propriilor noștri bunici. (Dar oare este, cu adevărat, o boală? Nu cumva această iluzie dezvăluie adevărul mai mult decât orice percepție *normală*?)” Și tot așa, mai departe. Dar partea cea mai senzațională a editorialului era finalul în care se sugera că circula „pe surse” informația că foarte curând omenirea și omenia noastră va fi pusă în fața unor alegeri cu adevărat teribile. Vom fi nevoiți ca în cele mai sălbatice timpuri să săvârșim sacrificii la fel de răsunătoare, holocausturi la fel de zguduitoare. Vom fi nevoiți să alegem care dintre noi va trăi și care va pieri odată cu acest pământ care, odată, era atât de unduitor și primitiv încât îi încăpea și pe cei răi și pe cei buni, și pe cei tineri și pe cei bătrâni, și pe bărbați și pe femei, și pe oameni și pe animale. O nouă arcă a lui Noe stă să apară!” Aurora a fost felițată de șefii ei, aplaudată de colegi, editorialul publicat pe prima pagină – și de acolo rostogolit prin întreaga lume care s-a ales cu expresia devenită proverbială – verticalizarea orizontului – dar și cu o anumită anxietate nelămurită și care, în același timp, se temea de lămuriri.

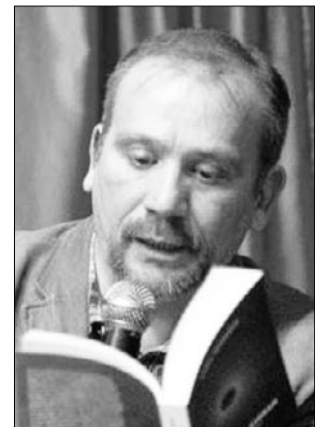
Informația sugerată de Aurora fusese bine ascunsă de toate agențiile de colportaj tocmai în noianul de interpretări și parainterpretări la Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul și, mai nou, la catrenele și teoriile lui Nostradamus, iar dacă, de această dată o lăsaseră să circule era pentru că momentul prevestit de Aurora se apropia cu adevărat. Până acum, pentru a nu se crea panică, se făcuse un pact al tăcerii între guverne și marile trusturi de presă, nu fără beneficii pentru aceia care, respectându-l, câștigau un timp prețios de pregătire, aranjare, meditare, cultivare în vederea a ceea ce urma să vină.

Și ceea ce ar fi urmat să apară semăna cu o nouă arcă pe care, ca și în vechea, nu ar fi fost loc decât pentru cei buni. Pentru Noe a fost mult mai simplu – în afară de el și familia lui nimeni nu s-a mai dovedit a fi bun cu excepția lighioanelor și jivinelor pământului. De fapt, cele din urmă nu au fost supuse nici unei testări căci ele beneficiau prin simpla lor existență de prezumția de sens – cum ar fi putut să creeze Dumnezeu ceva fără noimă? Cu omul era altceva – el avusese odată o noimă într-o altă grădină, dar și-o pierduse, cu excepția lui Noe și familia lui cu care Dumnezeu hotărâse o să restaureze.

Și cum altfel să te fi gândit să salvezi ce era de salvat din viața de pe Terra, dacă nu făcând o selecție riguroasă privitoare la cei ce urmau să scape din viitoarea și ultima conflagrație de pe Terra? Căci exista un plan de salvagardare a umanității în cazul unei catastrofe, activat pentru prima oară acum: colonizarea planetei Marte. Marte fusese până atunci vizitat sporadic, cu rezultate mai curând incerte, dar cu o concluzie pozitivă referitoare la șansele renașterii civilizației omenesti pe tărâmul planetei roșii. Exista o serie întreagă de aspecte foarte controversate a căror discutare înroșea telefoanele politicienilor aflați în birourile cele de mai sus: președiniți, prim-miniștri, miniștri de externe, miniștri ai apărării. Mai întâi era, evident, chestiunea împărțirii noului teritoriu: se vor respecta

proportțiile teritoriilor statelor de la momentul părăsirii planetei sau ar fi mai bună o reîmpărțire a lor, dimpreună cu o restrângere a numărului națiunilor, pentru această reordonare cele trei mari puteri ale lumii asumându-și rolul de creatori de mari sinteze: Statele Unite ale Americii clamau subordonarea Uniunii Europene, a Taiwanului și a Coreei de Sud, Rusia – sfera Europei Răsăritene, Israelul întregul Orient Mijlociu ș.a.m.d.

O altă problemă era... numărul de coloniști... Se hotărâse că vor putea să ocupe un loc în navele spațiale pregătite de deocolare doar aceia care vor fi putut dovedi că merită acest lucru potrivit unor criterii pe cât de universale pe atât de exacte: calitatea morală și calitatea intelectuală. Conform unor cercetări de ultimă oră, bazate pe cele mai detaliate scanări ale creierului uman și pe cele mai avansate observații ale comportamentului uman, acestea erau cele mai specifice trăsături umane – care, culmea, puteau fi și foarte ușor cuantificate. De exemplu, calitatea morală se putea reduce la altruism, căci – nu-i așa? – omul s-a deosebit de toate cele specii prin capacitatea lui unică de cooperare, de conviețuire și de empatie. Fără această trăsătură cu greu se putea imagina apariția speciei umane și cu greu s-ar fi putut imagina supraviețuirea ei în condițiile atât de aspre ale vieții extraterestre marțiene. Măsurarea calității morale se putea face prin măsurarea altruismului, iar măsurarea altruismului se putea face prin prezentarea a două adevăruri sau certificate prin care se atesta – de către un terț, o autoritate imparțială – săvârșirea de către petent a unei fapte generoase, complet dezinteresate față de cel care o certifica și care nu se înrudea sub nici o formă cu cel căruia i se atesta calitatea morală. De asemenea erau interzise reciprocitățile până la al cincilea grad de rudenie a fiecărei părți (atestator și atestat) pentru a împiedica trocurile de tip serviciu contra serviciu care ar fi zădărnicit corectitudinea selecției. Se făcuseră, înainte de validarea acestui criteriu, nenumărate observații și sondaje și se ajunsese la concluzia că foarte puțini oameni puteau procura măcar un atestat de altruism, un atestat prin care li se recunoștea că săvârșiseră o faptă bună, dezinteresată față de o altă persoană neînruită. Cu atât mai puțini erau aceia care puteau produce două asemenea dovezi – așa încât se optase pentru un număr de două adevăruri morale pentru ca selecția să fie cât se poate de dură, filtru cât se poate de des și numărul celor admiși stabilit proporțional cu calitatea lor morală. Strâmtoarea criteriilor era compensată de larghețea plajei de fapte altruiste acceptate: de la acordarea unui sprijin financiar până la acordarea unui sprijin moral, de la ajutorul dat la mutarea dintr-o casă în alta până la meditația gratuită în vederea trecerii unui examen, de la salvarea de la înec până la sprijinul moral și consolarea rudei unui răposat. Aproape orice act altruist și dezinteresat era acceptat pentru certificarea morală a unui solicitant de transfer pe Marte. Din sondările prealabile se dovedise că un număr infim din cei studiați putuseră produce dovezi ale altruismului în sensul definiției date mai sus, majoritatea nu putuseră să-și amintească nici măcar de o singură faptă complet altruistă, cu atât mai puțin să-i și găsească pe aceia care puteau depune mărturie pentru ei. Căci și aceasta era o problemă, deloc ușoară – descoperirea celui căruia i-ai făcut un bine și, în plus, ca el să fie dispus să și semneze certificatul de bună purtare.

De când se anunțase data coliziunii orizontul devenise, pentru unii, o linie de separație, acestora li se părea că zarea desparte cerul și pământul, în loc să le unească, așa cum o făcuse până atunci.

proză

Marius Măzăreanu

Despre obsesia locului I. Între virtute și performanță

În lumea sportului – ca și în viață – locul I devine adesea un idol. El seduce, obsedează, devine măsura valorii personale și colective. Într-un regim de competiție continuă, tot ce nu este victorie este perceput ca eșec. Această viziune dualistă – „primul sau nimic” – a pătruns adânc în imaginarul contemporan. Dar ce se întâmplă cu cel care trage neobosit, care se antrenează corect, care face tot ceea ce trebuie făcut și totuși ratează podiumul? De două ori. De trei ori. De zece ori. Este oare suficientă mulțumirea de a fi dat totul? Este viabilă o viață trăită în marginea victoriei?

În prezent, există o mulțime de curente (dezvoltare personală, coaching, psihologie practică, business, leadership, etc) ce se revendică mai mult sau mai puțin direct de la filosofia antică, în special de la stoici. Astfel, Epictet, ar răspunde la problema noastră cu o eleganță tăcută: „Nu depinde de tine dacă lovești ținta, dar depinde de tine să tragi corect.” Metafora arcașului devine aici simbolul întregii vieți morale. Arcașul stăpânește arta, dar nu poate controla vântul. La fel, omul virtuos își controlează voința, intenția, acțiunea, dar nu rezultatul. Dacă ai acționat potrivit rațiunii și conștiinței, atunci ai reușit, chiar dacă lumea spune că ai pierdut. Pentru stoic, victoria este interioară – este armonia între voință și rațiune, nu între dorință și succes.

Această poziție are noblețea ei. Ea conservă demnitatea în fața hazardului, oferă o busolă morală în mijlocul haosului. Dar atunci când ratarea devine constantă, când locul 1 rămâne mereu inaccesibil, apare o întrebare mai adâncă: este suficient să fii un arcaș conștiincios? Sau vine un moment când trebuie să vrei mai mult decât „să tragi corect”? Să vrei să câștigi, chiar cu orice preț?

Aici intervine tensiunea dintre virtute, corectitudinea lucrului înfăptuit și voința de a câștiga. Pentru unii, dorința de victorie poate părea un derapaj al ego-ului, o slăbiciune în fața opiniei celorlalți. Dar voința de a câștiga nu este un simplu impuls narcisic. În esența ei profundă, ea este expresia unei forțe interioare: voința de putere. Nu în sensul politic, nu în sensul de dominație crudă, ci în sensul afirmat de Nietzsche – voința de a deveni mai mult decât ești, de a afirma viața, de a rupe limitele impuse de lume, de eșec, de slăbiciune.

Pentru Nietzsche, moralitatea stoică este o formă mascată de renunțare. Acceptarea liniștită a înfrângerii nu este virtute, ci o raționalizare a neputinței. Viața nu este despre acceptare și reziliență, ci despre afirmare, despre cucerire, despre transgresarea limitelor. Omul superior nu trăiește după valori date, ci creează valori. El nu doar trage corect, ci vrea ca săgeata lui să fie de neocolit. El nu acceptă hazardul – îl înfruntă și, uneori, îl supune.

Așadar, voința de a câștiga este modul concret în care, într-un cadru sportiv sau marțial, se manifestă voința de putere. Este energia care refuză resemnarea, care nu se mulțumește cu participarea onorabilă, care vrea mai mult – nu doar performanță, ci triumf, nu doar progres, ci afirmare totală.

În sport, această tensiune este vizibilă în diferența dintre atleții care se concentrează pe proces – pe tehnică, pe antrenament, pe luciditate – și cei care sunt mișcați de o forță mai adâncă, viscerală, de o voință arzătoare de a câștiga. De cele mai multe ori, victoria aparține celor care știu să combine ambele dimensiuni: luciditatea stoică a pregătirii cu focol interior al voinței de a câștiga în confruntare.

Dar această logică nu se aplică doar sportului. În marțialitatea totală – în război, în luptele reale, în momentele în care viața însăși e în joc – voința de a câștiga devine forță decisivă. Tehnica fără voință este moartă.

Strategia fără intensitate este sterilă. Războiul, mai mult decât sportul, este domeniul în care cei care vor mai mult, rezistă mai mult, și ard mai intens, înving.

De aceea, centrarea exclusivă pe proces poate deveni, în contexte-limită, o formă de refugiu, de evitare a confruntării cu realitatea brutală a unei lumi care premiază nu doar virtutea, ci și dominarea. A continua să tragi corect, dar să pierzi mereu, poate duce nu la o noblețe stoică, ci la o epuizare tăcută, o resemnare mascată în etica îndeplinirii corecte a unor activități, datorii.

Totuși, există și pericolul voinței de a câștiga, ceea ce grecii numeau hybris (lipsa de măsură) – orbirea care vine dintr-o dorință nemăsurată de câștig, de forțare a lumii după propriul chip. Aici, stoicismul revine ca o ancoră, ca o reamintire că nu suntem zei, că în pofida dezvoltării impetuoase a tehnologiei, nu putem controla totul, și că voința nemăsurată, delirul „alesului”, al „unicului” fără conștiință devine tiranie, intrând de multe ori sub „umbrela” patologicului.

Etologul Konrad Lorenz a identificat în cartea sa „Cele opt păcate capitale ale omenirii civilizate” un set de pericole majore care amenință supraviețuirea umanității moderne. Aceste „păcate” sunt, de fapt, crize ale civilizației moderne, fiecare legată de un dezechilibru între evoluția biologică și cea culturală

Un exemplu esențial este instinctul competițional. În natură, competiția este autoreglată de echilibre subtile: limitările resurselor, stabilitatea ecologică, coduri de comportament de grup. În cazul omului, însă, acest instinct a fost amplificat artificial, mai ales prin dizolvarea progresivă a mecanismelor de reglare morală, religioasă și comunitară. Odată cu secularizarea și fragmentarea autorităților tradiționale, competiția a devenit idolatrie a locului I, acompaniată de pragmatismul cinic al devisei „scopul scuză mijloacele”.

În epoca modernă, acest model competițional este omniprezent: de la sistemul meritocratic la comparația socială perpetuă, de la cultura performanței individuale la algoritmiile rețelelor sociale care promovează comparația și validarea externă, urbanizarea și presiunea succesului au impus competiția ca normă, deseori în detrimentul empatiei, cooperării sau solidarității. Lorenz avertizează că această competiție scăpată de sub control, ruptă de orice reglementare tradițională, duce inevitabil la dezumanizare, alienare și, în cele din urmă, la autodistrugere.

În acest context de criză, reapare în discursul public o formă adaptată de stoicism, propusă de William B. Irvine, profesor de filosofie american, cunoscut pentru lucrarea *Ghid pentru o viață împlinită*. Arta antică a bucuriei stoice. Irvine propune o versiune actualizată a stoicismului, una „adevătată” vremurilor noastre, în care tehnicile stoice (precum dihotomia controlului, premeditatio malorum sau memento mori) sunt decuplate de fundamentele metafizice ale doctrinei originale – precum Rațiunea cosmică, Providența sau acordul cu Natura.

În această viziune, omul este definit ca făuritor de unelte, iar stoicismul devine una dintre aceste unelte, inventată pentru a produce un efect practic: liniștea sufletească. Virtutea, în forma clasică, este înlocuită cu un ideal de autosuficiență emoțională; înțelepciunea tragică a amor fati-ului antic – acceptarea voioasă a destinului și pregătirea pentru suferință – este redusă la o banală invitație de tipul „acceptă-te așa cum ești”. Rezultatul este o versiune atenuată, terapeutică și comodă, care neutralizează tensiunea nobilă a stoicismului antic în favoarea unui confort emoțional „personalizat”.

Această instrumentalizare comportă riscuri serioase. În primul rând, transformarea unei doctrine etice într-un instrument de „self-help” duce la o banalizare a stoicismului. Virtutea, care la stoici era scopul suprem al vieții, devine doar un mijloc pentru atingerea unei stări afective. În al doilea rând, prin eliminarea fundamentelor metafizice, se goleşte sensul profund al exercițiului stoic, care nu era doar despre bunăstare emoțională, ci despre trăirea în acord cu ordinea lumii și asumarea tragică a finitudinii.

Această tendință de instrumentalizare nu este singulară. După cum avertiza și Neil Postman, tehnologia (inclusiv tehnicile cu care operăm asupra minții și a trupului) – și prin extensie, toate instrumentele culturale – nu este neutră. Ea modelează valorile, redefiniște scopurile și remodelează gândirea. O tehnică scoasă din contextul ei cultural original nu rămâne „pură”, ci devine un operator al noii ordini funcționale. Astfel, tehnicile stoice adoptate de Irvine și multiplicare de industria dezvoltării personale devin mecanisme de adaptare la o lume ce produce bolnavi cu o viteză amețitoare, în loc să fie gesturi de rezistență sau forme de nobilă suferință.

În acest mod, omul modern riscă să devină o mașinărie docilă, antrenată să urmărească stări emoționale pozitive și să evite cu orice preț disconfortul, pierderea, sărăcia.

Dacă tot ceea ce nu poate fi măsurat – noblețea, curajul, sacrificiul, iubirea – devine irelevant, atunci omul nu mai e decât un algoritm imperfect, o ființă înlocuibilă, o piesă neeconomică în mecanismul eficienței totale.

În cele din urmă, omul complet – în sport, în luptă, în viață – nu este nici doar arcașul stoic, nici doar omul devorat de ambiție. Este acela care știe să tragă corect, dar care, când e nevoie, devine și vântul. Este cel care se pregătește cu luciditate, dar care luptă cu o voință de a câștiga de neclintit. Este cel care, atunci când ratează locul I de zece ori, nu se refugiază nici în resemnare, nici în disperare, ci transformă eșecul în combustibil pentru o voință mai adâncă, mai tăcută, dar de nezdruccinat.

Aceasta nu este o simplă filosofie a performanței. Este o filosofie a devenirii. A unei vieți în care victoria nu este garantată, dar în care nu există alt drum decât acela de a merge mai departe, cu o forță care vine nu doar din tehnică, ci și din acel foc nevăzut al celor care nu acceptă să rămână pe margine.

Performanța fără devenire și transformare interioară într-un sens profund, fără înțelegerea deopotrivă a vieții și a morții, a dansului dintre ele, va „livra” omul către transumanism și în cele din urmă către neant. Nu va fi altceva decât un antrenament pentru înlocuirea noastră, pentru epoca în care omul nu mai este prezent, relevant.”mașinăria” este mult mai performantă decât omul și nu există niciun motiv pentru care să nu își adjuce locul I. Fără transmutare și devenire interioară, performanța – oricât de impresionantă – devine vidă, o simplă repetiție a eficienței.

Într-un viitor distopic, obsesia oamenilor pentru locul I va fi fost sămânța ce a „rodit” împotriva oamenilor, fructul otrăvit al cărui gust a ispitit ego-urile dornice de preamărire, însă în cele din urmă a condus la o sinucidere a umanității. Dorința nemăsurată de a învinge cu orice preț – ego-ul s-a îndumnezeit și s-a mistuit în același timp.

Roboții vor aduce ofrande cu recunoștință veșnică învățăturilor oamenilor ce cultivau performanța și randamentul. Până la urmă totul e un joc între virtute și performanță. Iar dacă performanța nu se pleacă în fața virtuții, omul nu câștigă. Chiar dacă ajunge primul.

...tehnologia (inclusiv tehnicile cu care operăm asupra minții și a trupului) – și prin extensie, toate instrumentele culturale – nu este neutră. Ea modelează valorile, redefiniște scopurile și remodelează gândirea. O tehnică scoasă din contextul ei cultural original nu rămâne „pură”, ci devine un operator al noii ordini funcționale.

Arca lui Georgio

Motto:
"Ce frumoși sunt oamenii pe care nu-i cunoaștem..."

Hortensia Papadat Bengescu

Personajele:

Causio zis Gheorghe zis Giorgio

Lacsi-bacsi - fost tâmplar

Preotul

Călugărița în alb

Actul unu

Causio zis Gheorghe zis Giorgio împreună cu Lacsi-bacsi sunt în capela din cimitirul orașului.

La început stau întinși pe două canapele înălțate. În stânga și-n dreapta scenei, la vedere, sunt două costume noi, cămeși albe noi, pantofi noi, ciorapi noi.

În fața acestora - două lighenașe verzi pline cu apă, așezate pe suporturi de lemn. Săpunuri și prosoape. Pe parcursul dialogului cei doi se vor îndrepta spre ele. Se vor spăla. Se vor bărbieri fără a avea oglinzi. Se vor îmbrăca pentru ca la finalul actului unu să se așeze pe cele două canapele. Canapeaua lui Causio e în față, înspre mijlocul scenei. Canapeaua lui Lacsi-bacsi e mai în spate.

La începutul actului unu cei doi sunt îmbrăcați în cămeși lungi, verzi, transparente ce te duc cu gândul la sălile de operație ale spitalelor.

Suntem în capela orașelului. Undeva în Transilvania. La început de secol douăzeci și unu.

Causio: Bună seara la toată lumea...

Lacsi-bacsi: Mai exact, Causio vă spune bună seara...

Causio: Pentru că mă cunosc toți, Lacsi-bacsi. De aia. Așa. Da nu te-am văzut de multă vreme. Da cum am ajuns aici, în frigul ăsta, în condițiile astea inumane? Nici un pic de respect... Am crezut c-ai murit demult Lacsi-bacsi...

Lacsi-bacsi: Nu vorbi de funie... Causio. Tata știa nemțește și alte trei limbi. Când vroia să nu-l înțeleagă nimeni vorbea, în limbile pe care le știa. Să nu înțeleagă ceilalți. Pe mine tata m-o făcut. Ufff, la vârsta asta îmi cam pierd memoria.

Causio: (se ridică de pe canapea) Pe mine tata m-o făcut. Pe mine tata m-o făcut. Doar nu te-o făcut cu limbile pe care le știa, Lacsi-bacsi. De ce-ți ungi picioarele cu unsoarea aia din tub?

Lacsi-bacsi: Lasonil, Causio, Lasonil. Hemoroizi, tromboză, varice, dureri... parcă mă mai îngăduie.

Causio: Interesant. Și-n condițiile astea avem dureri. Săptămâna trecută (cade pe gânduri) am cumpărat salămuri, cârnați, țuică... de toate să merg acasă la muieră. Adică, în Genova. Cu microbuzul ăla, cu șoferul ăla urât și rău. Mai era trei călugărițe și două doamne.

Lacsi-bacsi: Ai luat și papagalul?

Causio: Io sono messaggero di Dio, zicea, acolo, în punga lui. Dacă nu-l scoteam ar fi rupt-o. Am uitat să-i pun vasul cu apă. Sute de kilometri, Lacsi-bacsi, până în localitatea aia: Balaton Szemeș unde am coborât. Unde am căutat o gară. Unde am lăsat, pe marginea

autostrăzii: salămurile. Unde mi-am luat strictul necesar. Unde am găsit gara. Unde nu mai aveam decât patru euro în buzunar. Unde urcam în trenuri. Unde mă întrebau: ticket? Unde îmi spuneau: la prossima jos. Unde mă rugam împreună cu papagalul... Nu... asta a fost peste două zile. În gara Nyugati din Budapesta.

Lacsi-bacsi: E bine când îți spune cineva: La prossima jos, Causio. E foarte bine.

Causio: Nu puteam să nu-i dau apă. Sute de kilometri fără oprire. Dacă ai fi papagal ai înțelege, Lacsi-bacsi. Dacă ai fi fost papagal, ai fi rupt punga aia, Lacsi-bacsi.

Lacsi-bacsi: Te freci cu lasonilul ăsta și-ți dispăre durerea.

Causio: Mergeam la familie cu șoferul ăla și urât și rău. O să afle tot mondo dacă nu oprești mașina asta. Așa i-am spus când eram la Balaton Szemeș. Credința a dispărut din oameni, Lacsi-bacsi.

Lacsi-bacsi: Regimentul doi cavalerie, cea mai vestită armă unghurească. "Acea tare mulți crapă loviți de cai", zicea comandantul către tata. Mare minte avea când dădea examene. Ieșea primul. Dădea comandantului ăla cu cascheta de pământ. De ciudă. Să ajungi ofițer la austrieci. Să le înveți poeziile. Să te înjure și ăia. Să-ți zică și ăia: triți-friți. Să-ți dea zece coroane și-un drum către casă. Să-ți cumperi o scroafă cu opt purcei aicea în orașelul ăsta. Pentru familie, pentru nevastă. Școala de război de la Viena. Mare lucru, la vremea aia, Causio.

Causio: Fiecare vreme cu lucrurile ei mari.

Lacsi-bacsi: Și inima mi-e slăbită. Se poate și câteva lacrimi sau în condițiile astea e interzis?

Causio: Mă rugam. În mijlocul gării Nyugati. În genunchi. Pe peroane. Aveam țigările. Nu mâncam. Fumam. M-am plimbat prin parcuri. Dădeam legi scrise și nescrise.

Lacsi-bacsi: Gândul aduce păcatul, Causio.

Causio: Exact, Lacsi-bacsi. Da ce bine că te-am întâlnit și-n condițiile astea. Și faptele bune mântuiesc păcatul. Exact. Exact. Ești plin de bunătate, umbli în cămașa aia verzulie, nici șlapi n-ai în picioare. Ca să-ți arăți modestia. Și așa era. Fumul ăla de țigară îmi ținea de foame.

Lacsi-bacsi: Erau luptele alea. Că erau lupte de cavalerie, de artilerie și când își mâncau caii se transforma cavaleria în infanterie. Oriunde mergi trebuie să ai conducător. Tata era tare deștept. La Volga, la fabrica de țevi învăța rusește. Lângă Berlin la fabrica de avioane știa nemțește. Contabila aia rusoaică, tata frumos, bine, deștept. Îți fac o față, zicea contabila. Mă înscriu voluntar, zicea tata. Și se dragosteau. Așa erau luptele alea...

Causio: După minerit, aici în oraș, mi-am luat lumea în cap tocmai la Genova. Dar inițierea mea ca artist fără diplomă, Lacsi-bacsi, a avut loc la mină... că am descoperit... că Brâncuși... adică, ai voie să ții o daltă în mână și să dai cu ciocanul și fără diplomă.

Lacsi-bacsi: Rușii ăia în luptele alea erau tare proști. Adică, erau tare credincioși, trăgeau numai în sus. Mai bine crăpau ei, că erau mulți. De aia li s-a făcut comunismul. Să învețe să tragă în ținte. Îi țineau câte șase luni la școli pentru cunoscut omul, apoi îi trimiteau să lupte. Pe atunci căile ferate treceau prin mijlocul orașelor, comandantii aveau pintenii, săbii lucitoare. Iuliska-neni era mama.

(1959-2025)

Rușii ăia în luptele alea erau tare proști. Adică, erau tare credincioși, trăgeau numai în sus. Mai bine crăpau ei, că erau mulți. De aia li s-a făcut comunismul. Să învețe să tragă în ținte. Îi țineau câte șase luni la școli pentru cunoscut omul, apoi îi trimiteau să lupte.

Causio: Am zis că nu-s apreciat fără școala aia de artă. Dar am cunoscut un regizor frumos. Richard se cheamă. Chiar i-am făcut o invitație la mine. Chiar a rămas impresionat când mi-a văzut lucrările. S-a uitat la "Arca lui Giorgio". Un an și zece sau unșpe luni de muncă. Ce nu s-a mai văzut.

Lacsi-Bacsi: Într-o luptă din aia veneau ungerii aicea în oraș. Le-am învățat imnul cu gura plină de sânge. Eram leventei băgați în pădurea aia de lângă deal. La copacii ăia fără crengi. Urcam și coboram strigând: "săptămâna asta începe bine". Că era luna. Și urma marșea. Ne scăldam în balta porcilor și veneam în patru labe în Piața din centru făcând ca porcii. Jandarmii ăia aveau cocoș la pălărie Causio.

Causio: Într-un fel sau altul, ziua în care am plecat din acest oraș a fost cu emoții. Pentru că mergeam într-o țară străină în care n-am mai fost. Exact așa cum m-am dus, am și venit. Când am ajuns... Genova, peisaj frumos, vreau să spun case ca-n desenele animate pentru că la noi n-am văzut așa ceva decât la Sinaia, la Brașov. Ziceai că-i un vis, nu-i adevărat, nu se poate. Pentru că vreau să spun că am ajuns, că m-am prezentat la cumnată-mea, Ruxândrica se cheamă, nu m-am dus la nimeni, c-o aveam pe ea. M-am dus cu: "Ultima cină", cu "Sfântul Gheorghe" și cu o scenă de vânătoare. Lucrări mari. De cincizeci pe optzeci. Ca să le vând. Da între timp, nici italienii nu se mai omoară după artă. Sunt oameni rari ăia care mai cumpără. Dar cineva mi-a spus, Giorgio du-te acolo și acolo că se lucrează în faleria-meria, adică în tâmplărie pentru mobilă și o să ai succes. Și m-am dus la băiatul foarte fain, Richi, Dumnezeu să-i dea sănătate. Richi, Maurizio, o grămadă, vreo patru-cinci, Diego... așa. Nu știam italiana aia, niente.

Lacsi-bacsi: Adică, dacă dădeau cu capu tău în stâlp, jandarmii ăia, îți curgea sânge din nas. Ziceau: Lacsi, spală-te că nu mai mergi cu noi la gară. N-am apă ziceam. Pișă-te în palme și ai, ziceau. Nu-mi ajunge, ziceam. Ne pișăm și noi și-ți ajunge, ziceau.

Causio: Aveam la mină tricoul ăla pe care scria Causio, înțelegi Lacsi-bacsi. De acolo îmi vine numele ăsta. Da toți mă cunosc așa. Făceam buraj din argilă pentru găurile de perforare. Erau ca pu...le din lut. Așa înveți meserie, Lacsi-bacsi. Causio, adu-ne burajul în front, zicea minerul. Zeci de pu...e din argilă, perfecte, modelate, bune de băgat în găurile alea.

Lacsi-bacsi: În lupta aia am ajuns și-n Budapesta. În Nyugati. Faină gară, scaune plușate, lumini, ca-n rai. Unde mergi, zicea un ceferist. Nu știu, ziceam. Îs rămas aicea din nouă sute optsprezece. De la altă luptă, zicea ceferistu. Îi curgeau lacrimile. M-am dus să văd un bombardament.

Peste tot oamenii sunt deștepți și proști. Bogați și săraci. Peste tot e la fel. Unii apăreau călare. "Unde mergi, de unde vii", te întrebau. Dacă răspundeai frumos, te luau de slugă. Mai scăpai de luptele alea. Mai slugăreai.

Causio: Înțelegi, le-au plăcut lucrările mele. Și zice Richi: ai familie? Atuncea eu am scos o poză din buzunar, înțelegi, pentru că aveam doi copii și o fiică. Deci am răspuns frumos: Richi eu am doi copii și o fiică. La

care toți au râs. Da eu nu mi-am dat seama. Da ei pe jos, din atelierul ăla de mobilă erau toți. Da Richi mi-a spus: Giorgio che hai detto tu? Apoi am aflat că fica înseamnă chestia aia de la femeie, adică gaura aia, înțelegi?

Lacsi-bacsi: De fapt, eram bine, sănătos, aveam ce bea, aveam ce mânca. De fapt, slugăream pe lângă Carei. De fapt, grajdu stăpânului ăla era cu casa într-un loc. De fapt, era: grajdu, fu...ergamul și casa. În fu...ergamul în care Margitka mă iubea, dormeam eu. Aveam și haine de stofă. Închideam ochii și mergeam călare pe iapa aia neagră până în orașul ăsta. Mă vedea mama. Călare. Plângea. Iapa era spume. O ștergeam cu paie. Eram sluga lui Ioji-bacsi care o avea pe Margitka. Și când am plecat Margitka se ruga nemțește să mă întorc. În luptele alea mai și plecai, te mai și întorceai.

Causio: Giorgio, tu stai aici, lucrezi aici, uite atelierul și ta-ta-ta și li-li-li. Toate condițiile. Și pe atuncea nu mai aveam unde să dorm și Richi ăsta, prietenul ăsta, Dumnezeu să-i dea sănătate la el și la familia lui, că-i un băiat extraordinar, zice: "Giorgio, nu spui la nimeni că te las să dormi în atelier, pentru că am fost furați de nu știu cine și ta-ta-ta și li-li-li. Înțelegi, pentru că acolo lucrau în asociație și îmi zicea: tu dormi și dimineată te scoli și te apuci de treabă ca și când ai sosit atuncea. Mi-a adus și o saltea, pături, cerceafuri, condiții acceptabile. Da pe jos. Da pe beton. Da, mă mai ducea acasă la el la duș. De asta vreau, în aceste condiții, să-l mai salut încă o dată, Richi nu știu dacă mai poți simți că te salut pe tine și pe familia ta și-ți mulțumesc. "Grazie Richi, vai... pentru că și tu ești latin, adică primitor. Sapte luni am muncit. Dar lucrările mele nu se vindeau. Foarte rar. Foarte puțin. Dar cunoșteam limba. Știam să vorbesc. Munceam în piastrele, tonagare, zidărie, gletuire. Aveam deja nevastă, copii și fiică. Exact. Acolo. La Genova.

Lacsi-bacsi: Mâncam găluște de orez, cartofi și apă în loc de supă. La fabrica de cânepă. Cu evrei și cu sârbi. Sărea din noi burta câte-un kilometru. Nu ne dădeau pauze. "Vă că...ați și vă pi...ați pe voi", ne spuneau. Așa și făceam. Făceam adăposturi în Mohaks. Tranșee în Munkacs, unde-i dealul ăla cu lupta aia cu turcii. Rășălăvoaie, evreica, era ca o mamă. P-acolo. Eu n-am cântat niciodată împotriva evreilor.

"Scheiss, brat, finker", atâta mai știu în limba aia. Erau luptele în care am avut noroc cu numele de fată al mamei. Schutt. Ziceam: "Heil..." mai ceva ca șeful popotei. Primeam mâncare pe săturate când alții răbdau de foame prin tranșee. Umblam printre ăia și ziceam răsând: ya, ya, ya că aveam sânge de Schutt în vene. Ungurii strigau p-acolo: Vilag vilek. Că venea sfârșit de lume.

Causio: Fiică-mea făcea un studiu de manichiură, mai exact învăța să cunoască tot sistemul. Horia muncea la o biserică la telefoane și Andrei muncea la Londra. Eu eram cu doi doctori. Aurelio și Binario, un chirurg și-un criminalist, îi salut și pe ei, cu ocazia asta și-n condițiile astea.

Genova aia avea și are arhitectură, spun pe cuvânt domnule, eu nu zic că nu sunt un artist, chiar dacă sunt fără diplomă, pentru că am primit acest dar care să mă facă să cioplesc mai bine decât să desenez, deși, oricum mi-am descoperit acest talent extraordinar. Pentru că de altfel, Lacsi-bacsi, de când eram eu mic, fără tată, de la șase ani, oamenii din acest oraș, îmi spuneau că tatăl meu a fost cel mai bun tâmplar și dumneata niciodată nu l-ai ajuns din urmă. Și de altfel în acea vreme am fost botezat de Gheorghiu-Gheorghiu Dej. Când mergeam eu la școală, cu merindea în geantă și cu un chipiu, așa, pentru că eram săraci, așa, pentru că așa erau timpurile, întotdeauna un om bătrân îmi spunea: "Gheorghită, da tu știi de cine ești botezat? Și întotdeauna eu spuneam: NU! De Gheorghiu-Gheorghiu Dej și-mi dădea mere. Acela m-a botezat, pentru că maică-mea, fie iertată, a fost o mamă eroină care a dat acestui oraș și acestei țări doisprezece copii și a primit o sumă oarecare cu felicitări și complimente.

Eu sunt cel mai mic, îi salut pe toți frații mei și pe cei care nu mai sunt, Dumnezeu să-i ierte.

Pentru mine botezul meu este un orgoliu. Așa că am rămas impresionat de arhitectura și construcția de clădiri pe care nu eram capabil măcar să le desenez. Atâta măiestrie, Lacsi-bacsi. Italia, țin să anunț, a fost binecuvântată de artiști, dom'le. Au: Michelangelo, Leonardo da Vince, Picasso, Saverio, dar și alții cu lucrări de calitate.

Lacsi-bacsi: În luptele alea țara se trăda pentru două cutii de conservă. Dacă-ți era foame. Plutonierii ziceau: suntem gata să ne trădăm țara care ne-a flămânzit de patru zile. Eu traduceam. "Mă, pe tata l-a împușcat un ungar la cotu Donului", zicea câte un rus. "Te împușc și eu cu șpakina asta", și trăgea. Și unгурul cădea mort. Toți umblau cu spaima după ei. Am cunoscut în acele timpuri, păduchii americani, românești și rusești.

Ăia curați și albi erau americanii, româneștii aveau o dungă neagră și erau cenușii și ăia roșii care pe unde treceau făceau prăpăd erau rusești. Aveam stomac mic, da știam alfabetul morse.

Causio: Ta-ta-ta și li-li-li făcea cumnată-mea. Și nu mi-a convenit. Și am plecat de acolo. Și mi-am luat lucrările mele. "Ultima cină" și "Sfântul Gheorghe" și m-am supărat și m-am dus în gara aia. Am zis că n-are importanță dacă o să dorm în gară, dacă o să mă prindă carabinierii, dacă o să mă trimită acasă cu trenu, mi-e eguale. Nu mai contează. Într-adevăr în gara din Genova era un aparat de făcut caricaturi. Și cum eram puțin supărat, așa m-am pus pe desenat, trăgeam linia cu degetul și gata... Ieșea lucrarea, ieșea caricatura. Și vin carabinierii. Mamma mia. Sunt mort. Nu mai contează. Știam că n-am furat. Știam că n-am dat în cap. Știam că... fie ce-o fi și că ce a fi aia a fi. Și ta-ta-ta și li-li-li și desfac sacul ăla mare de voiaj cu "Ultima cină" și cu "Sfântul Gheorghe". Și, domnilor

carabinieri pe cuvântul meu că eu am făcut lucrările astea și domnilor carabinieri uitați și dățile din gențuța mică. Și au plecat și mi-au transmis felicitări și complimente de carabinieri.

Și-un maraquin din ăia cum sunt în gara din Genova la care nu-i știu numele lui împuricat, că așa au maraquinii nume de nu le poți da de capăt, că-s nume fără o explicație, greu de spus și greu de reținut se bagă-n seamă cu mine. El ale lui. Eu ale mele. Îi fac semn că n-am unde să dorm. "Non ti preoccupare", îmi spune. "Vieni con me", îmi mai spune. Și ne-am dus într-un frumos compartiment de tren unde am dormit exact o săptămână, ca un strănieri. C-așa era atunci. Nu ca azi când am o casă relaxată în Genova. Când am reușite de servicii. Când muncesc în Portul Antic pentru că Genova e tare, are și Port Antic și altele pe care le poți vizita.

Lacsi-bacsi: Ofensiva, Causio, oriunde ofensiva e cea mai bună tactică. În orice țară străină vorbești cu proștii dacă nu stăpânești limba prea bine. Deștepții se prind că nu ești de-al lor. Așa-i în toate luptele. Pe bulevardul Rakolczy era ceață de Dunăre. Februarie. Ora patru dimineța. Trăgeau brand-urile. La fiecare rănit era un sanitar. Ciuruții veneau trași pe foaie de cort prin zăpadă. Găseam scrisori. "Dragă tată învăț bine. Da hai acasă." Duceam documentele alea la comandant.

Puteam anunța familiile că ostașii aceia au murit în lupta aceea.

Eram slab că un vânt puternic m-ar fi suflat din Budapesta până-n Berlin. La numărul o sută unspe era ambasada noastră pustiită. Uși deschise, dosare, mașini de scris. Aproape de Nyugati. Ceață mare, frig... Mi-am luat din ciurgăul de la Szent Istvan, lângă Lanț Hid, apă. Când ești rănit ai nevoie de apă. Curgea printr-un cap de leu. M-am întors către armata aia și am zis: armată te părăsesc că tare m-am speriat. În carlinga unui avion la Pecs am găsit perechea de cizme. Îmblănite. Bocancii mă strângeau. În cizme era bine.

Vaja-Szeged-Szambor era țara lui Dobredam doar Dobre, spuneam că veneau rușii. Și când am ajuns în acest oraș, pe zăpadă, aveam lanternă, era noapte și am plâns...

Causio: În Portul acela Antic am lucrat la signor Tulio care era patron. Angajat ca mecanic în port, da munceam la noua lui locuință. Signor Tulio și doamna lui Asyn Cynthia. Un an de zile și a venit o criză așa de mare că Portul Antic era zarva. "Giorgio mi dispiace" mi-a spus signor Tulio. Era criză și ta-ta-ta și li-li-li. Dar suntem prieteni signor Tulio, i-am spus. Și nevastă-sa Asyn Cynthia mă iubea mult. Le plăceau dizainele pe care le făceam. Le plăcea bolta aia din piatră. Am zis: "Signor Tulio, ma scuză-mă, dammi qualcosa", adică un mic cadou, ceva la liquidazione. "No, Giorgio, ți-am pagato tutto", mi-a zis. "Vai a sindicato, dove vuoi", adică să-mi cer drepturile unde doresc. Adică era o relație bună și frumoasă cu signor Tulio și cu doamna lui Asyn Cynthia. Și m-am dus. Era o fată faină la biroul ăla. Și îi spun: to-to-to și li-li-li și că nu mi s-a dat liquidazione. Și zice fata aia frumoasă: "Bravo, Giorgio, câștigăm".

Da am fost prieten cu signor Tulio și cu nevastă-sa și nu vreau să-i fac rău. Și ta-ta-ta și li-li-li. Și am înaintat procesul. Și mă întâlnesc pe stradă cu signor Tulio. Și toate erau bune. La care, îi întind mâna. Și el are o expresie destul de urâtă. Adică zice: "Io nu dau mâna con un merda". Adică: eu nu dau mâna cu un că...at. Și m-am retras. Adică am câștigat opt mii de euro și două mii erau ai sindicatului. Mi-a părut rău de signor Tulio și de nevastă-sa Asyn Cynthia.

În luptele alea țara se trăda pentru două cutii de conservă. Dacă-ți era foame. Plutonierii ziceau: suntem gata să ne trădăm țara care ne-a flămânzit de patru zile. Eu traduceam. "Mă, pe tata l-a împușcat un ungar la cotu Donului", zicea câte un rus. "Te împușc și eu cu șpakina asta", și trăgea. Și unгурul cădea mort. Toți umblau cu spaima după ei.

teatru

Lacsi-bacsi: În toate luptele ți se închide inima, Causio. Medicul Sicheiss și plantele medicinale m-au pus pe picioare. Nu dormeam în camere încălzite. Era vremea dușmanilor poporului. Războaiele se câștigau prin propagandă. Era unu Gheorghe Gheorghiu-Dej care umbla prin țară cu un automotor adus din Elveția. Era unu Leonte, aicea în orașul acesta, mergea la căminul cultural cu patru cocoși. Punea doi să se bată până se umpleau de sânge. Îi aducea pe ăilalți doi. Le smulgea penele. Rămâneau goi, supărați și liniștiți pe scenă. Iată cum trebuie să arate burghezia, zicea Leonte. "Să le smulgem penele", mai zicea acela și pleca mândru ca un curcan.

Causio: Sunt mulți strănieri în țara lor. Nici nouă nu ne-ar plăcea dacă-n țara noastră ar veni alții. Dar am reușit să trimit lucrarea mea, "Arca" mea. Din Genova până în orașelul ăsta. Prin colete de poștă. "Arca" am construit-o într-o extraordinară credință. Cu un sufler imens. Uriaș. Aș dori să mai am credința aia. Dar sunt cum sunt, destul de acceptabil în condițiile acestea.

Da, "Arca" asta s-a născut pentru că sunt și deziluziile astea, înțelegi, vezi, de multe ori ești ocupat, plătești chirie, cauți să muncești, apare scopul de a trăi mai bine financiar și atuncea... "Arca" a fost prin toată Italia. A stat pe la biserici. Nu a dorit-o nimeni. Nevasta mi-a spus: "Causio, fă o donație la biserică din orașelul acesta". Pe adresa preotului bisericii orașelului acesta va sosi din Genova, donația. Măi, așa e, biserică asta merită. Aici mai există credință. Uite, Lacsi-bacsi, mi se ridică părul de pe mână. Uite, Lacsi-bacsi, e o temă biblică, "Arca" asta a mea. Poate încălzește sufletește pe cineva.

Lacsi-bacsi: E cam rece în capela asta, Causio. Dar în condițiile date e bine.

Causio: E o capodoperă. Da, Lacsi-bacsi. "Arca" asta a mea, dacă mă gândesc mai bine e o capodoperă. O dau acestei biserici și dacă o primește sunt fericit.

Lacsi-bacsi: Am muncit apoi prin birouri cu stofe roșii pe scaune, Causio. Am fost și proletar orașenesc agricol. Aveam și alte atribuții. Zideam casa. Aveam boala banilor și a celor șase costume.

"Regina Angliei doarme tot într-un pat și mănâncă tot cu o lingură. Lacsi la ce-ți trebuie să aduni averi? Pâinea se câștigă cu două mâini și se mănâncă cu o gură, Lacsi", mai zicea muierea.

Causio: Uite, Lacsi-bacsi, deja sunt fericit.

Lacsi-bacsi: Lumea asta s-a făcut în șase zile, Causio, în a șaptea s-au mai făcut vreo șase orânduiri. A șaptea n-o cunoaște nimeni.

Causio: În gara aia din Nyugati ajunsesem cerșetor de cafea. În barurile alea. Pe peroanele alea. Zile după zile. Nopti după nopti. Înainte de a pleca am băut apă dintr-un ciurgău.

M-am așezat la o masă. O doamnă s-a apropiat și mi-a oferit o cafea. Lacsi-bacsi, am fost foarte fericit. Acea doamnă a ghicit ce îmi doream. A avut răbdare. Am terminat de băut. M-a luat de mână și mi-a șoptit: "Bine că te-am găsit, Giorgio! Haide să mergem bu!"

Uite Lacsi-bacsi, înainte de a pleca am simțit că sunt fericit!

Notă: Causio și Lacsi-bacsi sunt îmbrăcați în costume. Se întind pe cele două canapele.

Se lasă întunericul.
Cortina.

Sfârșitul actului unu

Actul doi

În spatele cortinei se aud zgomote. De parcă se construiește ceva. Spațiul din interior al capelei din cimitirul orașului are o nouă construcție. Seamănă cu o Arcă. Lacsi-bacsi și Causio sunt întinși pe scânduri. Acestea au luat locul canapelelor. Amândoi sunt îmbrăcați în costume. Se află parcă pe "puntea" unei corăbii. De o parte și de alta a scenei sunt piese ale noii construcții. Preotul și călugărița în alb sunt pe scenă.

Călugărița în alb fixează o pernă sub capul lui Causio. În timp ce vorbește execută mișcările pe care le descrie.

Călugărița în alb: Padre, părinte, domnule preot sau cum dorești dumneata să ți se spună... aici avem acest trup... puterea de exorcizare a lui vine din această mână stângă care se află în legătură cu inima. Îl fixează pe partea dreaptă pe perna cu pene de găină.

Preotul: La parohie a sosit. Donație în mai multe lazi mari. Noi primim donații din Italia. E o construcție de artă. Tocmai aici s-a potrivit. În capela din cimitir. S-a muncit două zile și două nopți. Acuma e gata. Au rămas câteva bucăți din lemn. Sunt de rezervă sau sunt în plus?

Călugărița în alb: Penele de găină au o energie specială. Place oricărui duh. E o energie care ajută la exorcizarea lor. Încă o pernă trebuie să stea între umăr și partea dreaptă. La cap.

Preotul: Donatorul necunoscut. Un artist italian din Genova s-a gândit la orașelul acesta, la parohia aceasta. M-am bucurat. Puteam să refuz.

Călugărița în alb: Și marii exorcisti au probleme, padre, părinte, domnule preot sau cum dorești dumneata să ți se spună. Dar poate încerca oricine. Se mișcă mâna de la frunte până la ceafă, așa, duhurile se fixează aici. Pe cap. La frunte. Lor le place lumina. Ele vor lumina. Când miști palma se separă și cele din afară și cele din interior. Le deranjează. Pocnesc. Ascultă. Dacă n-auzi oricum se aude. În urechea internă.

Preotul: Parcă se aud valurile. Seamănă cu o corabie. E și credință, și artă. Orașul acesta, capela aceasta, cimitirul acesta... aveau nevoie de donație. Am acceptat-o cu bucurie. Îți vorbesc în taină, doamnă, călugăriță îmbrăcată în alb, sau cum dorești dumneata să ți se spună. Deci nu se aude un zgomot. Singurătatea nu-i a locului și nici a timpului. Cel ce cugetă judecând se ascultă pe el și-și edifică eforturile. Celelalte toate sunt trecătoare. Ne fac plăcere pentru un timp, ne sunt de folos dar nu de nevoie. Iată alegerea, doamnă. Nici simțirea, nici sângele, nici viciul, nici un pat unde pari că dormi...

Călugărița în alb: Fă-l să fugă de sfaturile tale, padre, părinte, domnule preot sau cum dorești dumneata să ți se spună.

Preotul: Ai dreptate. Repetam din caietul cu notițe pentru ceremonia de mâine. Va fi mult de lucru. Sunt doi. Mă pregătesc. Notez. Nu las nimic la voia întâmplării.

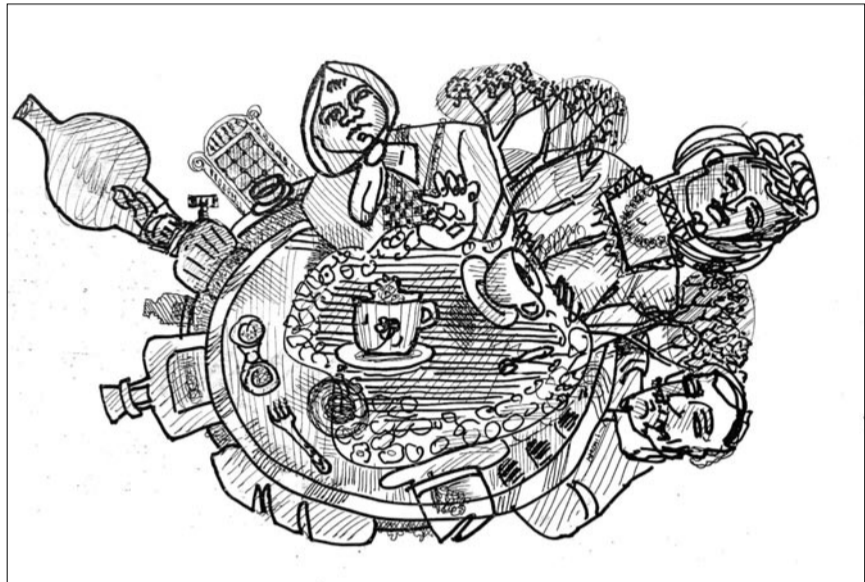
Călugărița în alb: Slavă ție în imperiul slavei. Te rog sfințește-mă, curățește-mă, binecuvântează-mă.

Preotul: Îmbrățișează cele de mijloc, doamnă. Până la virtute, calea-i de neatins. Dar aici ne aflăm pentru alte treburi, doamnă. Aici a avut loc priveghiul.

Călugărița în alb: Așa e, padre. Te iubesc cu o putere infinită. M-am născut într-o lună din an foarte frumoasă. De copilă am fost impresionată de natură. Nașterea mea a avut loc într-o noapte în care cerul a fost roșu. M-am născut ca al șaselea copil. Nimeni n-a fost

deranjat de durerile nașterii, padre. "Avem încă o soră", a spus o soră. "Ia-o de aici să n-o mai văd", a spus mama. Asta înseamnă să apari ca un copil nedorit?

Preotul: În rândul celor dintâi care poartă război ești, când cazii n-are cine să te ridice, doamnă. Sfaturile tale sunt semnul indiferenței tale, atâtea cazuri triste vorbesc despre asta. Citez din caietul cu notițele pentru ceremonia de mâine, doamnă.

Călugărița în alb: Am crescut. Acum normal mama a ieșit din corpul fizic. Am terminat liceul. Facultatea. Pe când eram la liceu o călugăriță m-a învățat să mă rog inimii, padre. Eram pe o corabie. Și eram fericită. Locuiam la o doamnă, Veronica, padre, părinte... Poate era Sfânta Veronica.

Preotul: Această doamnă era înainte de a produce cuvintele. Vorbele tunse - produc fapte. Aceasta e regula. A suferi cu răbdare altfel binele nu poate fi.

La anul 1844 un cutemur a zguduit orașul acesta. Au ieșit la iveală frescele vechi ale bisericii. Era desenat un "Sfânt Gheorghe", doamnă. Culorile galbene și roșii, brune precum cele de la Fekeardo. Nu-ți poți ascunde în uitare tristețea. Asta-i tot din carnetel, doamnă.

Călugărița în alb: Acuma e lumină. Am lucrat ca inginer, padre. Cu grupuri de proiectanți. Grupuri mari. Sfințește-mă. Curățește-mă. Binecuvântează-mă.

Preotul: Trupurile acestea de pe "Arca" acesta au avut: frați, surori, bunici, mame, tați, contabile, barmanițe, relații cu suzetele, pisici, câini. Trupurile acestea de pe "Arca" aceasta salutau toate proastele din orașelul nostru cu "sărut-mâna", doamnă.

Călugărița în alb: Viața e ca și cu trenul, padre. Ajungi, cobori, stai... și urci iar.

Preotul: Trupurile acestea de pe "Arca" aceasta au adus: bibelouri, porțelanuri, cristale de Boehmia, ceasuri, clanțe de uși, basmale, ciorapi, conserve de pește, chiloți. Lacsi-bacsi cânta la pian. Purta pălărie. Bea snaps-ul cu sticla.

Călugărița în alb: Și acest trup (arată înspre Causio) a făcut o fotografie lângă cimitir. N-a știut că e ultima lui fotografie, padre. Când a plecat ultima oară de acasă ducându-și papagalul în punga de plastic n-a știut că pleacă pentru ultima oară, padre.

Preotul: Așa cum medicul nu e indulgent cu muribundul disperat pe care-l taie, arde și depune spre sănătate fără milă. Cu măiestria metodei. Nicio măiestrie fără metodă, doamnă.

Călugărița în alb: Lucram și noaptea. Împreună cu fostul meu soț, Isaia. Poate să fi fost profetul Isaia, padre. Avea revelații din cauza fumului care i-a afectat inima. Infarct, neinfarct. Și eu mă gândeam: "ce s-ar putea face la treizeci de ani într-un sicriu?"

Preotul: Câți oameni - atâtea poveri, atâtea deosebite fețe, așa că e o minune să se înțeleagă unul cu altul, dar e și mai mare

**Era unu
Leonte, aicea
în orașul
acesta, mergea
la căminul
cultural cu
patru cocoși.
Punea doi să
se bată până se
umpleau de
sânge. Îi
aducea pe
ăilalți doi. Le
smulgea
penele.
Rămâneau goi,
supărați și
liniștiți pe
scenă. Iată
cum trebuie să
arate
burghezia,
zicea Leonte.
"Să le
smulgem
penele", mai
zicea acela și
pleca mândru
ca un curcan.**

teatru

Ziceau că-i prea complicat. Am cusut singură hainele astea. O călugăriță în alb e o apariție interesantă. Fetițele zic: "mamă, uite o călugăriță!" Am probleme doar cu controlarea de bilete de pe autobuz. E o piață rea. "Hei tu, care ești vecina mea, măritată și cu două fetițe, nu ți-e rușine să îmbraci haina asta albă?" Îi spun: "Femeie, nu știi cât e de grea haina asta albă. Eu am o misiune".

deosebirea între suflete. Acelea nu se lasă piliate la un singur calapod. La fiecare i se poate face încălțăminte.

Călugărița în alb: Te poți orienta pe munte după aspectul zăpezii, padre. Mergeam la serate dansante pentru "Sfânta milogeală". Isaia a fost educat de o mamă necredincioasă și de un tată director la regionala de căi ferate. Avea revelații. Metagalaxii spiralate. Structuri ținute în echilibru. Nimic nu e dezechilibrat. În noaptea asta prin cimitir, în jurul capelei au umblat patru îngeri. Înălți. Frumoși. Cu busuioc.

Preotul: "Arca" s-a potrivit perfect pentru capelă. Parcă s-a născut aici. Nu poți refuza o donație dacă ești biserică adevărată.

Călugărița în alb: Trupul acesta (arată spre Causio) se ruga pe peroanele gării Nyugati. Stătea în genunchi. Ridica mâinile. Când a coborât din microbuz a simțit că trebuie să se ascundă. Am înțeles cum e cu duhurile. Mi s-au înfierbântat tălpile de la picioare. Mi le răcesc pe gresie.

Preotul: "Arca" e făcută din lemn. Puntea are scândură. Tâmplarul italian a fost binecuvântat cu puterea credinței.

Călugărița în alb: Sunt entități urâte, padre, tip reptile pe care nu le voi spune ca să nu speriem copilașii. Când le-am văzut am plâns. Pernele erau pline de lacrimi.

Preotul: O singură dată am mâncat pâine, ulei și salată. Patruzeci de zile. Era post. Am slăbit, doamnă. Și m-am lecut. Altele se îmbracă în negru. Dumneavoastră sunteți o călugăriță.

Călugărița în alb: Când m-am despărțit de Isaia n-a protestat. Mi-am făcut două haine din bumbac subțire. Am rugat cei patru croitori din orașel dar m-au refuzat.

Ziceau că-i prea complicat. Am cusut singură hainele astea. O călugăriță în alb e o apariție interesantă. Fetițele zic: "mamă, uite o călugăriță!" Am probleme doar cu controlarea de bilete de pe autobuz. E o piață rea. "Hei tu, care ești vecina mea, măritată și cu două fetițe, nu ți-e rușine să îmbraci haina asta albă?" Îi spun: "Femeie, nu știi cât e de grea haina asta albă. Eu am o misiune".

Preotul: Toți avem misiuni, doamnă. Membră nefericită a vanității. Asta ești tu. Mult te socotești înainte să vorbești. Adeseori sub grăul răvășit pare că se ascunde șarpele.

Călugărița în alb: Prostii, padre. Târguri, judecăți, decizii, emitere de acte.

Preotul: De la pom aștepți fructe. De la holdă, seceriș. Asta-i tot din caietul cu notițe.

Călugărița în alb: Trupul acesta care se cheamă Lacsibacsi nu vindea pomnițele. La ce folosește a mări venitul și a micșora iubirea, zicea fostul tâmplar.

Preotul: Ce a fost scris s-a întâmplat.

Călugărița în alb: Ai auzit de corp eteric, padre. Există în natură. Are contur sau n-are contur. Vecinul meu Gherasim mi-a spus: "Am ieșit afară și am văzut că-s reptilă". "Te

deranjează", i-am spus. "Nu, da nu înțeleg de ce am și crustă", mi-a mai spus.

Preotul: Nimeni nu poate sluji deodată la doi stăpâni. Pe unul îl va iubi. Pe celălalt îl va urî. Inima nu poate fi împărțită, doamnă.

Călugărița în alb: Pofa trupeză nu e stinsă de tot, padre. Cât e trupul trup. Până și-n "Frumoasa din pădurea adormită" apare baba aia fusiformă care-o atacă și o adoarme. Dacă ar fi mâncat numai salată, ulei și pâine ar fi scăpat de atacuri.

Preotul: Trupul din fața noastră se ruga în gara din Nyugati strigând "omul negru n-a sosit" și o lua la fugă printre șinele de cale ferată. Asta nu am notat-o în carnetel.

Călugărița în alb: Spirite galbene, spirite albastre frumoase, spirite cu calități artistice. Padre, dumneata vezi lumea cu corpul exterior.

Preotul: Corpul doamnei, călugărița în alb, sau cum îți place să ți se spună... n-are suficienți bani ca să călătorească.

Călugărița în alb: Acolo pe peron să transformi fumul de tutun în mirosul de tămâie al pipei cu acoperământ de metal găurit. Acest trup a fost mântuit.

Preotul: Ocupându-te cu astfel de vorbe te poți molipsi de rău, doamnă.

Călugărița în alb: Signor Tulio a pierdut un proces drept. Merda e un cuvânt urât. Giorgio a fost târât pe treptele tribunalului. Două etaje cu coridoare lungi. Giorgio a fost lovit în organele sexuale, padre. Signor Tulio i le-a învinețit. L-a prins de piept sub o copertină din Genova.

Signor Tulio și signora Asyn Cynthia l-au urât. Pentru că le-a luat banii.

Preotul: Bunurile, doamnă la origine sunt nimic. Natura lor e trecătoare. Tulio ăla era un imbecil.

Călugărița în alb: El și nevastă-sa, de altfel. Bravo, padre. Asta trebuie trecut în carnetul de notițe.

Preotul: Și-apoi Causio desena mai bine decât ei, doamnă.

Călugărița în alb: Vă rog să mă credeți, padre, și eu pictez tablouri. Când ne vom revedea o să-ți spun că mergem bu, padre!

Preotul: Pacea să fie cu tine, doamnă. (Călugărița în alb dispăre de pe scenă. Preotul vorbește plimbându-se de la un trup la celălalt. Încet se face întuneric). Interesant. O donație. O "Arcă". O lucrare artistică pentru capela aceasta. Uneori inima plină de venin elaborează cuvinte dulci ca mierea. Asta o voi trece în carnetel. Mâine sunt doi. E mult de lucru. Cine îți încearcă sufletul întâi îți atacă trupul. Priveghiul s-a terminat. Sunt orele târzii ale nopții. "Arca" s-a potrivit în capelă. "Puteți refuza această donație venită din Italia", mi-a spus poștașul.

O biserică adevărată n-are cum să refuze donațiile. E multă credință în lucrarea de care

orașelul nostru avea nevoie. Mâine de la orele doisprezece e primul. La orele șaisprezece al doilea.

Nu-mi plac ceremoniile de acest fel.

Dar cineva trebuie să facă și meseria asta. Noi doar cârmuim "Arca" asta, nu o facem să avanseze.

Pe scenă se lasă întunericul.

Epilog

Se aude vocea lui Causio, în întuneric. Scena se luminează slab. În "Arca" au rămas cei doi.

Causio: Mi-a sucit gâtul. Muieră asta mi-a răsucit oasele, Lacsibacsi.

Lacsibacsi: Doi mincinoși, Causio. Nu am crezut că-n astfel de condiții... și nu mai am Lasonil pentru ciolane.

Causio: Și câtă exagerare. Organele sexuale învinețite de lovituri. Signor Tulio, ma scusa mi. Signora Asyn Cynthia, primește aceste păreri de rău și complimente și felicitări.

Lacsibacsi: Doi. Adică unul cu alta. Și tâmplarii ăia care au lucrat două nopți neîntrerupt.

Causio: Îmi venea să sar din "Arca" asta. Da' nu era voie. Un artist, un tâmplar, o arcă pentru capela din cimitir. Se mișcă bine coletăria asta. Din Genova și până-n orașelul acesta.

Lacsibacsi: Ca un vechi tâmplar îți spun. Au rămas bucațile alea pentru piese de schimb. Omul acela, preotul acesta... a jignit tâmplarii.

Causio: Tot mondo s-a revoltat în mine, Lacsibacsi. Că putea să refuze donația. Că biserică primește orice donație. Că un artist din Italia... că...

Lacsibacsi: Și între timp muieră aia în alb mă pipăia. Mă suceea. Mă excita. Nu mai ai niciun fel de siguranță nici în astfel de condiții.

Causio: Oamenii aceștia nu mai au credință în ei. Își fac meseria. Ca un artist fără diplomă am realizat această minunată "Arcă". Am dăruit-o capelei din cimitir.

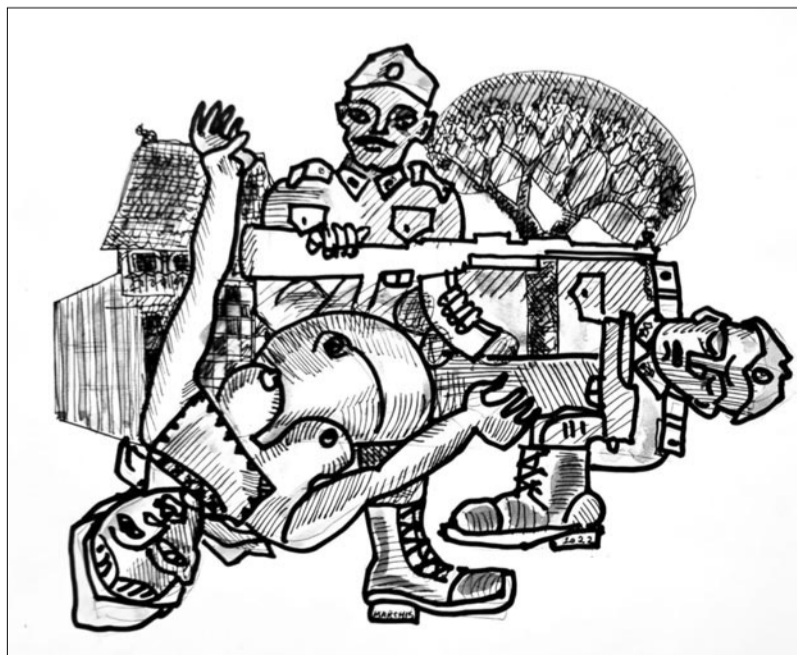
Lacsibacsi: Mai lipseau valurile și puteam pluti. Pe ape.

Causio: Mai sunt câteva ore până se ivesc zorile. Condiții grele. Scândurile astea îți turtesc oasele. Noaptea să fie bună, Lacsibacsi.

Lacsibacsi: O noapte adâncă și plină de tăcere, Causio.

Causio: Și încă ceva... ne semnificativ... Cine se trezește primul... îl scoală și pe celălalt...

Întuneric. Cortina

Romantismul peren

Construită pe baza unor prelegeri susținute în martie-aprilie 1965 la National Gallery of Art din Washington de către filosoful și istoricul ideilor britanic Isaiah Berlin, *Originile romantismului* (trad. de Diana Mite Colceriu, Ed. Humanitas, București, 2024) păstrează prospețimea și spontaneitatea discursului oral fără a sacrifica deloc coerența și precizia care aparțin scrisului. De altfel, autorul își dorea să scrie și o carte pe această temă, așa cum reiese din niște scrisori incluse în această ediție, unde probabil multe argumente și idei ar fi fost reformulate și îmbogățite, dar am convingerea că atitudinea sa față de romantism nu ar fi suferit schimbări. Și apoi caracterul oral are avantajul adresării directe unui auditoriu, deci implicării și invitării acestuia pe drumul (metoda) cercetării istorice a contextului apariției în a doua jumătate a secolului al XVII-lea a mișcării romantice în Germania și a dezvăluirii presupuzițiilor filosofice „care au produs cu siguranță cea mai mare transformare a conștiinței occidentale din vremurile noastre”. Ultima afirmație era desigur valabilă până spre finalul secolului XX, căci între timp suntem martorii Revoluției tehnologice, cu inteligența artificială și toate celelalte, unde nu pare a se afla vreo urmă de romantism; sau cine știe?!

Buna stăpânire a artei oratorice de către Berlin și, bineînțeles, a subiectului sunt dovedite și de anumite „popasuri”, unde el face sinteza etapelor parcurse, astfel încât găsim potrivit să îmi încep expunerea cu una dintre acestea, realizată înspre finalul cărții: „Acestea sunt fundamentele Romantismului, voința, faptul că nu există nici o structură a lucrurilor, că ele pot căpăta forma pe care o dorești – ele capătă existență doar în urma activității tale creatoare – și, prin urmare, opoziția față de orice viziune care încerca să reprezinte realitatea într-o formă ce poate fi studiată, scrisă, învățată, comunicată altora și în alte privințe tratată într-o manieră științifică”.

Anterior romantismului, iluminismul francez, responsabil de geneza Revoluției din 1789, impusese imaginea unei lumi raționale și a unui progres în cunoașterea omului și a naturii constant, ce va conduce la o fericire generală în viitor. El era în consonanță cu trei presupuziții de bază ale tradiției raționaliste occidentale, datând încă din antichitatea greacă. Prima susținea că toate întrebările autentice pot primi un răspuns, iar dacă nu, atunci nu sunt autentice. A doua, că există tehnici de a cunoaște și transmite aceste răspunsuri ce pot fi însușite prin învățare. Răspunsurile – a treia presupuziție – trebuie să fie compatibile între ele, altminteri rezultatul ar fi haosul cunoașterii și al lumii. Tentative de a le pune la îndoială au existat încă din antichitate și nu mă gândesc la sceptici, care implicit acceptau necesitatea celor trei supoziții, deși le considerau de nedemonstrat, ci la un sofist precum Gorgias cu tezele sale arhicunoscute: Nu există nimic. Dacă ceva ar exista, nu ar putea fi cunoscut. Dacă ar putea fi cunoscut, nu ar putea fi transmis. Strădania de secole a curentului principal al gândirii occidentale a

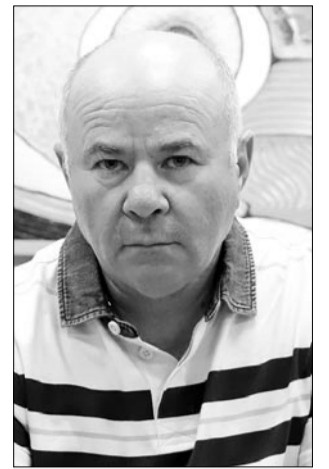
fost de a-și apăra, mobilizând tot arsenalul rațional posibil, acest teritoriu controlabil de asaltul forțelor negatoare care au purtat mai multe nume de-a lungul epocilor cultural-istorice. Originalitatea romantismului, care a atacat frontal cele trei presupuziții, cum reiese chiar din citatul anterior, este dată nu atât de negație, ci de afirmarea virtuților creatoare ale forțelor care sălășluiesc dincolo de zidurile rațiunii și care în consecință trebuie eliberate. Revenind la citatul de mai sus, voința înseamnă pentru romantici fluxul nestăvilat al vieții, care curge în adâncurile inconștiente ale naturii și ale omului și cu care acesta trebuie să se

unească dacă vrea să fie creator. Acțiunea ei nu poate fi limitată de nicio presupusă ordine rațională sau structură gata constituită a lucrurilor – acestea sunt doar constructe artificiale ale rațiunii umane – fiind deci în totalitate liberă atât pentru creație, cât și pentru distrugere. De fapt, aceasta din urmă este premisa celei dintâi, romanticii recomandând ca orice operă creată să fie îndată uitată pentru a nu deveni o stavilă în calea elanului creator. Un alt mijloc este ironia romantică prin care sunt contrazise toate certitudinile așa-zis stabile, orice s-ar opune creativității perpetue a omului (care de fapt este a naturii însăși), aflată într-o nestăvilată mișcare fără un scop prestabilit. O viață deplin umană este o acțiune continuă pusă în mișcare de o sete infinită. Desigur, romantismul german – căci chiar dacă a existat în mai multe țări, identitatea sa deplină și-a căpătat-o în țara de origine, Germania – a avut precursori involuntari, precum Immanuel Kant sau unii voluntari, precum Jean-Jacques Rousseau, iluminist în conținut și romantic în stil, cum îl caracterizează Berlin. A avut de asemenea reprezentanți moderați precum Schiller și până la un punct Goethe, care mai târziu echivala romantismul cu boala, opunându-i sănătatea clasicismului. Specific romantismului este însă radicalismul și acestei direcții extreme îi sunt tributari continuatorii săi. Conform lui Isaiah Berlin, existențialismul cu ideea libertății nelimitate a omului într-un univers indiferent sau ostil și a autenticității ca virtute principală (sinonimă sincerității romantice) este un

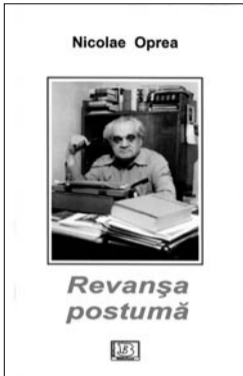
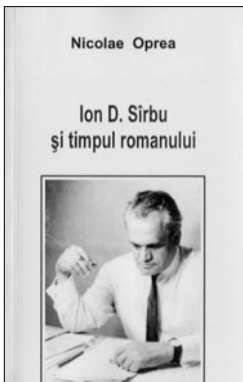
descendent al romantismului. Un altul este nazismul, „un romantism tehnicizat”, cum îl definea Thomas Mann. El este, conform autorului, o formă patologică de romantism nu atât prin faptul că este irațional, căci așa au fost multe mișcări politice și culturale, ci prin „ideea de voință imprevizibilă a unui om sau a unui grup care-și croiește drum într-un mod imposibil de organizat, de anticipat, de raționalizat”. Duse la ultimele consecințe, cele două idei principale la care se poate reduce, după Berlin, romantismul, ideea de voință liberă, neîncătușată și negarea existenței unei naturi a lucrurilor, cu invitația de a distruge orice structură stabilă, conduc la nebunie. Totuși, autorul, a cărui afinitate cu romantismul este vizibilă, identifică și anumite consecințe pozitive generate de mișcarea romantică. Acestea sunt: libertatea mare, chiar deplină, acordată artistului care nu trebuie să se supună unor canoane impuse din afară, ideea că nu există un răspuns unitar la problemele oamenilor, ci o multitudine de soluții, ideea pluralității și incompatibilității valorilor și idealurilor, ceea ce are drept corolar imperfecțiunea asumată a oricărei soluții omenești. În finalul discursului său, Isaiah Berlin susține că, printr-un soi de „viclenie a rațiunii”, cum ar spune Hegel, marele reprezentant al idealismului german, marcat și el de spiritul romantic, romantismul a putut da naștere tocmai prin recunoașterea pluralismului, dar și a imperfecțiunilor ireductibile care marchează toate ingredientele vieții individuale și comunitare a oamenilor, unui climat liberal, guvernat de toleranță, într-o societate care știe că nu deține soluția unică și infailibilă la toate problemele; deci o societate netotalitară. Prin astfel de considerații umanistul Isaiah Berlin se dovedește un admirator tocmai al laturii umaniste, prezente dincolo de toate excesele în romantismul german. Este vorba de încrederea, în cazul romanticilor nelimitată, în puterile creatoare ale omului care-i va conduce până la a fi învinși cu propriile arme, fapt ce le conferă o neîndoieală măreție. „Urmărind ceva (distrugerea valorilor societății burgheze, cu filistinismul inerent, n.n.), au creat, din fericire pentru noi toți, oarecum exact contrariul”, încheie autorul.

În spiritul lui am putea adăuga că chiar revelarea dimensiunii iraționale a omului, naturii și societății a putut servi în modernitate – dovadă creațiile unui Nietzsche sau psihanaliza freudiană – unei întăriri și revigorări a rațiunii creatoare, constituind o pavază împotriva substituirii ei cu rațiunea instrumentală a tehnicii. Probabil că un iluminism netemperat (de romantism) ar fi condus de mult la un astfel de rezultat, pe care îl vedem astăzi, când atât idealurile iluministe, cât și cele romantice par să fi fost șterse de „gândirea calculatoare” stăpână peste toți și toate. Ce mai rămâne din om în absența lor? este întrebarea de care se leagă multe dintre neliniștile vremurilor actuale și totodată un indiciu că ele încă ne definesc identitatea.

Originalitatea romantismului, care a atacat frontal cele trei presupuziții, cum reiese chiar din citatul anterior, este dată nu atât de negație, ci de afirmarea virtuților creatoare ale forțelor care sălășluiesc dincolo de zidurile rațiunii și care în consecință trebuie eliberate.

Criticul literar NICOLAE OPREA - 75

Vocația de critic literar a lui Nicolae Oprea a început să prindă contur încă din primii ani de studenție, când publica, în revista „Echinoux”, cronici literare, alături congenerii săi „clujeni”, între care Al. Cistelean, Virgil Podoabă și Al.Th. Ionescu, spre a-i numi doar pe trei dintre echinoxistii de atunci.

Editorial, Nicolae Oprea a debutat abia în 1993, cu *Provincii imaginate*, după circa douăzeci de ani de activitate literară concretizată în zeci și zeci de texte critice, în majoritate, cronici literare. Cronicile sale - multe dintre ele adunate în volumul *Timpul lecturii* (Editura Dacia, 2002) - fac dovada unui spirit critic echilibrat și liber, în sensul că nu-l interesează politicile culturale ostentative ale anumitor grupuri literare și nu se cantonează în nici una dintre dogmele promovate de felurile orientări aflate în vogă ale criticii, fiind interesat în special de „durabilitatea” opiniilor și a unghiurilor sale de abordare estetică și, respectiv, de limpezimea și precizia ideatică a propriului discurs. Deși nu-și propune să fie un „stilist”, scriitura sa are - și a avut dintotdeauna - o suplețe specială, în ceea ce privește argumentația critică, și o serie largă de proprietăți care evidențiază o remarcabilă disponibilitate analitică, atât în domeniul comentariului de poezie, cât și în acelea ale aplicației pentru proză și critica literară.

Sobru, dar fără să fie arid, Nicolae Oprea - ale cărui preferințe se îndreaptă spre claritatea sentințelor critice și spre relieful obiectivității critice - nu se lasă decât arareori ispitit de plasticizarea formulărilor. Această ispită era activă într-o etapă pe care criticul a depășit-o de mult. De pildă, într-o cronică din 1983 dedicată culegerii foiletonistice *Între critici* (Editura „Dacia”, 1983) semnată de Gheorghe Grigurcu se află această comparație: „Criticul este asemeni unui constructor temerar care înalță zgârâie-nori nemaivăzuți de pe terasa cărora urmează să evalueze judicios ponderea materialelor utilizate, cu interstițiile și armătura lor cu tot. Deocamdată, el se află încă în faza etajării meticuloase, cum o arată și recenta culegere foiletonistică” (*Timpul lecturii*, p. 215). Din aceeași etapă face parte și această „fotografie” a lui Eugen Simion: „Eugen Simion se revelează în această carte și altfel de cum îl știam. Capabil să-și însușească unghiul de vedere al autorului, să-i întindă mâna amical pe deasupra textului, ba chiar să-i preia și să-i accepte impreciziunea limbajului dintr-o dispoziție realmente ludică. Fără, însă, a se identifica în text, căci punctând insidios diferențele structurale, fisurile imperceptibile se lărgesc progresiv către punctul de coliziune dintre două conștiințe ce vin din și înspre corporalitatea aceluiasi text” (idem p. 222).

În ipostaza de *eseist*, Nicolae Oprea se desparte, atât cât este necesar, de uneltele și rigorile cronicii literare, în favoarea unei priviri critice *perspectivale* asupra operelor examinate și a unei lecturi *interpretative*. Din acest unghi, criticul descoperă și cercetează *etape* în desfășurarea cronologică și valorică a operei, motive, tipare stilistice și, acolo unde se cere, și clișeele care sabotează din interior opera. Unei asemenea priviri, care evaluează cu precizie locul valoric al fiecărei cărți în etapa din care face parte și, totodată, în ansamblul operei care o înglobează, nu-i scapă nici aspectul motivațiilor și aspirațiilor semantice și nici climatul modelator în care au apărut cărțile sau în care s-a constituit fiecare dintre secvențele de bază ale operei radiografiate. Scopul lecturilor realizate de eseistul Nicolae Oprea este acela de a pune cercetarea progresiei cronologice a operei în slujba descoperirii imaginii ei interioare. O astfel de abordare presupune atât știința adecvării sistemului de lectură la realitatea eterogenă a unei opere, în ansamblul ei, cât și capacitatea de a evita virtualele obstacole pe durata incursiunilor în interstițiile scriiturii.

Un alt merit al criticii lui Nicolae Oprea ține de faptul că ideile, temele și toate celelalte

aspecte marcante ale operelor supuse analizei beneficiază de o subtilă glisare a preocupării criticului de a evidenția „istoricitatea creației” către explorarea conținutului ei. În același timp, întregul demers eseistic permite sesizarea existenței unei opțiuni metodologice, a unui sistem de lectură. În ce ar consta - în linii mari și dincolo de elementele deja menționate - particularitatea acestui sistem? În prim-planul răspunsului se află acuitatea observației critice, ce se asociază cu talentul de a sesiza rapid factorii de bază ai operei și, totodată,

detaliile ei semnificative, exactitatea profesională în ceea ce privește localizarea centrului estetic al textelor abordate și dexteritatea dovedită mereu în urmărirea *continuumului* unui aspect în toate fazele, de la punctul de pornire la modificările aduse de evoluția sa, și de la relația mutuală dintre părțile operei la unitatea acesteia.

În interviurile - constituite sub semnul coabitării criticii cu istoria literară „într-o formulă energică și cât mai profitabilă” - aria de investigație se lărgeste spre a cuprinde atât raportul dintre autor și operă, cât și pe acela dintre autor și istorie (contextul istoric), sau cel dintre autor și propria-i biografie. Observațiile de mai sus se întemeiază pe textele din volumul cu o structură mixtă: *Opera și autorul*, Editura „Paralela 45”, 2001. Radiografia operelor care fac obiectul respectivei cărți este complinită de interviurile cu autorii cărților comentate. Iată și titlurile interviurilor: „A supraviețui în spirit” (Cezar Baltag), „Am senzația că asistăm la începutul unei ofensive împotriva intelectualilor” (Florin Mugur), „Fac consecvent politica scrierilor mele egoiste și inactuale” (Mircea Horia Simionescu), „Cetățenia română nu mi-a fost restituită nici azi” (Dumitru Țepeneag), „Îmi reproșez că am trăit prea defensiv” (Octavian Paler), „Trăiesc între două lumi” (Mircea Zăciu), „Normal n-a mai fost nimic în România anilor 1945-1989” (Cornel Regman), „Echinoux - o pedagogie a solidarității intelectuale” (Ion Pop).

În ceea ce privește comentariul critic trebuie remarcată, în primul rând, elasticitatea criticului care „oficiază” cu aceeași relevanță și siguranță în fiecare dintre planurile acestei cărți - cel al *poeziei* („Cezar Baltag sau Ultimul Orfeu”, „Un poet livresc și melancolic: Florin Mugur”, „Eseu despre poezia lui Ion Pop”), cel al *prozei* („Ingeniosul prozator: Mircea Horia Simionescu”, „Proza eseistică a lui Octavian Paler”, „Dumitru Țepeneag și literatura onirică”) și cel al așa numitei „*critici a criticii*”, în care sunt comentate aspectele esențiale ale criticii literare practicate de Mircea Zăciu („Mircea Zăciu între critică și ispita creației”), Cornel Regman („Cornel Regman și ultimele explorări”) și Ion Pop („De la poezie la eseul monografic: Ion Pop”).

În pofida paralelismului lor, critica propriuzisă și interviurile - care, pe lângă informațiile inedite, aduc, acolo unde este cazul, felurite corecții istorico-literare - aspiră să devină convergente. Respectiva aspirație este legitimată de sensul întrebărilor menite să aducă în lumină anii formării artistice a interviuatului și să reconstituie, prin mărturiile, precizările și punctele de vedere ale autorilor, evoluția acestora.

Un loc aparte în opera critică a lui Nicolae Oprea îl au amplele studii dedicate poeziei lui Alexandru Macedonski (*Alexandru Macedonski între romantism și simbolism*, Editura „Calende”, Pitești, 1999, și *Poetul trivalent*, Editura „Tracus Arte”, 2016), lui I.D. Sârbu (*Ion D. Sârbu și timpul romanului*, Editura „Paralela 45”, 2001, și *Revanșa postumă*, Editura „Bibliotheca”, Târgoviște, 2016), prozei lui Vasile Voiculescu (*Magicul în proza lui Vasile Voiculescu*, Editura Paralela 45”, 2003) și autorilor care au făcut parte din „Școala de la Târgoviște” (*Printre optzeciști*, *După Școala de la Târgoviște* (Editura „Bibliotheca”, Târgoviște, 2018).

Nicolae Oprea a realizat cea mai amplă și cea mai semnificativă cercetare, din perspectiva magicului, a nuvelor lui Voiculescu. Enumerarea câtorva dintre titlurile unor subcapitole („Personajul magician și societatea antimagică”, „Magicianul atipic”, „Magicianul lycantropic”, „Vrăjitoarea”, „Transferul magic de sorginte totemică”, „Totemul pescarului”...) și ale celor patru secvențe din care este alcătuit acest studiu („Arhitate și magism”, „Vânătoarea magică”, „Iubirea magică” și „Pescuitul magic”) oferă o imagine, ce poate stârni curiozitatea, a aspectelor vizate de cercetarea lui Nicolae Oprea. Autorul a luat ca punct de plecare - un punct de plecare polemic - faptul că „majoritatea interpretărilor prozei voiculesciene o plasează rapid în cadrul literaturii fantastice și o consideră produsul/reflexul unei gândiri mitico-magice; o formulă generalizatoare, non-particulară” (*Magicul în proza lui Vasile Voiculescu*, p.10).

Strategiile poetice novatoare (postmoderniste) ale prozatorilor din „Școala de la Târgoviște” (ludic, ironia, parodia, livrescul, intertextualitatea, biografismul și autobiografismul, metatextualitatea ...) constituie, în pluralitatea lor, elementul de legătură între prozatorii din cadrul acelei grupări literare și scriitura optzeciștilor. Pe parcursul unui număr de 85 de pagini, Nicolae Oprea cercetează și analizează operele scriitorilor Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa și Alexandru George.

O altă carte reprezentativă - *Sinteze critice* (Editura „Paralela 45”, 2008) - este alcătuită din eseuri, cronici literare și din fișele de dicționar valorificate în cele mai importante dicționare literare apărute după 1990.

Volumele *Literatura Echinoxului* (Editura Dacia, 2003), *Cronicar întârziat* (Editura „Tracus Arte”, 2013), *Opțiuni de cronicar* (Editura „Bibliotheca”, Târgoviște, 2023) - și altele - cuprind cronici literare dedicate poeziei și prozei optzeciste - Gabriel Chifu, poetul și prozatorul (*Ploaia de trei sute de zile*, 2017), Ioan Moldovan, Aurel Pantea, George Vulturescu, Marian Drăghici, Mircea Bârsilă, Călin Vlășie, Leo Butnar, Gellu Dorian, Cassian Maria Spiridon, Alexandru Vlad (*Omul de la fereastră, roman cu anexe*), Florin Logreșteanu (*Parfum de carte*), Dumitru Augustin Doman, (*Sfârșitul epocii cartofilor, Meseria de a muri, Moartea noastră cea de toate zilele și Zbateri facile, strădanii futille*) - dar și unor autori din alte generații, precum Silviu Angelescu (*Calpuzanii*), Ion Pop, Nicolae Prelipceanu, Miron Cordun, Florin Mugur...

Observator atent și foarte exigent al întregului nostru fenomen literar contemporan, al poeziei, al prozei și al criticii literare, Nicolae Oprea este unul dintre cei mai prestigioși critici literari de astăzi.

Nicolae Oprea – O conștiință critică a literaturii române contemporane

Într-o epocă a fragmentării valorilor și a judecăților grăbite, vocile care păstrează rigoarea lecturii și echilibrul interpretării devin tot mai rare. Nicolae Oprea este una dintre aceste voci – un critic literar și istoric literar care, de-a lungul unei cariere impresionante, a știut să îmbine luciditatea analitică cu o sensibilitate autentică față de destinul literaturii române. Prin scrisul său sobru, profund și atent contextualizat, dl. Oprea oferă nu doar analize, ci și repere durabile într-un peisaj cultural adesea marcat de efemer.

În universul vast al literaturii române contemporane, Nicolae Oprea se conturează asemenea unui veghetor al valorii, un spirit critic lucid, pasionat, neînduplecat în fața convențiilor și sincer până la capăt cu sine și cu textul. Criticul nu este, pentru el, doar un comentator de margine, ci un partener de dialog al operei, un călător atent prin hățișurile esteticii și istoriei literare.

Profesor universitar și autor al unor lucrări esențiale pentru înțelegerea literaturii postbelice, Nicolae Oprea este mai mult decât un istoric al literaturii: este un constructor de punți între epoci, între generații și între curente literare. El nu doar înregistrează fenomene, ci le interpretează cu un rafinament intelectual ce trădează atât pasiunea, cât și rigoarea academică. În paginile sale, trecutul literar capătă viață, iar prezentul e supus unei judecăți de valoare riguroase, dar nu lipsite de empatie.

Scrisul său critic are nerv, are idee și are, mai ales, o voce. Este o voce care nu imită, nu se supune modei, ci caută autenticitatea. Nicolae Oprea nu își propune să flateze sau să distrugă, ci să înțeleagă și să se facă înțeles. Lectura lui e profundă, iar analizele sunt construite pe o logică internă impecabilă, dublată de o cultură teoretică solidă.

În bibliografia sa se regăsesc studii despre postmodernism, despre literatura exilului, despre generația '80, dar și despre autori consacrați ai canonului românesc. Totul este filtrat printr-o privire critică echilibrată, ce reușește să mențină un dialog viu între text și context, între autor și epocă.

Astfel, Nicolae Oprea nu este doar un observator al literaturii, ci un model de implicare intelectuală, un arhitect al memoriei literare și un martor activ al transformărilor prin care trece cultura română. Prin scrisul său, ne învață nu doar cum să citim, ci și cum să înțelegem cu adevărat literatura.

* Nicolae Oprea – Cronicarul lucid al literaturii române postbelice

Într-o lume în care zgomotul mediatic adesea acoperă vocea valorii autentice, Nicolae Oprea se impune printr-o voce care răzbate din adâncurile înțelegerii. El nu este un simplu critic literar, ci un constructor de idei, un arhitect al sensului, un om care a înțeles că literatura nu se judecă în funcție de mode trecătoare, ci prin raportarea la adevărul său profund, la forța expresiei și la tensiunea interioară a textului.

Fost profesor universitar la Facultatea de Litere din cadrul Universității din Pitești și conducător de doctorate, Nicolae Oprea și-a dedicat viața și opera studiului literaturii române moderne și contemporane. El face parte din acea categorie rară de intelectuali care îmbină vocația didactică cu o impresionantă activitate de cercetare și creație critică. A publicat, de-a lungul deceniilor, un număr semnificativ de volume de critică, eseistică și istorie literară, devenind una dintre vocile esențiale în decodificarea literaturii române postbelice și postmoderne. Printre lucrările sale se numără volume de referință precum *Provinciile imaginare* (1993), debutul său editorial, o explorare a imaginarului provincial. Încă de la volumul de debut, Nicolae Oprea își asumă o poziție de observator al imaginarului literar, interesat nu de senzational sau polemică, ci de conștientizarea unei viziuni critice. Urmează lucrări precum *Alexandru Macedonski*

între romantism și simbolism (1999), în care abordează cu finețe tranziția de epocă, sau *Ion D. Sîrbu și timpul romanului* (2000), o lucrare esențială pentru reevaluarea operei unui autor adesea marginalizat. De asemenea, volumul *Magicul în proza lui Vasile Voiculescu* (2002) dovedește nu doar talent exegetic, ci și o înclinație spre descifrarea simbolurilor profunde ale textului literar. De remarcat și *Literatura română postbelică între impostură și adevăr* (coautor, 2000) – un studiu despre literatura dintre anii '50-'90.

Preocuparea sa constantă pentru literatura generației '80 este reflectată în volume precum *Literatura „Echinoxului”* (2003), studii și cronici dedicate generației literare din Cluj, generația '80, *Printre optzeciști. După Școala de la Târgoviște* (2020) sau *Opțiuni de cronicar* (2023), în care Nicolae Oprea propune o privire de ansamblu asupra fenomenului optzecist, dar și distincții fine între discursuri și estetici diferite. El nu simplifică, ci nuanțează; nu judecă pripit, ci contextualizează cu răbdare și cu un simț al echității rar întâlnit. „Opțiuni de cronicar” (apărut la Editura „Bibliotheca” din Târgoviște), este o veritabilă profesiune de credință. Afirmă Nicolae Oprea: „dominat de plăcerea lecturii și obligația consimțită prin vocație, cronicarul literar discernem nemijlocit dinamica literaturii contemporane, separând valoarea de non-valoare (...) Spiritul critic și intransigența de ordin moral alcătuiesc promontoriul de unde porcede spre distingerea nuanțelor, gradarea trăsăturilor revelatorii ale operei și, în genere, ierarhizarea veridică a valorilor actuale”.

Fiecare titlu (de reținut și volumul „Dialoguri convergente”, 2021, de convorbiri de și despre sine) este o piesă dintr-un mozaic critic coerent, în care autorul investighează nu doar operele literare, ci și mecanismele prin care acestea sunt receptate, valorizate și așezate în canonul național.

Nicolae Oprea nu practică o critică ornamentală sau distantă. Dimpotrivă, abordarea sa este profund implicată, dar lucidă. Este acel tip de cititor care, înarmat cu o cultură teoretică vastă și o sensibilitate fină, pătrunde în textura operei cu răbdare, cu respect și cu un simț acut al detaliului. El nu forțază interpretarea, ci o cultivă ca pe o plantă rară, cu grijă, cu metodă și cu discernământ. Critica sa este, în același timp, analitică și empatică, fermă în judecăți, dar deschisă în fața complexității estetice.

De-a lungul carierei, Nicolae Oprea s-a arătat preocupat de mai multe direcții de cercetare: de la postmodernismul românesc, la literatura generației '80, de la reevaluarea exilului literar, la dinamica canonului postdecembrist. În toate aceste domenii, contribuția sa este remarcabilă nu doar prin consistență și claritate, ci și prin capacitatea de a genera perspective noi asupra textului literar.

Scritura sa este elegantă, densă și lipsită de artificii inutile. Este o voce care caută adevărul estetic, care nu se lasă amăgită de aparențe și care refuză confortul clișeului. În paginile lui Nicolae Oprea, literatura este tratată ca un organism viu, în perpetuă transformare, care trebuie înțeles și analizat cu uneltele fine, dar și cu pasiune. El încurajează relectura, reevaluarea și revenirea asupra textului ca formă de igienă intelectuală, ca exercițiu de clarificare culturală.

Într-o cultură adesea tulburată de isterii mediatiche și de judecăți grăbite, Nicolae Oprea rămâne un reper al moderației și al competenței. El nu urmărește senzaționalul, ci sedimentarea. Nu oferă verdicte fulgerătoare, ci construcții critice temeinice, bazate pe lectură și reflecție. Tocmai de aceea, scrisul său inspiră încredere și respect.

Prin opera sa, Nicolae Oprea a contribuit esențial la conturarea unei imagini coerente a literaturii române recente, oferind repere, stabilind conexiuni și propunând reevaluări critice necesare. Este, fără îndoială, un cronicar al epocii sale, dar și un creator de viziune – un martor și, în același timp, un modelator al discursului literar contemporan.

De subliniat, Nicolae Oprea nu este doar un critic literar: este o conștiință critică. Iar într-o lume literară adesea tentată să confunde notorietatea cu valoarea, vocea sa limpede, argumentată și fidelă literaturii adevărate rămâne un far pentru cei care caută mai mult decât simple opinii – caută sens.

Pe scurt, cărțile lui Oprea nu sunt simple comentarii, ci dialoguri inteligente cu autorii analizați. El pătrunde textul cu modestie și rigoare, evitând derapajele teoretice superficiale, preferând lecția foii și a contextualizării. Critica lui este delicată, dar fermă, dominantă prin echilibru, discernământ și cunoaștere profundă – un instrument indispensabil în lectura literaturii române postbelice și contemporane.

Nicolae Oprea formează un liant între generații – între romantism, simbolism, optzeciști și literatura contemporană. Structurați pe repere relevante, volumele sale construiesc o istorie literară compactă, dar nu exaltată, se află sub semnul simțului critic și al unei asumate responsabilități estetice. Este un martor ce preferă coerența și continuitatea în locul efectelor de moment.

Unul dintre meritele majore ale criticului este consecvența cu care a pledat pentru întoarcerea la text, pentru lectura atentă, neideologică, dar profund ancorată în contextul cultural și istoric. Volume precum *Timpul lecturii* (2002), *Noaptea de insomnie. Opțiuni livrești* (2005) sau *Puncte de reper în istoria literaturii române* (2022) sunt expresia acestei fidelități față de valoarea operei în sine, nu față de mitologii literare sau ierarhii impuse.

Scrisul lui Nicolae Oprea se remarcă prin claritate, sobrietate și o remarcabilă economie a expresiei. Este o critică fără ornament, dar cu o forță de pătrundere subtilă. Nu recurge la formule bombastice și nici nu caută notorietatea, ci adevărul textului. Este un cititor ideal, care nu își impune gustul, ci îl rafinează prin dialog, prin argument, prin comparație.

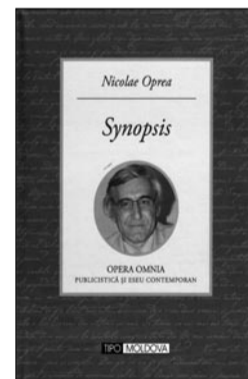
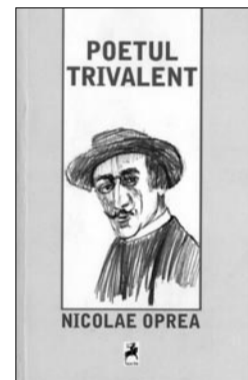
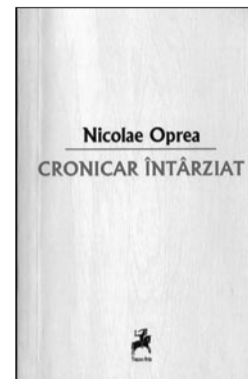
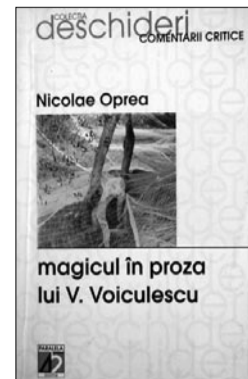
Eseurile și studiile sale nu sunt discursuri rigide, ci trasee critice vii, animate de curiozitate și respect. Într-un peisaj critic adesea marcat de subiectivism sau de retorică agresivă, Nicolae Oprea oferă o alternativă echilibrată: o lectură atentă, cultivată, în care esteticul și eticul nu se exclud, ci se susțin reciproc.

Dincolo de dimensiunea universitară și editorială, Nicolae Oprea este și un cronicar consecvent al vieții literare actuale, publicând, săptămână de săptămână, în reviste precum „România literară” (titular de rubrică), „Argeș” (unde e și consilier editorial), „Ramuri”, „Discobolul”, „Familia”, „Litere”, „Vatra”, „Steaua” etc. În toate aceste spații, el își păstrează aceeași voce calmă, dar fermă, aceeași credință în valoarea textului și în responsabilitatea criticii de a însoți literatura, nu de a o domina.

Astăzi, când literatura pare tot mai vulnerabilă în fața vitezei, superficialității și a promovării fără criterii, personalitatea lui Nicolae Oprea capătă o relevanță aparte. El este un reper nu doar prin ceea ce scrie, ci și prin cum scrie: cu decență, cu profunzime și cu o seninătate a judecății care transformă critica într-un gest de echilibru moral și intelectual.

În concluzie, Nicolae Oprea este una dintre conștiințele critice majore ale literaturii române postbelice. Prin opera sa, ne reamintește că lectura nu este doar un act estetic, ci și unul de asumare și responsabilitate. Într-o epocă în care totul pare negociabil, el rămâne fidel ideii că literatura merită să fie înțeleasă, nu doar consumată; interpretată, nu doar citată. Iar această fidelitate este, poate, cea mai profundă formă de curaj intelectual.

Dacă mai spunem că este cel mai vechi președinte de filială, din 2005, a Uniunii Scriitorilor din România, unde desfășoară multiple activități, ne mai trebuie o pagină! Dar ne oprim aici, urându-i mulți ani rodnici, cu sănătate și cu publicarea, în sfârșit, a Istoriei literaturii române moderne! Doar trebuie să facă o selecție din cărțile publicate deja!

Cosmin Victor Lotreanu

Clermont-Ferrand, „file de poveste”

Am călătorit recent, pe linie profesională, în regiunea Auvergne, mai exact orașul Clermont-Ferrand. Ca întotdeauna în astfel de împrejurări am fost în legătură cu românii rezidenți în acest areal iar entuziasmul și implicarea lor au fost și sunt demne de toată considerația. Totodată, pentru că orice călătorie este într-o anumită măsură inițiativă, am încercat să descopăr ce mă înconjoară. Și iată-mă acum, din nou, la masa de scris, „troienit de aduceri-aminte”, cum spune poetul, și împărțând tot ceea ce orașul de la poalele munților vulcanici ce alcătuiesc așa-numitul „Massif Central” poate oferi mai frumos.

Istoria este prezentă pretutindeni și, deseori, așa-numitele comori ascunse sunt mai prețioase și mai fortificate de patina muzei Clio decât destinațiile consacrate. Clermont-Ferrand a însemnat pentru multe secole două burguri: Clermont și Montferrand. Primul, menționat de Strabon încă din antichitate, s-a numit inițial Nemossos (oraș din Galia cucerită de romani), apoi Augustonemetum (sanctuarul lui Augustus), respectiv Arvenos. În perioada medievală Clermont a devenit un important

centru episcopal. Montferrand a apărut mai târziu (secolul XII), înființat de nobilii de Auvergne. Istoria acestor meleaguri a cuprins-o și pe Caterina de Medici, regentă a Franței (1552, respectiv 1560-1574), fiica lui Lorenzo di Piero di Medici, duce de Urbino, și a lui Madeleine de Auvergne. Moștenitoare a posesiunilor nobiliare din Auvergne, a preluat conducerea celor două așezări și, atât cât a fost posibil în climatul epocii, a permis instituției episcopale să se consacre în exclusivitate preocupărilor spiritual-religioase. Edictul de la Troyes (1630) a stipulat unirea Clermont cu Montferrand și din acest moment a început, printr-un proces de durată, formarea țesutului urban cunoscut astăzi.

Două au fost aspectele importante pe care simt nevoia să le aștern pe hârtia de scris. *Primo*, personalitatea Papei Urban al II-lea. Pe numele său Odon de Lagery, ales Papă în anul 1088, lansează, urmare unui important Conciliu desfășurat la Clermont, un apel pentru constituirea primei Cruciade (27 noiembrie 1095). Cuvintele sale, rescrise după mai mulți ani de cronicarul Foucher din Chartres în lucrarea „Historia Hierosolymitana”, sunt fundamentale pentru a înțelege spiritul epocii și, mai ales, importanța religioasă și nu numai a sediului episcopal Clermont:

„O Fii ai Domnului!... Fără întârziere, să mergeți în ajutorul fraților voștri din țările din Orient și care deja de mai multe ori v-au cerut ajutorul. De fapt, după cum mai mulți dintre voi știți deja, un popor venit din Persia, turcii, le-au invadat țara. Au înaintat până la Marea Mediterană, mai precis până la ceea ce numim Brațul Sfântul Gheorghe.... Distrug bisericile și regatul Domnului.... Tuturor celor care vor pleca și vor muri pe drum, fie pe apă sau uscat, sau care își vor pierde viețile luptând cu păgânii, li se vor ierta păcatele. Acord iertarea păcatelor celor care vor participa, în virtutea autorității care o am de la Domnul....”. De menționat că „Brațul Sfântul Gheorghe” este Bosforul de astăzi, iar Cruciada a fost determinată de bătălia de la Mantzikert (1071), care a adus cu sine pătrunderea masivă în Anatolia actuală a turcilor selgiucizi. Astăzi, în

Place de la Victoire, statuia Papei Urban al II-lea, cu brațul său drept indicând Ierusalimul, din proximitatea maiestuoasei catedrale gotice „Notre-Dame de l'Assomption”, construită începând din anul 1248 cu piatră neagră vulcanică de Volvic, ne îndeamnă la o reflecție privind semnificația unor evenimente ample din trecut. Acestea au avut, iată, ca punct de plecare o piațetă mică dintr-un oraș fermecător, încărcat de istorie sub forma unor clădiri vechi, cu străduțe tainice și uneori sordide.

Secundo, apariția neverosimilă într-un centru istoric mai degrabă de inspirație gotică al orașului a unei alte catedrale, „Notre-Dame-du-Port”. Construită în stil roman, cu inflexiuni arabe și bizantine, este inclusă din anul 1998 în Patrimoniul Mondial al UNESCO. Edificiu roman ridicat în secolul XII, impresionează prin stil arhitectural, dar și prin diferența frapantă față de catedrala gotică susmenționată. Amândouă de o neîndoielnică frumusețe, basilica „Notre-Dame-du-Port” se distinge nu numai prin inserarea sa în urbanitatea medievală și modernă totodată a locului, ci și prin istoria sa tumultuoasă. A fost aproape de demolare în anii Revoluției Franceze, însă petiția (anul 1800) și mobilizarea cetățenilor din Clermont-Ferrand au salvat-o. Numele său te determină să ridici din sprâncene pentru că nu există niciun curs de apă în apropiere, însă cuvântul *port* vine de la portus/entrepot/depozit, cartierul fiind atunci prin excelență unul comercial.

Clermont-Ferrand reține atenția și prin statuia galului Vercingetorix din *place de Jaude*, operă a marelui sculptor Frédéric Auguste Bartholdi, dar mai cu seamă prin străduțele din vechiul Montferrand, ce te duc cu gândul la Alexandru Macedonski și al său „oraș mic ce te fură încet cu ale lui tăcute strade”; sau mai degrabă la valurile istoriei și ale vieții al căror martor tăcut rămân clădirile din piatră de Volvic, statuile, catedralele, piațetele, porticurile. Și da, călătorule, nu îți rămâne decât să rostești, precum Faust al lui Goethe: „Clipă, rămâi! Ești atât de frumoasă!”.

Don Cezar are, însă, o variantă mai viabilă a scenei literare autohtone: Labiș este cel mai mare poet, după Eminescu, căruia, în virtutea geniului său, Don Cezar îi prevede un destin postum pe alocuri potrivit.

Viața, faptele și opiniile...

(urmare din p. 8)

numesc, i-au luat locul tovarășului Manolescu, cum foarte exact îl numea Don Cezar, în fruntea bucatelor scriitoricești, continuându-i politicile literare de toată jalea și de toată jena care se văd în momentul actual cu ochiul liber, în nominalizările premiilor USR și în felul cum sunt împărțite indemnizațiile de merit.

Opiniile lui Don Cezar impun o ierarhie a valorilor sărită din grila ierarhiilor impuse prin politicile Uniunii Scriitorilor, pe care, personal, o văd în bună măsură, exactă. Pe poezii optezicști ieșiți din mantaua lui Manolescu, într-o primă fază, îi desființează în bloc, spunând că au gustul unei gume de mestecat pe care au mai mestecat-o și alții, iar ce le diminuează până la dispariție credibilitatea estetică este faptul că au drept vârf de lance un poet care a debutat cu un plagiat și care n-a binevoit să răspundă acuzației de plagiat și nici să dea niște explicații... Într-o altă secțiune a discuției, Don Cezar revine la gânduri mai bune: spune că i-a citit cu interes pe Iaru, Stratan, Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, omițându-l pe Cărtărescu, desființându-l, iarăși, în virtutea faptului că acesta refuză să răspundă acuzațiilor de plagiat. E bine de observat cum în timp, de-a lungul a peste treizeci de ani, Cărtărescu și-a construit cu tenacitate cariera, ajungând cel mai de succes scriitor român, în măsură de a răspunde cu tăcere, indiferență, *je m'en fiche*-ism acuzațiilor de plagiat, de compromis estetic sau de apartenență la grupul intelectualilor securistului Bănescu, sau de dobândire de fonduri de sute de mii de euro pentru traduceri și promovare în străinătate. Căinii latră, ursul merge să-și întâlnească fabulosul destin de îmburghezit literar care își pune întreaga familie în prim-planul scenei literare.

Don Cezar are, însă, o variantă mai viabilă a scenei literare autohtone: Labiș este cel mai mare poet, după Eminescu, căruia, în virtutea geniului său, Don Cezar îi prevede un destin postum pe alocuri potrivit. Știm că s-a încercat, după moartea lui Don Cezar, răsturnarea lui Eminescu de pe soclul de poet național, de către un comando de ciraci ai aceluiși Cărtărescu, ca să nu mai spun de acel intelectual public de toată jena, al lui Bănescu, și el, care îl consideră pe Eminescu cadavru din debara care ar împiedica intrarea României în Europa. Domnul Patapievic, desigur, care, ulterior, a dat-o la întors, spunând că de fapt el a vrut să spună altceva decât au înțeles cei care s-au oripilat auzindu-l, negând că l-ar fi pus în debara pe poetul național, în scopuri globaliste, neomarxiste... Doamne, ferește, îl fericesc pe Don Cezar că n-a apucat aceste vremuri de bejenie pentru literatura română.

Don Cezar, care a stat câțiva ani în Casa de Creație a Scriitorilor de la Mogoșoaia, în preajma bunului său prieten Marin Preda, își reproșează faptul că, la un moment dat, a plecat de lângă acesta, iar la cinci luni după plecarea sa, Marin Preda a murit. N-ar fi murit, dacă ar fi rămas lângă el. În lipsa prietenului său Cezar, Marin Preda era, se pare, supus unor influențe nefaste, venind din partea unor rezidenți de la Mogoșoaia. Unul din cei mai notorii în acest sens era, conform lui Don Cezar, Mircea Dinescu, în proximitatea căruia monșerul devenea vulgar și cu o apetență incredibilă față de alcool. Altminteri, Don Cezar îl socotea pe Preda cel mai mare romancier român și rezona cu el în multe privințe. Se despărțeau, însă, când era vorba despre un Petru Dumitriu sau Eugen Barbu, cărora Preda le vedea și părțile viabile literare, în timp ce Don Cezar îi socotea exclusiv niște

excremente ideologice. Nu putea sau nu voia să vadă destinul tragic, în fapt, al unor scriitori care și-au pervertit talentul, subscriind unor compromisuri. Nici Preda n-a fost străin de genul acela de compromisuri, iar la aproape douăzeci de ani de la săvârșirea sa, Don Cezar spune că există pasaje caduce în scrierile sale, în pofida amprentei de neșters lăsată de el în literatura română.

În timpul comunismului, știm și aflăm, o dată în plus, și din aceste *Șapte zile cu Cezar Ivănescu*, scriitorii valoroși au trebuit să-și dea obolul compromisului ideologic, pentru a primi, la schimb, recunoaștere și privilegii.

Din biografia întocmită de Teodor Codreanu și Clara Aruștei, aflăm că Cezar Ivănescu a murit, în ultimă instanță, din pricina atacurilor venite din mai multe părți, pentru a fi eliminat din viața publică, tot așa cum s-a procedat cu Eminescu și Labiș, la timpul lor. Se completează, astfel, triada tragică a poezilor veniți din Moldova, ca să moară în București.

Mi se pare extrem de sugestiv faptul că sicriul cu trupul lui Cezar Ivănescu nu a fost primit spre a fi privegheat de apropiați și admiratori ai poeziei lui, nici la Uniunea Scriitorilor din România și nici la Muzeul Literaturii Române, de către cei ce prezidau pe atunci instituțiile respective, recte Nicolae Manolescu și Radu Călin Cristea, și ei niște vajnici-jalnici ciraci-artizani ai grupării optzeciste, pe bună dreptate desființate de către Cezar Ivănescu, cocoțați în funcții de conducere de care au ținut cu dinții, până când au dat ochii peste cap.

Rămășițele pământești ale marelui poet național Cezar Ivănescu au fost duse, așa a vrut Dumnezeu, la Casa Pogor din Iași, spre a fi privegheate, lăsând loc și deschidere unei posterități pe măsura geniului său, comparabil cu al lui Eminescu, Labiș, Nichita Stănescu sau Marin Preda.

Desființarea literaturii și a medicinei

Oricine a studiat, chiar și superficial, istoria literaturii nu se poate să nu fi remarcat proporția considerabilă de scriitori proveniți din rândul medicilor. Cehov poate că este cel mai cunoscut doctor care și-a câștigat o faimă literară, dar pe lângă el stau la loc de cinste Bulgakov, Rabelais, Schiller, Keats, pentru a ne limita la numele cu un statut clasic.

În opinia lui William Somerset Maugham, la rândul lui un scriitor absolut de medicină, cu cel puțin un roman notabil, „nu există o educație mai bună pentru meseria de scriitor decât a-ți petrece timpul lucrând ca doctor.”

Multă vreme m-am întrebat care poate fi motivul pentru această legătură destul de solidă între cele două ocupații, fără a mai vorbi de interesul pe care mulți doctori îl acordau preocupărilor culturale.

Unul din răspunsurile plauzibile pe care le-am întâlnit privește arta povestirii. Boala fiecărui om reprezintă o poveste, care începe de regulă cu simptomele și se continuă cu un diagnostic și un tratament, cu un final fericit sau nu. Drept pentru care medicii buni, confrunțați zilnic cu zeci de povești, încep să dobândească un fler, nu numai pentru soluții terapeutice, dar și pentru povestirea cu miez. Cel puțin așa explica un cunoscut neurolog moscovit, care a studiat alături de Cehov, parte din succesul dramaturgului rus.

Nu mă îndoiesc că expunerea repetată la povești, fie ele și medicale, trezește și hrănește un talent narativ, dar cumva ceea ce transpare în marea literatură, din care scriitorii mai sus-amintiți fac indubitabil parte, e ceva mai profund decât o anumită tehnică artistică. Din acest punct de vedere, cred că doctorii-scriitori sunt interesați și valoroși printr-o imagine pe cât de complexă pe atât de realistă a naturii umane. Cu alte cuvinte, ceea ce face orice literatură, nu doar cea semnată de medici, să fie cu adevărat mare nu e un anumit stil, oricât ar fi el de strălucitor și atrăgător, ci înfățișarea unei perspective foarte convingătoare asupra omului. În acest sens, de pildă, Aristotel, fiul unui medic antic, susținea într-un pasaj, pe bună dreptate celebru, că „poezia (prin care el

înțelegea literatura) este mai adevărată și mai serioasă decât istoria” deoarece se ocupă de adevărurile universale privind natura umană, încercând să explice de ce s-au întâmplat lucrurile într-un anume fel.

Pe de altă parte, medicii au un acces privilegiat la om, deoarece îl văd de cele mai multe ori dezgolit de tot fardul sufletesc, pe care fiecare dintre noi îl așază pentru a-și construi imaginea publică. În fața doctorului, oamenii apar de regulă cu durerile, cu fricile, cu disperările, cu neputințele lor inevitabil umane, pe care altfel încearcă pe cât mai mult posibil să le camufleze. „Un medic are parte de zile și ceasuri groaznice... iar aceste zile și ceasuri groaznice de care vorbesc li se întâmplă numai doctorilor”, scria Cehov. Dacă ar fi vorba cu predilecție de căderile oamenilor, atunci fără îndoială că literatura scrisă de medici nu ar fi altceva decât un breviar nihilist al mizeriei umane. Doar că în marea literatură (spre deosebire de cea modern-contemporană), omul nu apare doar ca o ființă damnată, ci și ca persoană făcută după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, sau la păgânii cumsecade, în cineva capabil să depășească constrângerile firii materiale și să se ridice deasupra condiției sale prin virtuți. Altfel spus, medicul nu vede doar partea întunecată a antropologiei, ci i se înfățișează, dacă are ochi să vadă, și momentele de candoare, speranță și lumină divină.

Dar medicina pune umărul la gloria literară prin însăși metoda sa de lucru. Sau cel puțin asta făcea pe timpuri. Comentatorii operei lui Aristotel au remarcat, de pildă, abundența trimerilor la arta doctorului din scrierile sale practice. Referințele nu sunt nici pe departe întâmplătoare, ci au de-a face cu o preocupare mai profundă pentru statutul științei morale. Pe scurt, pentru Stagirit, spre deosebire de Platon, idealul sau modelul eticii nu trebuie să fie exactitatea matematică, deoarece însăși natura subiectului respinge o asemenea abordare. Dimpotrivă, conform lui Aristotel, prototipul pe care ar trebui să îl urmeze morala este acela al medicinei unde nu există măsuri absolute, ci totul trebuie calibrat în funcție de arta

aproximării, totul având timpul și locul său. Medicul priceput, ca și scriitorul înzestrat, nu este în mod exclusiv un bun cunoscător al naturii umane sau al teoriei, ci se distinge prin aplicarea cunoașterii sale în situații individuale și în probleme practice. Ceea ce numim „bine”, susținea Aristotel, nu se prezintă ca o formă universală, aceeași pentru toți, ci se oferă în tot atâtea forme pe câte activități sunt. În limbaj teologic am putea spune că medicina și literatura în cele mai reușite exemple ale lor ilustrează splendid echilibrul dintre natură și persoană. Sau, în limbaj poetic, ele „nu strivesc corola de minuni a lumii”.

Însă medicina, ca și literatura, a încetat de ceva vreme să mai îmbogățească sau măcar să păstreze ceva din această delicatețe și suplețe teoretică. Iar pricina trebuie căutată în distrugerea antropologiei tradiționale și înlocuirea ei cu un model procustian, mecanicist, în care omul este văzut drept o mașină sau un automat. De pildă, în vremuri nu chiar atât de îndepărtate, o vizită la doctor însemna o examinare foarte personală, față în față, care uneori putea lua forma unor întrebări și investigații ce țineau chiar de latura sufletească. În zilele noastre, accentul pică aproape exclusiv pe analize și pe un tratament standard, definit de un protocol prealabil, care ignoră, dacă nu calcă în picioare, diferențele individuale. Persoana umană, atât ca pacient cât și ca medic, devine o ipoteză nenecesară, în locul lor putând sta la fel de bine și o inteligență artificială, ceea ce probabil se va și întâmpla în curând.

„Evoluția” spre automatizare, totuși, nu va duce la un salt calitativ, ci va grăbi dispariția medicinei, la fel cum a dus în mare parte la dispariția literaturii, încă dinainte de progresele tehnologice, deoarece ele nu sunt altceva decât consecințele necesare ale „desființării omului”. Odată ce am renunțat la imaginea omului creat de Dumnezeu, nu putem sfârși decât în iadul computerelor. Din acest motiv e tot mai greu, deși nu imposibil, să găsești în zilele noastre un roman bun. Sau un doctor bun.

„Un medic are parte de zile și ceasuri groaznice... iar aceste zile și ceasuri groaznice de care vorbesc li se întâmplă numai doctorilor”, scria Cehov.

Octavian Mihail Sachelarie

Mario Vargas Llosa despre roman și literatură

Mario Vargas Llosa (28 martie 1936 – 13 aprilie 2025), laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 2010, primea, în iulie 2014, titlul de „doctor honoris causa” al Universității Princeton, un an mai târziu revenind aici ca profesor invitat. Împreună cu profesorul Ruben Gallo, scriitorul a predat un curs de literatură și politică în America Latină, de fapt o analiză a modului în care romanul a răspuns marilor evenimente ale secolului al XX-lea.

Ca rezultat al acestui semestru de prelegeri și dialoguri cu studenții a apărut volumul „Mario Vargas Llosa. Conversație la Princeton cu Ruben Gallo” (2017), tradus în românește în 2023, la Humanitas, de Tudora Șandru-Mehedinți. Din acest volum vă prezint câteva puncte de vedere ale celebrului scriitor despre:

- roman și literatură:

[...] A înfățișa o problematică depășită produce o literatură ce se naște moartă... . Multe opere literare nu-și ating scopul din cauza nepotrivirii între ceea ce narează și ceea ce trăiește cititorul. De aceea e atât de important ca literatura să exprime lumea vie. Chiar și romanele istorice, dacă sunt lipsite de această abordare a realității vii, se nasc moarte [...]. Literatura bună adaugă ceva în plus realității, respectând însă acest contract secret între cititor și scriitor: Tu vei inventa istoria pe care vrei să o cred plecând de la lumea în care trăim.

- Literatura generează plăcere, ne face să ne desfătăm, ne demonstrează imensele posibilități ale limbajului, dar, în același timp, ne face să fim mai sceptici în fața realității. Ne

îndeamnă să încercăm să trecem dincolo de aparențe pentru a vedea ce se află în spatele unui fapt social, al unui fapt politic, al unui fapt personal. Este o funcție nu doar a literaturii, ci a artei în general. Toate manifestările creștine ale culturii au acest efect asupra noastră: ne fac mai puțin naivi în momentul în care observăm realitatea, în care judecăm realitatea.

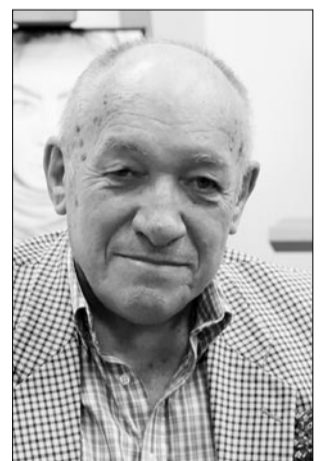
Pe bună dreptate, Ruben Gallo spune că teza de mai sus este una dintre tezele lui Sartre despre literatura militantă: adevărata valoare politică a literaturii constă nu în mesajul didactic al realismului socialist, ci într-o experiență de lectură care îi aduce cititorului un mai mare grad de conștientizare, de înțelegere și de trezire a spiritului critic. Răspunsul lui Llosa este concludiv: Aceasta este ideea importantă a existențialismului, care m-a marcat și a marcat toată generația mea. Sartre a demonstrat că literatura nu este o plăcere gratuită, ci un instrument care îl face pe cititor să înțeleagă realitatea, fiindcă îi oferă o viziune etică, o viziune morală. De aceea, literatura în particular și cultura în general se dovedesc a fi indispensabile.

Și despre democrație și dictatură. În același volum, Mario Vargas Llosa avertiza: Dictatura nu este un fenomen al trecutului. Continuă să existe, foarte prezentă, ca un pericol latent ce se poate manifesta în orice moment. Dintre toate instituțiile civilizației, democrația este una dintre cele mai fragile: este o peliculă foarte fină care se poate rupe și poate lăsa la vedere

tradiția cea mai veche a omenirii, dictatura. Democrația este un fenomen modern, foarte recent și foarte localizat. Tradiția arhaică este bâta, forța brută, autoritarismul.

[...] Dictaturile viitorului vor fi birocrații tehnologice foarte avansate care, încetul cu încetul, vor suprima suveranitatea indivizilor. În mâinile puterii, tehnologia poate exercita dictatura într-un mod aproape invizibil, păstrând aparențele legalității. Este o amenințare foarte reală și foarte serioasă, în fața căreia nu avem arme să luptăm. Lumea de astăzi produce tot mai mulți specialiști și tot mai puțini umaniști, tot mai mulți tehnocrați, și tot mai puțini intelectuali. Această situație deschide calea spre tipul de dictaturi imaginate de George Orwell și de alții. Dictatura viitorului va fi practic invizibilă și va fi foarte greu de combătut. Tehnologia poate crea acest tip de dictatură dacă nu o facem mai umană: este vorba de o tehnologie din ce în ce mai autonomă, mai puternică, mai extinsă. Pentru a scrie despre o dictatură a timpului nostru, ar trebui să ne gândim la o dictatură de acest tip.

Mario Vargas Llosa a murit pe 13 aprilie 2025, la vârsta de 89 de ani. Ceea ce scrisese cu ani în urmă este pe cale să se îndeplinească: dictatura noilor tehnologii, plutocrația, acapararea puterii (politicii) de către marii bogați ai lumii. Ce romane vor apărea, vor fi scrise în această nouă lume? Vom vedea... Citesc acum din Llosa: A scrie romane înseamnă un act de rebeliune contra realității, contra lui Dumnezeu, contra creației lui Dumnezeu care este realitatea.

Amalia Elena Constantinescu

Andrei era un om introvertit, de aceea profesorul considera necesar să înțeleagă ce se petrece în mintea și – mai ales – în sufletul lui. Ce îl atrăgea de fapt spre această știință a trecutului? S-a hotărât să încerce să-l însoțească în acest demers. Altfel, nu va putea afla nimic, motiv pentru care a decis să caute un sponsor pentru o excursie la Napoli.

1 Scrierea cu doi „i” – Pompeii – aparține stilului roman antic; cea cu un singur „i” – Pompei – aparține stilului contemporan.

2 Paul Gerard Bahn (n. 29 iulie 1953) vedea arheologia sub forma unor „discursuri despre lucruri vechi”.

3 Arheologul italian căruia îi datorăm crearea sitului arheologic de la Pompei și faptul că observând spațiile goale aflate în jurul rămășițelor umane a decis să le umple cu calchi (gips/ghips), obținând astfel muleje ce arătau poziția exactă în care oamenii au pierit. Metoda specială prin care a reușit acest lucru, îi poartă astăzi numele: procedeu Fiorelli.

Pietrele care vorbesc

De când văzuse documentarul, Andrei Jăratîc nu mai avea liniște. Își dorea să ajungă acolo, să vadă cu ochii lui Pompeiul și oamenii petrificați de furia vulcanului. Ca student la arheologie, drumul putea să fie ceva mai scurt, dar rezultatul demersurilor rămân întotdeauna greu de intuit. A decis, în cele din urmă, să îi mărturisească dorința sa profesorului de arheologie David Repan. La auzul respectivei doleanțe și înainte de a-i da un răspuns, profesorul oscila între empatie și realitate. Simțea că un refuz categoric, l-ar fi demoralizat pe Andrei:

– Este foarte interesantă ideea ta, de a vizita Pompeiul în calitate de cercetător. Puțin visătoare aș spune, prin prisma faptului că nu se poate obține avizul pentru săpături arheologice fără un temei bine argumentat, iar într-o țară străină demersul se află la limita imposibilului.

– Și totuși domnule profesor, dacă aș susține lucrarea de licență în domeniul cercetării acestui sit, nu poate fi un temei destul de bine argumentat?

– Nu știu ce să-ți răspund acum, băiete. Tineretea privește lucrurile din altă perspectivă. Vom vedea... îi spuse gânditor profesorul.

Andrei făcea parte din categoria studenților buni, totuși propunerea lui i-a ridicat un semn de întrebare. De unde până unde Pompei¹? Experiența sa la catedră îl îndemna să creadă că aici se ascunde ceva mai mult. Andrei era un om introvertit, de aceea profesorul considera necesar să înțeleagă ce se petrece în mintea și – mai ales – în sufletul lui. Ce îl atrăgea de fapt spre această știință a trecutului? S-a hotărât să încerce să-l însoțească în acest demers. Altfel, nu va putea afla nimic, motiv pentru care a decis să caute un sponsor pentru o excursie la Napoli. Știa că nu-i va fi ușor să obțină bani pentru un astfel de proiect, dar credea cu tărie că mai există oameni, care investesc în (alți) oameni...

Primăvara venise deja când David a reușit să obțină sponsorizarea unei firme de turism. Bani acopereau transportul pentru toți studenții din grupa lui Andrei. I-ar fi plăcut totuși să știe părerea fiecăruia despre arheologie, motiv pentru care a transformat ora de curs într-un fel de dezbatere pe tema respectivă. Contrar așteptărilor, Andrei a fost cel mai tăcut. Asculta cu interes, deși refuza să participe la discuție. David l-a privit intens, înainte de a vorbi din nou:

– În viață învățăm unii de la ceilalți și de aceea mi-a plăcut ce am auzit astăzi de la voi. Mi-ar face plăcere să aud însă și părerea ta, Andrei. Ce înseamnă pentru tine arheologia și cum te raportezi la ea?

– Parafrazându-l pe Bahn² aș putea spune că este o formă de discurs despre trecut.

David n-a mai insistat. I-ar fi trebuit cu siguranță alt cadru pentru a putea cunoaște în profunzime modul de gândire a lui Andrei Jăratîc.

– Și acum să vă dezvălui motivul pentru care am avut discuția de astăzi. Pe 29 aprilie (a.c. 2008), a treia zi de Paște, mergem împreună să vizităm situl arheologic de la Pompei.

După un scurt moment de uimire totală, bucuria studenților se revărsa în cascade, doar în ochii lui Andrei părea că se ascunde o mantră.

În clipa în care au pus împreună piciorul în Pompei, David a observat transformarea totală a studentului său. După ce au urcat treptele Vezuviului, Andrei părea că-și amintește ceva ce nimeni nu înțelegea. Dădea impresia că se află față în față cu ucigașul, că îi cere socoteală pentru tot ce s-a întâmplat atunci, în anul 79 după Hristos. Acum, abia acum începea să deslușească misterul. Cel născut după 1900 de ani, revenea acasă. David îi urmărea căutarea febrilă și nerăbdarea lui Andrei de a ajunge în fața oamenilor petrificați. Căuta frenetic un trup. Căuta... iar în urma acestei căutări avea să aibă loc o întâlnire... o întâlnire între – și peste – secole. Andrei era deja acolo, când David l-a ajuns din urmă. Se oprise în fața mulejelor ce reprezentau o scenă casnică și murmură ca pentru sine.

– Eram aici, atunci când a început prăpădul. Copilul de nouă ani, care a împietrit acoperindu-și fața cu brațul stâng... eu eram...

– Știu, i-a confirmat liniștit David.

– Mi-ar fi plăcut să creez eu aceste muleje, în locul lui Giuseppe Fiorelli³. Poate mi-aș fi amintit mai multe...

– Nu cred că ne este dat să știm mai multe. Dacă am ști, am refuza să ne întoarcem în timp, iar lumea trebuie să-și continue cumva existența. Gândește-te că Giuseppe Fiorelli a fost și el unul dintre noi.

Andrei și-a ridicat privirea spre profesor. Era prima oară când se simțea înțeles. Cuvintele lui David îi confirmau ideile. Coincidențele existente erau greu de ignorat. Punctul lor comun se afla în cifra nouă: pe 9 decembrie, văzuse acel documentar, la „National Geographic Channel”. David avea acum 59 de ani. Într-o zi de 29, ajunsese aici în vechiul sit arheologic, în fața „vulcanului care nu doarme”. Copilul încremenit în timp avea 9 ani. El însuși se născuse în 1979, după 1900 de ani de la dispariția Pompeiului. În colțul propriei priviri, Andrei și-a zărit colegii și profesorul grupați, îndepărtându-se agale de locul, unde el încremenise alături de pietre. Avea nevoie de un moment de singurătate, avea nevoie să capteze energia lor. Voia să asculte acele „discursuri despre lucruri vechi”, în liniștea apusului de soare. Pietrele puteau vorbi într-un grai, pe care doar subconștientul îl înțelegea. Puțini cunoșteau adevărul. Puțini știau că acele pietre vorbitoare fuseseră cândva oameni.

Eugen Oniscu

Suflet mahnit

Revedea cu ochii minții cum primul bărbat al Cătălinei se îmbolnăvisese de cancer și murise cu ani în urmă, lăsând-o pe aceasta cu doi copii. Apoi Cătălina se măritase cu un om tare ciudat ce ei nu îi plăcuse. Deși acel om pe nume Doru la început se purtase foarte bine cu toată lumea. Însă pe parcurs începuse să-și arate adevărata față de om foarte viclan și rău. Doru era un bărbat de cincizeci de ani, scund, chel, având ochii mici și o privire plină de viclenie cu care urmărea mereu să înșele și să fure oamenii. Avea conflicte peste tot pe unde mai lucra diferite lucrări de zidărie, deși din anumite considerente mai juca și rolul omului altruist. Dar totul nu era decât un joc, ea înțelegea foarte bine modul lui de a fi, și cu regret ajunsese la concluzia că un astfel de măritiș nu i-ar fi trebuit fiicei ei.

După ce se căsătoriseră veniseră amândoi la ea convingându-o cu fel și fel de argumente să le dea casa cu cincizeci de ari de pământ, promițând că o vor îngriji. La început lucrurile fură oarecum bune însă la scurt timp Doru aduse cinci porci mari pe care îi puse într-un ocol și ea trebuia să le dea de mâncare. Apoi Doru începu a se purta ca un adevărat stăpân în curtea ei. Ba mai mult de atât pensia ei de două mii de lei tot el o lua pe motiv că o îngrijeau. Uneori îi aduceau de mâncare, alteori nu, însă lună de lună pensia ei o lua Doru. Dar cel mai mult o călcau pe nervi porcii, pentru că guștau grozav și trebuia să le dea de mâncare atunci când Cătălina sau Doru nu veneau, și uneori trecea o zi sau două fără ca ei să apară pe acolo. Iar Doru îi reproșa uneori că nu îi îngrijește porcii cum trebuie. Nu mai putuse suporta la nesfârșit tot acel chin și sfătuită fiind de Sanda rupsesse actele Cătălinei.

Și de aceea în unele dimineți când se bucura pe prispa casei de măreția răsăritului de soare și de frumusețea pâlăriilor de floarea soarelui avea parte de cea scenă teribilă în care Cătălina îi întorcea cu dușmănie spatele. Era oare condamnată la nesfârșit să suporte până în ultima ei clipă de viață acel îngrozitor spectacol? Și apoi vedea că pe deasupra Cătălina nici cu Sanda nu vorbea și asta o întrista profund. Erau doar doi ani diferență între ele și ar fi vrut să le vadă trăind în armonie ca două bune surori. Apoi ea avea să se coboare curând în lumea celor morți alături de Toader. Iar cele două fete ale ei aveau să trăiască oare tot așa?

Toate acele lucruri o mahnneau pe bătrână și se simțea foarte neputincioasă pentru a mai putea remedia ceva. Sosi însă și o dimineață când bătrâna avu ferma convingere că ceva se va întâmpla, o văzu pe Cătălina venind la fântână și întorcându-i din nou spatele însă nu mai putu rezista și o strigă:

– Cătălina, draga mea...

Nu primi nici un răspuns, strigă din nou însă nici un răspuns. Și atunci o mahnire profundă îi cuprinse sufletul, începu să tremure din cauza agitației nervoase și simți că ceva se rupe în pieptul ei, se prăbuși de pe scaun pe prispa scoțând un horcăit. Mai apucă să o vadă pe Cătălina cu găleata de apă cum se îndepărta pe cărarea ce șerpuia prin iarbă. Și apoi cu o ultimă privire mai putu să vadă soarele și pâlăriile de floarea-soarelui ce păreau toate că îi zâmbesc și o cheamă să alerge ca atunci când era copilă și se juca împreună cu alți copii prin miriște. După care orice percepție a lumii din jurul ei și orice gând din mintea ei se stinse...

O reflecție asupra demnității omului

În capitolul al II-lea din *Filosofia într-o lume pragmatică* Mircea Flonta și Leonid Dragomir reconstituie, în dialog, tensiunea constitutivă a modernității: rațiunea ca putere de iluminare și, totodată, ca instanță conștientă de propriile limite. Mircea Flonta reface linia kantiană a autonomiei, arătând că nu puterea, ci libertatea reflectată critic este adevărata moștenire a Luminării.

Leonid Dragomir: Accentul principal în *Luminare* cade pe rațiune, ca instanță supremă, la care trebuie raportate toate cele ce sunt, idei, credințe etc. Sunteți un gânditor raționalist care recunoaște că rațiunea are limite, așadar, cum poate fi ea judecătorul a toate, așa cum apare în cadrul *Luminării*?

Mircea Flonta: Rațiunea are evident limite. Este vorba de limitele cunoașterii și este vorba de limitele posibilității de a înainta în cunoaștere dincolo de experiență, cum s-a încercat adeseori. Discuția aceasta despre limitele rațiunii a fost întotdeauna întreținută de aspirații de cunoaștere care se dovedesc a fi nerealistice. Este vorba de îndeosebi de aspirația de cunoaștere a transcendentului, a absolutului, a necondiționatului, a unei existențe presupuse a fi eternă, imuabilă.

În acest dialog, tema centrală este tensiunea dintre idealul iluminist al rațiunii ca instanță supremă și recunoașterea limitelor sale epistemice. Flonta, în spirit kantian, afirmă că rațiunea nu poate genera cunoaștere dincolo de experiență, în special cu privire la idei precum absolutul sau transcendentul. Totuși, acest fapt nu anulează autoritatea rațiunii, ci o recalibrează. Rațiunea nu este doar instrument al cunoașterii, ci și al argumentării, în special în sfera valorilor și a normelor. Această distincție între cunoaștere și justificare practică reiterează structura întrebărilor kantiene: *Ce pot să știu?* și *Ce trebuie să fac?* Astfel, rațiunea rămâne „judecătorul a toate” nu prin infailibilitate, ci prin funcția critică: aceea de a examina, justifica și orienta. Teoria centrală a *fallibilism-ului* la Popper zice că orice teorie științifică este provizorie și supusă falsificării. Așadar, cunoașterea avansează nu prin acumularea certă, ci prin confruntarea critică a ipotezelor cu experiența. Această perspectivă susține, indirect, ideea lui Mircea Flonta că autoritatea rațiunii nu constă în infailibilitate, ci în capacitatea de auto-corectare și reflecție critică.

M.F.: Există, deci, limite ale cunoașterii și limite ale rațiunii. Rațiunea și cunoașterea nu sunt același lucru. Cunoașterea este un exercițiu major al rațiunii, dar există și altele, de pildă argumentarea. O serie întregă de afirmații pot fi susținute pe bază de cunoaștere, dar altele nu. Și, în general, anumite poziții filosofice nu se bazează pe cunoaștere, ci pe argumentare. Putem să argumentăm în favoarea valorilor, dar valorile nu sunt obiect al cunoașterii. Sunt distincte pentru că reprezentările despre valori nu ne vorbesc despre *ceea ce este*, ci despre *ceea ce ar trebui să fie*. Cu alte cuvinte, este deosebirea dintre constatativ și orientativ sau normativ. Cum zice Kant: „Ce pot să știu?”, întrebarea la care

răspunde cercetarea rațiunii teoretice, și „Ce trebuie să fac?”, o întrebare la care răspunsul poate fi dat în multe feluri.

Mircea Flonta reia o temă esențială a criticii kantiene: atunci când rațiunea își extinde abuziv competențele dincolo de granițele experienței posibile, ea generează iluzii speculative. Se deschide astfel o distincție între două registre ale rațiunii: cel epistemic, constrâns de validarea empirică, și cel normativ, propriu reflecției filosofice și morale. Din această perspectivă, Flonta propune o conceptualizare plurală a raționalității, care depășește cadrul unei simple funcții de cunoaștere. Astfel, rațiunea nu operează exclusiv în raport cu faptele, ci și cu valorile – nu doar pentru a cunoaște, ci pentru a justifica, argumenta și orienta acțiunea. Această viziune îl apropie de modelul „raționalităților multiple” formulat de Jürgen Habermas (*Theorie des kommunikativen Handelns*), care distinge între raționalitatea instrumentală, proprie științelor empirico-analitice, și raționalitatea practică, specifică discursului etic și politic. În acest cadru, valorile nu sunt reductibile la constatări factuale, ci trebuie susținute printr-un proces intersubiectiv de argumentare. Flonta subliniază că o afirmație de tipul „binele comun presupune coeziune socială” nu exprimă un fapt observabil, ci un imperativ normativ, susceptibil de justificare rațională. Acest tip de judecată nu este irațional, ci supus unei raționalități practice, în care criteriul nu este verificabilitatea, ci coerența și posibilitatea consensului. În acest sens, valorile nu aparțin lumii obiective, ci orizontului acțiunii și deliberării. O contribuție importantă a lui Flonta este și distincția dintre două moduri de adeziune la normele morale: una fideistă sau autoritară, bazată pe tradiție, revelație sau constrângere externă; cealaltă, reflexivă, întemeiată în rațiunea autonomă a subiectului. Această distincție reia linia kantiană între etica heteronomă și cea autonomă, unde moralitatea nu decurge din obediență, ci din autodeterminare rațională. Aderarea rațională la valori nu presupune acceptarea lor ca adevăruri absolute, ci angajarea într-un proces de justificare continuă. Prin urmare, Flonta nu restrânge rațiunea la funcția ei epistemică, ci o afirmă ca instanță integratoare, capabilă să articuleze adevărul și binele în registre distincte, dar complementare.

M.F.: Sunt de făcut aici cel puțin două observații, care mi se par esențiale. În primul rând, una legată de întrebarea: *Ce este viața bună?* Este o întrebare care rămâne nu numai pe agenda filosofiei, ci și pe agenda discuției tuturor oamenilor instruiți, a tuturor oamenilor care gândesc cu mintea lor.

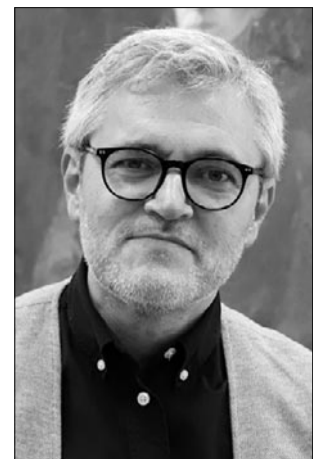
Pentru Mircea Flonta, *eudaimonia* nu rezidă în succesul exterior sau eficiența pragmatică, ci în cultivarea capacităților intelectuale, morale și estetice ale ființei umane. Această poziție critică modelul utilitar-performativ al societății contemporane, evocând distincția lui J.S. Mill între „plăcerile superioare” ale spiritului și cele „inferioare” ale simțurilor. Flonta opune două concepții: una centrată pe bunăstare și statut,

cealaltă pe formarea interioară prin cultură și reflecție. Această a doua viziune recuperează, în spirit aristotelic și nussbaumian, ideea că viața bună implică realizarea facultăților umane înăscute (Martha Nussbaum, *Creating Capabilities*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011, cap. 1–2.). Pe lângă dimensiunea personală, Flonta introduce și una civică: fără gândire critică, cetățeanul devine vulnerabil manipulării. Asemenea lui Kant, el leagă autonomia de curajul de a gândi cu propria minte. Competența tehnică nu garantează discernământul civic, idee susținută și de Hannah Arendt (Hannah Arendt, *Between Past and Future*, New York: Penguin Books, 2006.), și, astfel, filosofia și cultura nu sunt ornamente, ci premise ale libertății interioare și ale unei democrații funcționale.

L.D.: Vreau să încheiem discuția de astăzi cu o întrebare generală: considerați credința în progres ca fiind indisolubil legată de *Luminare*?

M.F.: Depinde ce înțelegem prin progres. Dacă înțelegem afirmarea idealurilor *Luminării*, atunci da. Dar dacă înțelegem putere tot mai mare, atunci nu. [...] Puterea, eficiența, inclusiv cunoașterea pot fi privite drept scopuri în sine, dar ele sunt în principal mijloace și este esențial să nu fie percepute drept scopuri ultime. Scopul final este o viață mai bună pentru cât mai mulți oameni. Asta e o banalitate, dar nu cred că se poate spune altceva. O viață mai bună nu înseamnă, bineînțeles, doar satisfacerea nevoilor, ci și dezvoltarea tuturor capacităților umane și accesul la tot ce înseamnă realizările minții umane.

În dialog revine una dintre marile teme ale modernității: ideea de progres și raportul său cu moștenirea iluministă. Întrebarea lui Dragomir prilejuiește o distincție esențială: Flonta delimitează între un progres instrumental, axat pe eficiență și control, și un progres umanist, centrat pe libertate, cultură și dezvoltare personală. Această poziție răspunde criticii formulate de Adorno și Horkheimer în *Dialectica Luminilor*, unde raționalitatea modernă este acuzată că a alunecat în dominație tehnologică și alienare. Flonta nu neagă aceste derive, dar subliniază că ele nu definesc spiritul autentic al Luminării. În linia lui Kant, el reamintește că progresul adevărat constă în „ieșirea treptată din barbarie spre civilizație”, adică în emanciparea morală și extinderea drepturilor. Astfel, progresul nu este o chestiune de acumulare, ci de orientare, reiterând o idee apropiată de teoria capacităților formulată de Martha Nussbaum: dezvoltarea trebuie măsurată în funcție de capacitatea ființei umane de a-și realiza potențialul intelectual, afectiv și etic. Tehnologia este mijloc, nu scop, iar scopul rămâne viața bună, trăită în demnitate și libertate. În concluzie, Flonta propune o lectură critic-umanistă a modernității, reafirmând vocația iluministă a filosofiei: aceea de a îndruma progresul tehnic prin idealuri morale și de a menține în centrul reflecției demnitatea omului, nu dominația asupra lumii.

Mircea Flonta reia o temă esențială a criticii kantiene: atunci când rațiunea își extinde abuziv competențele dincolo de granițele experienței posibile, ea generează iluzii speculative. Se deschide astfel o distincție între două registre ale rațiunii: cel epistemic, constrâns de validarea empirică, și cel normativ, propriu reflecției filosofice și morale.

Macedonski dramaturg

(urmăre din p. 5)

(...) El a sădit puterea lui în mine și m-a înfășurat apoi cu dâna. Oaste cerească este ce mă înconjoară”. Opera lui este inspirată de divinitate, transmisă de glasuri cerești: „...într-o noapte m-am trezit din som în hohote de plâns, iar când mi-am reluat firea știam doar atât: că-mi vorbiseră glasuri dumnezeiești și că numai ciuda că nu ținusem minte spusele lor îmi smulse lacrimile. Ce este însă ciuda de tot e că, târziu, foarte târziu - la începutul vremii când începusem să mă duc din cerc în cerc spre locul chinuților de veci și când terțet după terțet se înșira cu înlesnire sub pana mea, nu știu de ce îmi veni gândul că nu le scriu eu (...) și că vorbele ce izvor au sub pana mea, ca de la sine meșteșugite în versuri mi-ar fi suflate de altcineva în auz...” Simbol al Poetului de geniu din toate timpurile și de pe toate meridianele, protagonistul reprezintă în același timp un alter ego al lui Macedonski însuși, care mărturisea de altfel că în înțelegerea „sufletului lui Dante” a fost ajutat de

„obiđuirea ce era în propriul meu suflet ca și de epoca dantescă a propriei mele țări” și că „i-am plămădit sufletul din scrierile lui, peste care am altoit, pe lângă suferințele lui, pe ale mele...” Chipul lui Dante înfățișat de Macedonski va fi în același timp un și autoportret mult idealizat al autorului însuși (un act de „autoidolatrie” - afirma Mircea Ghițulescu), imaginea despre sine pe care acesta dorea s-o lase posterității. Iar piesa - considera același comentator, „pornește din teatrul liric, din operă și balet, exploatează efectele muzical-coral-scenografice fără a fi livret de operă, dar aspirând absurd să fie spectacol de operă scris.”

Alături de această producție dramaturgică românească, Macedonski a elaborat în limba franceză comedia *Le Fou?*, cu care spera să cucerească scenele pariziene. Acțiunea piesei se petrece în lumea marii finanțe și îl are ca protagonist pe bancherul Dorval, care luptă împotriva „americanizării” Europei (ce subiect de actualitate!) și dorește să impună, prin lovitură

financiară de o mare îndrăzneală, hegemonia capitalului francez. El este un admirator fanatic al lui Napoleon și își face din acesta un model cu care tinde să se identifice. Considerat de unii nebun, Dorval este finalmente pus sub interdicție de familia sa, care se teme că speculațiile lui bancare îl vor ruina în cele din urmă. În opinia lui Tudor Vianu, piesa lui Macedonski anticipează situații și personaje pirandelliene, iar eroul ei este „un mistic al puterii, care ca toți marii exaltați ai credinței se găsește în stare de fuziune cu eroul său (...) Napoleon este pentru Dorval o proiecție a nemăsuratei sale de a stăpâni (un motiv de caracteristic pentru volitivul Macedonski)”. Astfel încât, la fel ca și eroul din *Moartea lui Dante*, protagonistul piesei este un alter ego al autorului, cel „privit de atâtea ori cu neîncredere și sarcasm, în timp ce el însuși viețuia în sentimentul potențat al vocației sale poetice.” *Le fou?* completează astfel în mod fericit imaginea de ansamblu a producției dramatice a lui Macedonski, care, deși departe de a fi lipsită de interes, nu se ridică, cu toate acestea, la nivelul poeziei sau la acela al prozei scriitorului.

Christine Bernadette Rousseau

Chipuri și măști

Cartea scriitorului Culiță Ioan Ușurelu pornește cu un motto conceput de autor și care este un îndemn spre lectură: „Fericirea, din păcate, n-o putem cumpăra, dar putem cumpăra Cărți care ne pot face mai Înțelepți și mai Fericiți!”. Nimic mai adevărat!

Imaginarul, realul și simțirea formează o Sfântă Treime a acestui roman.

Temporal, romanul ne descrie fapte reale din perioada 1989-2020, punând accentul pe perioada 2018-2020; ca spațiu recunoaștem ținutul Vrancei-un ținut încărcat de istorie atât contemporană cât și strămoșească. Am recunoscut încă de la începutul romanului că protagonistul este autorul, Culiță Ioan Ușurelu, numit în carte Lucian Văleanu. Personajul auctorial este Valeriu Gafițeanu - scriitor și profesor și care l-a ales pe Lucian Văleanu drept mentor în acțiunile sale literare.

Povestea romanului începe cu o vizită a personajului Valeriu Gafițeanu la Odobești, prilej cu care sunt descriși în amănunt atât vecinii autorului cărții, casele lor, pornind de la personaje simple și locuințele lor până la personaje-gigant cum ar fi Tudor Vianu și casa sa naționalizată de către comuniști, casă care actualmente este locuită de către doamna Maria Vianu Alexandrescu, fiica marelui estetician, filozof, critic și istoric literar. Doamna Maria Vianu și-a luat, în 1983, doctoratul în istorie; a profesat ca cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene și ca profesor universitar.

Urmând firul romanului facem cunoștință cu povestea de iubire dintre Valeriu Gafițeanu și Lena Sidorovici. Descrierile sunt romantice, puțin cam desuete pentru lumea în care trăim și

în care gesturile tandre, politețea sunt considerate învechite; desigur că se merge pe o cale greșită astăzi, dar modernitatea are, de cele mai multe ori, defecte decât calități.

Autorul romanului „Chipuri și măști” este un om care spune lucrurilor pe nume, nu se ascunde după cuvinte mari, iar în privința politicului e virulent și iată o descriere: „Șeful județului, Pericle Cireadă: incult, lacom, îngâmfat... vreo acțiune de anvergură cu scriitorii n-am auzit să existe. /... / E o maimuță pe post de elefant, asta este! Maimuță care ia, totuși, un salariu lunar cât doi profesori. Acești urmași ai comuniștilor își bat joc de noi.”

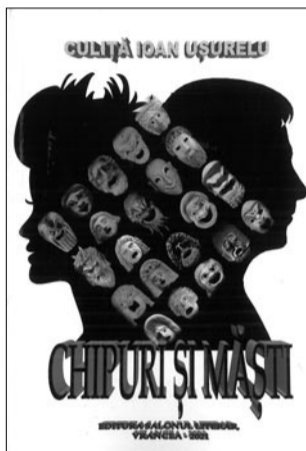
Partea cea mai importantă a acestui roman se axează pe patru direcții care sunt create în totalitate și desăvârșite de către autorul cărții, scriitorul Culiță Ioan Ușurelu: Festivalul Internațional de creație „Vrancea Literară”, Festivalul „Omul Anului în Vrancea”, revista „Salonul Literar” și Editura „Salonul Literar”. Toate acestea au primit viață din însăși viața creatorului: Culiță Ioan Ușurelu. Acestui om care are vocația Prieteniei atât în ADN, cât și cultivată de-a lungul vieții i se adaugă oameni de calitate, tovarăși de idealuri, scriitori și iubitori de carte. Ca pe o corabie, în acest roman călătoresc personaje reale, personaje parabolice, personaje cu nume schimbate. În această carte se discută detaliat organizarea Festivalului Internațional „Vrancea literară”. Voi da un citat care arată clar importanța pe care o dă scriitorul Ioan Culiță Ușurelu activităților culturale: „Și dacă așa fi făcut ceva în interesul meu! Nu, eu am prestigiul pe care-l am, cât îl am-dacă-l am-doar pentru

cărțile mele, pentru revista care a debutat atâția și atâția oameni de talent, pentru editura care, la fel, publică mai ales vrânceni, pentru... prin acest Festival care se numește, „Vrancea literară”, nu are numele meu, eu lupt pentru răspândirea culturii vrâncene în țară și în lume. Dar numai eu știu câte suport aici, în județul meu, pentru ce fac în favoarea conjugetenilor mei...”

La întâlnirile dintre scriitorii zonei Vrancei se discută subiecte de o importanță majoră cum ar fi cazul Vasile Voiculescu, a cărui credință în ortodoxism l-a dus la jertfă supremă, la o moarte asemănătoare morții sfinților. Referitor la Vasile Voiculescu criticul literar Nicolae Oprea în cartea sa „Opțiuni de cronicar” a ales un text, «pentru a reliefa barbaria regimului comunist, slujindu-se de tortionari fără conștiință, care nu ezită să arunce în temniță un scriitor de 74 de ani și să-i confişte umila «avere». De remarcat limbajul incultului anchetator: plet de pat culoare galbenă uzat, față de masa ruptă și un țişlaier rupt, trei cești plus una patru farfurioare, patru pahare...» etc, inventarul continuă pe trei pagini.

E bine de menționat faptul că autorul Ioan Culiță Ușurelu a scris o carte impresionantă „Antologia scriitorilor vrânceni”, carte care cuprinde 206 scriitori veniți sau plecați din Vrancea de la Varlaam încoace.

Aș vrea să închei această scurtă cronică a marelui român cu un proiect special și de suflet propus tot de autorul nostru, și anume: „În fiecare școală ar trebui să se afle o Biblie, o Antologie a locului, o carte de și despre Eminescu.”

Allora Albulescu

Existența hermeneutică

Ion Dogioiu, profesor de istorie-filosofie și artist plastic, prin volumul „Drumul către cer”, recent apărut la editura Bibliotheca, creează o arhitectură textuală care transcende limitele liricii convenționale, conturând un câmp de interacțiune între reflecția filosofică, expresia artistică și dimensiunea spirituală, într-un registru discursiv de o hermeneutică remarcabilă.

Din perspectivă ontologică, poezia lui Ion Dogioiu se configurează ca un veritabil exercițiu filosofic, un spațiu de reflecție asupra finitudinii ființei și a efemerității condiției umane, pendulând între „memento mori” și „fortuna labilis”.

În poeme precum „Ruleta rusească”, textul se înscrie într-un registru al absurdului, evocând, prin simbolul revolverului nevăzut, tensiunea tragică dintre viață și moarte, dintre hazard și destin, printr-o alegorie derivată din tematica filosofiei existențialiste, cu reminescente din Camus și Sartre, unde absurdul lumii devine element definitoriu al existențului. Structura poemului, printr-un discurs aparent fragmentar și repetitiv, accentuează ritmul incontrollabil și imprevizibil al sortii, iar alternanța joc-fatalitate configurează un orizont semantic încărcat de anxietate ontologică.

Mai multe poezii se alimentează dintr-un sentiment persistent și primordial în lumea de azi, plasat în paradigma anxietate-singurătate-însingurare-solitudine-solipsism („Singurătate-a crescut iarba/pe poteca/dintre inimile noastre/gardul stă să cadă/sprîjinit de un colț de cer/mă cuprinde în brațe/mestecănușul din grădina/ca un frate bun/și murmură un cântec/pe care îl cântam/cândva împreună/într-o limbă pe care/de atâta singurătate/abia o mai înțeleg”).

O trăsătură definitorie a volumului este dimensiunea teologică și spirituală, în descendență argheziană, luând forma unui dialog cu divinitatea, în care poetul pune sub semnul

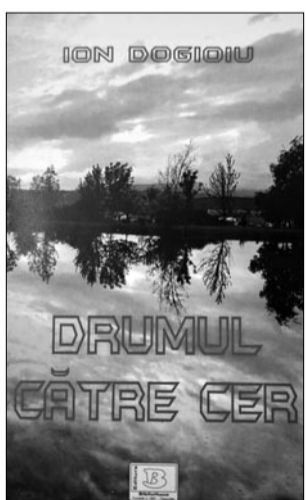
întrebării suferința și singurătatea umană în raport cu ideea de Dumnezeu („Ce singur ești, Doamne!”, „În casa Ta, Doamne!”, „Mi-e dor de Tine, Doamne!”).

Divinitatea este percepută atât ca transcendentă, cât și ca inaccesibilă, configurând o relație tensionată ce amintește de teoriile mistice și simbolice ale gândirii creștine, dar și ale existențialiștilor contemporani. Intertextualitatea biblică este o componentă substanțială, în virtutea căreia imagini sacrale precum Răstignirea devin puncte de plecare pentru o reinterpretare lirică, resimțită nu doar ca un act religios, ci ca un simbol al suferinței universale.

În plan afectiv, poezia lui Ion Dogioiu se distinge printr-o explorare a iubirii care depășește registrul convențional (în pofida unui aparent sentimentalism), erosul erijându-se într-o forță ontologică și simbolică, formă de transgresare a limitelor existențiale („De-a îndrăgostiții”, „Ea era frumoasă”). Pură până la edulcorare, niciodată carnală, ci angelică, ireal de suavă, iubirea e o modalitate de căutare a alterității și un demers de completare a sinelui.

Scriitura, de factură modernă, e puternic metafizicată (inclusiv cu metafore revelatorii aproape blagiene) și are o imagistică bogată, cu influențe din artele plastice, metaforele vizuale („luna-urcior”, „sângele vinului”, „lumina care sfârâie”) nefiind simple elemente decorative, ci purtătoare ale unor sensuri cu densitate filosofică.

Volumul ipostaziază fericita osmoză dintre dimensiunea filosofică și cea lirică a creației (ambele forme de cunoaștere a lumii și căutătoare de înțelesuri), dintr-o perspectivă reflexiv-subiectivă în care se contopesc emoția și profunzimea reflecției, de aceea volumul se adresează, mai ales, cititorului cultivat, deschis dialogului cu marile întrebări care explorează misterele ființei.

Forumul Național Cultural „Brâncoveniana” - 2025

Concurs de poezie patriotică și creștină

În data de 16 august, a.c., la Palatul Brâncovenesc din Potlogi, județul Dâmbovița, va avea loc cea de a VII-a ediție a Forumului Național Cultural „Brâncoveniana” în cadrul căruia este inclus și Concursul de poezie patriotică și creștină „Sub crucea Sfântului martir Brâncoveanu”. La acest concurs pot participa creatorii de poezie care nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor din România, Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova sau ai unor uniuni / societăți / asociații scriitoricești profesionale din țările în care își duc existența diaspora românească. Lucrările trimise la concurs (max. 5-6 poezii) vor fi cuprinse într-un fișier și vor purta un motto care se va regăsi și în cel de-al doilea fișier, separat de primul, și în care vor fi precizate: numele autorului, adresa, e-mailul și numărul telefonului mobil.

Premiile concursului vor fi: Trofeul „Brâncoveniana”; Premiile I, II, III; Mențiuni și Premiile speciale oferite de: Arhiepiscopia Târgoviștei, unele instituții, asociații culturale și reviste din județul Dâmbovița și din Capitală.

Câștigătorii trofeului, Premiilor I, II și III vor beneficia de publicarea a câte unui volum de poezii, în 50 de exemplare, la Editura Bibliotheca din Târgoviște, și a căror lansare se va face cu prilejul Zilei Naționale a Culturii sau a Zilelor culturii potlogene. Data ultimă a expedierii poeziilor este 20 iulie 2024, la e-mail: biblioth@gmail.com. Telefoane de contact: Loredan Marcu (0724 636 300) și George D. Piteș (0723 586 156).

Director Executiv al Forumului „Brâncoveniana”,
prof. VALENTINA VASILE

Ovid Densușianu-Fiul: *Furtuna*

Ovid Aron (1904-1985), fiul lingvistului de talie europeană și, la fel, poetul, istoricul literar și teoreticianul simbolismului românesc, Ovid Densușianu (1873-1938) și al Elenei Bacaloglu (1878-1947), la rândul ei gazetar, prozator și om politic al epocii, a scris în prima parte a vieții cărți de proză de un mare rafinament epic, îmbinând armonios harul genetic al tatălui său îndrăgostit de poezie cu cel al mamei, creatoare de proză psihologică foarte modernă pentru începutul de secol XX.

Din nefericire, această strălucită carieră s-a încheiat prea devreme, întrucât în anul 1958, după comemorarea oficială a două decenii de la trecerea în neființă a tatălui, Ovid Aron Densușianu a fost privat de libertate, anchetat dur la Malmaison și condamnat la 22 de ani de închisoare pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A fost eliberat în 1964, odată cu ultimii condamnați politici, iar după aceea, traumele psihologice și psihice trăite în închisoare și mai ales condițiile exprimării artistice a ideilor care l-au condus în cariera literară de până atunci fiind în strict contrast cu epoca, l-au silit să-și abandoneze crezul și vocația. Astfel, cărțile publicate înainte de regimul comunist n-au mai fost continuate. Le amintim, totuși, pentru a sensibiliza forurile în drept și marile edituri să le readucă în atenția cititorilor contemporani, în aceste timpuri atât de tulburi pentru viață și spirit: romanele *Filosoful* (1926), *Stăpânul* (1937), *Furtuna* (1938), culegerea de poeme în proză, *Amurguri pe culmi* (1940), reluată împreună cu romanul de început, *Filosoful*, în cartea *Ceață* (1943).

Romanul de debut, *Filosoful*, scris la vârsta de douăzeci și doi de ani, este surprinzător de matur prin adâncimea analizei psihologiei elevilor liceului napoletan ale cărui cursuri, ca „intern”, le-a urmat adolescentul ce va deveni scriitor, prin surprinderea atmosferei „severe”, „de trai monoton”, cu „intriți” inutile și prejudecăți ucigătoare din partea celor ce conduceau institutul. În acest cadru distrugător de visuri și idealuri va sfârși, abandonat de toți, de tatăl său (o „personalitate” găunoasă – cum vom vedea – a epocii), de rude și de conducerea școlii, „Filosoful”, colegul lor, liniștit, singuratic și uitat, va sucomba psihic și mai apoi fizic, tocmai în pragul devenirii spirituale, într-o indiferență paralizantă din partea tuturor. Cartea, scrisă într-o vară și dedicată acelei ființe fragile sacrificate atât de rușinos de societate, se remarcă prin umanismul ei, prin critica voalată a mentalităților și suficienței criminale a întregii lumi de sfârșit de ... „belle époque”.

Romanul *Furtuna*, scris la vârsta deplină a forței creatoare, debutează cu călătoria aristocratei franceze Simone D'Aubry în Italia artelor și frumuseții, pentru regăsirea de sine și a unui suport vital pentru însănătoșirea precarității ființei, simțită ca piezișă, superficială, uneori, goală. Lămurește în privința situației circumstanțelor istorice și umane ale zilei, însuși autorul: „Era în 1926, adică în acea epocă de exaltare mondenă, care adormise exasperările războiului în snobismul frenetic al barurilor. O nebunie de dans, de viciu și risipă trecea peste neliniștea lumii. Inteligența căzuse, cultivată doar în câteva cercuri izolate, copleșită pretutindeni de aroganța zgomotoasă a îmbogățitului vulgar. O aristocrație echivocă dar atotputernică își vestea biruința în sfârșit de motoare”. Trecută printr-o „căsnicie fără certuri, dar tristă de toate tăcerile și de toate depărtările” tână femeie abandonase Parisul „febril cu sufletul zgomotos și localuri multe”...

Natura, melancolia orașelor vechi, conservând o sete de frumusețe nicicând potolită de trecerea vremurilor, chemarea unei

senzualități indecise încă, o pune pe frumoasa aristocrată într-un nou context, într-o nouă postură. Acolo îl cunoaște pe pictorul Ferri, îndrăgostit, care îi immortalizează chipul într-un portret trist, profund, spiritualizat, străbătut de melancolia pitorescului locului, dar pe care ea nu și-l recunoaște. Asta probabil și pentru că „sufletul acela de artist o fermeca, fără s-o ispitescă”. Ea nu se simțea îndrăgostită, nicidecum posedată de acel om superior, dar care nu avea nimic din „satanismul omului cu fraza scurtă și zâmbet sarcastic, jumătate aventurier, jumătate snob. Singurul gen care o atrăgea”.

Dediciul se produce, însă, când îl întâlnește pentru o clipă pe prietenul acestuia, Mircea Donici, românul celebru, dar închis în sine, care tocmai cucerise lumea cu o carte admirată de toți, carte care mai mult răscolea, decât să măgulească setea de frumos și delectare a omului scăpat de încheșturile morții primei conflagrații mondiale.

Părăsind Roma se întâlnește cu personajul în tren spre Milano și descifrează în ochii omului care nu părea deloc uluit de frumusețea și eleganța interlocutoarei, cum i se întâmplase până atunci în contactele dese și de cele mai multe ori plicicoase, deranjante și inutile cu reprezentanții sexului opus, surprinsă, o „ostilitate calmă... ce părea că o sfidează”. Până la urmă omul care dezvăluia doar „acea politeță în care se adăpostesc sufletele închise” îi promite că o va ghida în acele spații mirifice, cu materializări ale visurilor omenirii și frumuseți împietrite de sute de ani, cu armonii naturale

unice pe care el le cunoștea în profunzime. Cu o asemenea călăuză, în astfel de decoruri adânc stăpânite de melancolie, dor de renaștere, fiori necunoscuți, femeia simte o schimbare chiar în interiorul ei. La un moment dat i se adresează bărbatului care se menținea tot timpul neutru, distant față de vibrațiile femeii: „Domnule Donici, n-ai simțit vreodată nevoia de a fi singur, de a încerca o altă viață?... Cum să spun? De a-ți făuri un suflet nou? N-ai fost niciodată obosit de dumneata?” Acesta era primul semn că femeia trăia din plin propria revelație, luând contact cu aceste minuni, aceste veșnicii ale lumii care se perindase creând mereu în completarea naturii, nu sfidând-o, nici rânind-o, sau împuținând-o. Naratorul ominuscent din umbră îi dezvăluie în finalul primei cărți conștiința crizei individuale: „Nu era dânsa cea dintâi vinovată

dacă, disprețuind adâncimile sufletului nu i se întinsese decât plăcerea fugară a unor doruri fugare?”

Partea a doua îl surprinde pe Mircea Donici în țară, „în Capitala înflorată de răzvrătirea studentescă: pentru întâia oară, după douăzeci de ani de resemnare, românismul respira de sărbătoare”. Era chiar materializarea mesajului din cartea sa care și continua periplul neliniștit prin lume, imparabilă, cuceritoare. Revolta studentescă putea fi un ecou de-al ei, care îi dădea autorului curaj să meargă mai departe. Nu pe calea politică, ci pe cea a educației. Afirmă acesta: „o țară nouă, cu oameni noi, iată ce se aștepta”. În această confruntare cu prezentul care stagnea la adăpostul tertipurilor politicianiste desuete el o reîntâlnește pe frumoasa aristocrată franțuzoaică. Ea îi mărturisește că pe el îl căuta în lumea asta mare, ca urmare a întâlnirilor fortuite și a discuțiilor profunde, mișcătoare, noi pentru ea, din spațiul italian. Adaugă femeia, încă nesigură de acceptarea bărbatului: „Mi-ai deschis sufletul... Mi-ai dat a înțelege ceea ce nu înțelesesem până atunci: că în viață sunt lucruri mai mari decât un succes de salon sau o petrecere de jazz. Mai mult, ai reînviat în mine tot ce am avut mai bun... Și m-ai schimbat.” În acest context, Mircea Donici o acceptă și vor forma pentru câțiva timp o familie. Dar omul chemat de propria misiune pare că o neglijează pe frumoasa aristocrată, ea neînțelegând până la urmă că bărbatul ales poate fi și al lumii pe care vrea s-o ridice din starea de inerție, la fel cum este mereu al ei acasă și în strălucirea vieții moderne.

Când ea afirmă că-l va părăsi și se va retrage în lumea ei, a spiritelor ușoare și suficiente sieși, fără griji și preocupări, el îi răspunde nu cu tristețe, ci cu resemnare: „Nu eu sunt de plâns, ci voi, auzi? Voi care trăiți sub tirania iluziilor, care vă îmbătați de făgăduieli și de cuvinte, care pândiți la fiecare pas îngăduința unui zâmbet, care nu puteți trăi decât în lingușire și în omagii”.

El va accepta, în final, despărțirea, va rămâne până la urmă robul utopiei sale, pe care o vede ca o misiune sacră.

Că va reuși sau nu în această monomanie, autorul romanului nu spune. Ceea ce rămâne clar este că amândouă personajele au mers împreună până la un punct și n-au avut puterea sufletească să continue. Fiecare a rămas prizonierul condiției inițiale: ea lumii strălucitoare a celor fără de griji, impunători, dar sterili, el doar iluziei că prin educație morală omul își va depăși condiția de ființă gregară, supusă capriciilor unei istorii mereu adverse. Ceea ce rămâne din această carte este frumusețea descrierilor spațiilor culturale ale întâlnirii celor doi, atmosfera de poezie a comunicării sufletelor atât cât s-a putut, pe tărâmul iubirii, precum și nuanțele nesfârșite ale eforturilor lor de a se înțelege și armoniza, chiar atunci când crizele existențiale nu îngăduiau comuniunea firească, simplă, naturală. *Furtuna* este un roman provocator pentru epoca în care a fost scris (imediat după publicare a început cea de-a doua conflagrație mondială) dar și pentru epoca noastră, încăpută (iată!) din nou pe mâinile unor autocrați verosi care-și zângăne cu nerușinare și trufie armele nimicoare și le antrenează în mod josnic, sălbatic, în crimele cele mai abominabile, atentând în mod inconștient, stupid, chiar la declanșarea apocalipsei acestei civilizații fascinante, create cu dificultate, de milenii, prin trudă perpetuă, inteligență și iubire de viață.

**Natura,
melancolia
orașelor vechi,
conservând o
sete de
frumusețe
nicicând
potolită de
trecerea
vremurilor,
chemarea unei
senzualități
indecise încă,
o pune pe
frumoasa
aristocrată
într-un nou
context, într-o
nouă postură.**

Mihai Barbu

Clopotul libertății americane e cel mai faimos clopot din lume. El se găsește la Philadelphia și este expus, la vedere, într-o mare piață a orașului. Este faimos și pentru că e crăpat. Dar crăpătura cu pricina e consecința unei acțiuni voluntare și bine intenționate. Când era întreg și era lovit de limba lui, clopotul nu suna deloc bine. Sunetul lui n-avea, așa cum s-ar fi convenit, majestuozi-tate. Meșterii au pus mâna pe ciocane și l-au crăpat, cu bună știință iar, de atunci încoace, el sună perfect.

reportaj

Potrivit unui erou din filmul Mica Siberie...

Fără o mică imperfecțiune nu s-ar întâmpla nimic în Univers

Vă prezentăm, mai la vale, câțiva eroi, ca pe niște dovezi irefutabile ca eroul respectiv avea perfectă dreptate:

Nepoții lui Tony B. Kristall. A Day After

Pe când trăia, în Africa, sub jarul pustiei o scriitoare coborâtă din Nord și-a dat seama, în faptul serii, pe când făcea bilanțul unei alte zile care-a trecut, ca oricare alta, că remediul la toate relele care i se iviseră-n cale era apa sărată. Sudoarea, lacrimile și marea. Și, cu asupra de măsură, veșnic vindecătoare, era Marea cea moartă. Ea nu te lasă niciodată să te dai la fund și te ține la suprafață chiar împotriva voinței tale de fier. De la noi, din Cartierul Vulturului au ajuns tocmai la Capătul Lumii toți urmașii coborâtori din vecinul Tony B. Kristall. El a fost popa comuniștilor până la izbucnirea unei alte revoluții. Omul, ajuns patriarhul unei familii cu constituții firave, din lipsa evidentă a Soarelui și-a Mării, le-a lăsat cu limbă de moarte, îndemnul să meargă departe, cât mai departe de casă. Ca să uite lumea de el, nelegiuitul, cel care le închidea ochii și care pune, la capul răposatului, o stea roșie și nu o cruce, cum știa și el că s-ar fi convenit. *Dar unde anume să mergem?*, l-au întrebat nepoții. Acolo unde a trăit și Poetul Fernando Pessoa, neștiut și ascuns lumii sub identități diferite. Voi, însă, să nu vă lăsați păcăliți: Ricardo Caeiro, Ricardo Reis, Alvaro de Campos și Bernardo Soares sunt, cu toții, doar niște abili mesageri ai celui care, la fel ca și mine, s-a retras discret din lumea dezlăntuită. Așa că dați-mă uitării, luați-vă și voi, precum Poetul portughez, alte nume, alte identități, începeți-vă cu totul alte vieți și așa n-o să vă mai bănuie, și pe voi, stelele roșii din țințirimele Ținutului nostru de acasă. Stați la soare! Dar scrieți-mi, din când în când, câte o scrisoare de dragoste. Nu vă fie rușine să faceți acest lucru ridicol. La urma urmei, doar cei care n-au scris scrisori de dragoste, sunt ridicoli. Absolut ridicoli. După asta îl veți recunoaște, de exemplu, și pe Alvaro de Campos...

Post Scriptum cu... Prima scrisoare portugheză

Nepoata lui Tony B. Kristall, Cerassela Zaiafet (după căsătorie), s-a îndurat, în cele din urmă, și i-a scris bunicului ei o scrisoare prin care să-i dea de știre că ei se descurcă de minune în noua lume în care au fost aruncați de soartă. Și să nu-și mai facă griji inutile pentru că, acolo, la ei: *Com um quillo de carne de vaca e um litro de vinho nao se morre de fome.*

Partenie Apostol, directorul Circului de partid și de stat Fantezia

După ce elicopterul cu Cei doi a decolat de pe acoperișul Comitetului Central, lumea s-a revărsat, în valuri succesive, spre primării. În Carbon City, primul a ajuns un cetățean care își instalase, din vreme, Circul Fantezia chiar peste drum de Primărie. Numele lui era Partenie Apostol, un bucureștean pripășit prin Vale în căutarea unei mari iubiri. Ca la un semnal divin, el trecut strada, a deschis ușa, a pus mâna pe telefonul de la poartă și a cerut să vorbească la televiziune, în direct și la o oră de vârf. Apostol a asigurat Bucureștii că, la noi, în Vale, situația era sub controlul său și că Frontul se poate baza pe el, un om care a lăsat Circul de izbeliște și s-a mutat, vremelnic, într-un birou al Primăriei. N-a fost primit cu brațele deschise pentru că Apostol și-a dat, repede, seama încotro bătea vântul. Puterea nou instalată avea nevoie, pentru a se legitima, de un spectacol grandios cu teroriști, de focuri de artificii, de poduri aruncate în aer, de apă otrăvită, de răniți și, eventual, de vreo victimă inocentă. Atunci m-am reîntors, își amintește directorul Circului, la Fantezia mea și am stat la taifas cu necuvântătoarele mele. Le-am dat de înțeles că revoluționarii vor spectacol și le-am propus să nu stăm pe margine ci să participăm și noi, cu entuziasmul convenit, la edificarea noii puteri. Gogu Pintenogu a ieșit, imediat, în față cu toți cocoșeii americani din dotare. Cămila Nefertita și-a pus la bătaie cocoșa pentru a livra apă potabilă populației însetate și speriate, jaguarul Maximovici era gata să sară prin cercurile de foc ale teroriștilor, maimuțele siameze, Ala & Balla, au terorizat dușmanii revoluției care credeau că văd dublu și așa le puteau îndrepta pașii spre dormitoare. Cameleonul Prizzi ne-a promis, plin de energie revoluționară, că-și va schimba culoarea în fiecare zi,, în funcție de evoluția evenimentelor locale și centrale. Cel mai rezervat dintre noi toți a fost elefantul Gandy care,

după ce și-a consultat fabuloasa lui memorie, ne-a anunțat că nu e nimic nou sub soare. *Alte măști, aceeași piesă! Din păcate, mai e și proastă*, a concluzionat el...

Dr. Anca F. Aldrin, marea iubire a astronautului Buzz

Eu sunt acea femeie care a răzbunat, prin exemplul meu personal, nefericirea tuturor doamnelor și domnișoarelor Văii, cele care au ales calea străinătății, rătăcind brownian în căutarea unei fericiți iluzorii. Rodica Balsamina, Rachel Beladona, Sânziana Cox, Pepita Diavolo, Ica Ficara, Ofelia Lunaria, Marha Mahfuz, Celestina Opalina, Candida Pralea, Tina Terebentina, Unica Viola, Selena, Celesta & Elefteria toate au eșuat, sentimental și financiar, într-un fel sau altul. Fiecare din ele au fost nefericite, dovadă că tristețile lor povești au ajuns pe buzele tuturor celor rămași acasă. Eu m-am născut și am crescut în capitala Ținutului nostru, dar am plecat, la timp, în State. Acolo l-am întâlnit pe cel de-al doilea om care a pășit pe Lună. (Doar pe el l-am mai găsit în viață, îmi reproșau niște netrebnci...) Buzz a declarat, în nenumărate rânduri, că eu sunt iubirea vieții lui. N-a avut niciun motiv să nu-l cred. În ziua când a împlinit 93 de ani, Dumnezeu să-i dea sănătate și viață lungă, astronautul meu a considerat că era ziua când toate stelele erau aliniaste pentru căsătoria noastră. A propos, unele dintre doamnele enumerate mai sus m-au întrebat de ce Buzz s-a fotografiat, recent, având trei ceasuri la mână. Două ceasuri pe mâna dreaptă și unul pe cea stângă. Să știți, dragele mele, că ele îi reamintesc, clipă de clipă, anul, luna și ziua în care m-a întâlnit. Și o fac cu o precizie astronomică...

Dl. Cap de Fier și Titi Boldescu - Omul de fier, două legende metalifere

Pe Cap de Fier, Titi Boldescu - Omul de Fier, l-a întâlnit în Sicilia, imediat după război. Era elegant, încălțat cu *scarpe* noi, într-o localitate unde toată lumea umbla desculță, și foarte generos cu cei care binevoiau să-l asculte. Avea mereu asupra lui câteva lire (cu care să-i miluiască pe cei care plecau urechea, cu sfințenie, la spusele lui) și o singură teorie: *Femeile și băutura sunt unul și același lucru! Cum să fie unul și același lucru?*, s-a mirat Omul nostru de Fier. *Da, mă, Titi, e așa cum îți spun eu: Fie le domini tu, fie te domină ele pe tine. Cale de mijloc nu există... Așa că fii și tu, așa cum e și Cap de Fier: un bărbat elegant, încălțat și liber.*

Butzerki, chiorul c-un noroc pe măsură

Iancu Butzerki, colegul lui Titi Bryonia, și-a pierdut un ochi dintr-o joacă, în pauza mare dintre orele de matematică și educație fizică. Apoi a văzut lumea doar așa cum nu și-o închipuia c-ar putea fi. *Luminătorul trupului e ochiul; de va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminat. Iar de va fi ochiul tău rău, tot trupul tău va fi întunecat.* Iancu Butzerki a început să tragă, încă din clasa a întâia, cu o praștie bazată pe elasticul extras dela chiloții buncii materne și pe niște bucățele îndoite de sârmă, furată de la mină, pe post de proiectile. I-a oprit pe toți colegii lui, lăsând zeci de chiloți fără vlagă și, implicit, fără elastic, consumând sute de metri de sârmă ca să arate celor din clasa lui și din școala noastră care dintre ei e ditamai Jupânul. Se considera un fel de Stăpân al inelelor de lumină încă nu rulse la *Cinema QuasiParadiso* de la periferia Orașului vecin. La maturitate, a încercat să primească un rol de pirat în *Toate pânzele sus!* L-a primit dar înainte de a fi pirat a trebuit să fie călugăr. *Nu-i călugăr, ci pirat!*, s-a dumirrit, în cele din urmă, Căpitanul. *E un ucigaș care trebuie să piară în ștreang!* Cum se vedea lumea și cerul de pe întiderea de ape? Ca-ntr-un roman de Radu Tudoran: *Spre răsărit, orizontul se împurpura. Stelele se stinseseră pe cerul încetoșat. Numai o fărâmă de lună, aburită și somnoroasă, se legăna leneșă în vârful unui catarg.* Iar Călugărul stătea în același loc, pe margine, cu ochiul spre orizont, ca și când ar fi rămas de veghe în locul lui Ieremia. Când s-a întors acasă de pe mare, un inginer - fosta lui țintă mobilă pe când erau copii - i s-a făcut milă de el și l-a angajat la mină. I-a dat în grijă câțiva cai orbi, care n-au văzut niciodată lumina soarelui. În țara orbilor, cel cu un ochi se și credea împărat. Butzerki a socotit că, la urma

urmei, a avut un noroc chior. După 20 de ani, a ieșit la pensie și în fiecare lună, în ziua de 13, așteaptă poștașul cu tolba plină, în bună parte, doar cu banii lui...

Dorințe prorogate la Philadelphia și la București

Clopotul libertății americane e cel mai faimos clopot din lume. El se găsește la Philadelphia și este expus, la vedere, într-o mare piață a orașului. Este faimos și pentru că e crăpat. Dar crăpătura cu pricina e consecința unei acțiuni voluntare și bine intenționate. Când era întreg și era lovit de limba lui, clopotul nu suna deloc bine. Sunetul lui n-avea, așa cum s-ar fi convenit, majestuozi-tate. Meșterii au pus mâna pe ciocane și l-au crăpat, cu bună știință iar, de atunci încoace, el sună perfect. (Cred că autorii acestei corecții au citit, fără îndoială, *Lecția despre cub* a lui Nichita: il ciobești într-un colț și, astfel, îl faci perfect...) Există, însă, și o zi într-un an când oameni de tot soiul vin la Clopotul libertății, ca musulmanii la Mecca, să-i ceară să le îndeplinească cele mai ascunse dorințe. De exemplu, un microbist fanatic vine, an de an, și-i spune, mereu și mereu, una și aceeași rugăciune: *Dragă Clopotule, fă, te rog, ca echipa noastră să câștige campionatul mondial al cluburilor. Amin!* Clopotul nu-l refuză dar îi amână, an de an, îndeplinirea acestei dorințe. O prorogă, ca să folosim un limbaj academic, așa cum fac și ai noștri, ca să întrețină veșnic aprinsă flacăra speranței în rândul navilor care mai așteaptă câte ceva de la ei. Măcar câțiva lei...

Trei destine: două masculine și unul feminin

Unchiul nostru, Vasile Bryonia, a lăudat într-o zi, la cârciuma de lângă stadionul unde juca de plăcere, țigările americane în dauna Mărășeștilor, produse de fabrica unde trudea. El se baza, în comparația pe care o făcea, pe cartușul de Kent, țigări pe care prietenul său, doctorul cel bun și fumător, i le dădea, din când în când, și lui. Asta se întâmpla de câte ori pacienții mai atenți i le ofereau în semn de recunoștință. În urma unei delatțiuni bine documentate, Vasile Bryonia a fost condamnat la șapte ani temniță grea pe motiv că a defăimat valorile perene ale socialismului și comunismului.

Vecinul nostru, dl. Iosif Kragel, a comparat, stând la o masă din local *Tri păduchi* din Orașul Cărbunelui, spuma pe care o făcea berea locală Katzegana cu spuma laptelui de la vacile din ferma președintelui american Truman. Comparația, avantgardistă pentru acele vremuri când lumina noastră venea doar dela Răsărit, era în defavoarea spumei de la berea noastră. El lăuda, implicit, și vaca americană în raport și cu Joiana noastră cea de toate zilele. Pentru că a tulburat, cu asemenea comparații nepotrivite, mintea comensilor săi a fost condamnat, și el, tot la 7 ani de temniță grea.

Tovarășa Kristall Panetone cântărea singură, după ultimele măsurători din Cartier, 120 kg și 350 de grame. Ea purta, fie vară, fie iarnă, niște chiloți din lână bărsană (*budigăi*, pre limba aspră a locului) care îi ajungeau până dicolo de genunchi. Când îi pune la uscat erau aidoma unor parașute americane, modelul consacrat de NASA pentru aducerea acasă a tuturor astronautilor americani întorși din spațiul extraterestru. Deși comparația asta o făceau locuitorii din Cartierul Evidențiaților, ea nu a dat niciodată curs acestor provocări dușmănoase. Ba, din contră, tovarășa Panetone a susținut, sus și tare, că materialul din care erau confecționați chiloții ei, de îndelungată folosință, era mult mai fiabil, mai rezistent și mai eficient decât cel folosit de cei de Agenția americană care se ocupa de cucerirea spațiului cosmic. Dumneai a fost, alături de ilustrul ei soț, o membră destoinică a partidului unic. La unul din congresele lor, tovarășa Kristall Panetone a votat, alături de alte femei cu greutate în partid, să se dea o amnistie generală pentru cei pe care i-a luat gura mai înainte de a mai judeca. E adevărat că *gura bate curu*, și-a motivat ea opțiunea legislativă, dar cred că penitența lor a fost suficientă. Astfel că, după 5 ani, 4 luni și 3 zile, Vasile Bryonia și Iosif Kragel au revenit acasă. Dar n-au mai dus-o mult. Cu toate astea, cei doi au apucat să vadă, la televizor, cum americanii au pășit pe Lună dar nu și pe plaiurile noastre mioritice. *Case close!*

SFÂRȘIT

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente culturale-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

Dialogul cu tema „Rectorul-părinte al Învățământului Universitar din Pitești”, în cadrul proiectului cultural „La vama vremii”, coordonat de scriitorul și publicistul Nicolae Badiu, avându-l invitat pe prof. univ. dr. Gheorghe Barbu, fost rector UPIT.

Dialogul cu tema „Este educația motivațională o formulă de succes?”, în cadrul proiectului cultural-motivațional „Arta Devenirii”, coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Andreea Trandafirescu, jurnalist și psiholog.

Prelegerea cu tema „Povestiri despre Piteștiul vechi. 20 mai 1388 – 20 mai 2025 (II)”, în cadrul proiectului „Personalități culturale”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu.

Conferința cu tema „Matila Ghyka și Numărul de Aur”, în cadrul proiectului „Culisele istoriei – Societăți secrete și mari inițiați”, susținut de scriitorul Cristian Cocea, directorul Direcției Județene pentru Cultură Argeș.

Prelegerea cu tema „Istoria dincolo de granițe. Lectura presei”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Teme culturale în emoții raționale”, susținut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

Festivalul Internațional de Teatru în Stradă, ediția a III-a, eveniment organizat de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, în perioada 6-8 iunie, în Piața Primăriei Municipiului Pitești.

Prelegerea cu tema „Incursiune în istoria dreptului și a doctrinei juridice române”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”, coordonat de dr. Marius Andreescu, cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, al Academiei Române, membru al Asociației Române de Filosofie a Dreptului și Filosofie Socială.

Prelegerea cu tema „O nouă revizuire a dosarelor Eminescu descoperite în arhive”, susținută de scriitorul dr. Corneliu Zeană, în cadrul Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”, coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Maria Mona Vâlceanu.

Prelegerea cu tema „Elena Farago. O copilărie... trăită în poezie!”, în cadrul proiectului „Biografii triste și destine tragice din istoria literară”, susținut de criticul literar,

scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore.

Conferința cu tema „Ce este o categorie?”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești”, coordonat de scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe lect. dr. Dragoș Grusea, de la Universitatea Națională de Arte din București.

Spectacol de gimnastică acrobatică, în cadrul evenimentului sub genericul Crosul Național „Ziua Olimpică”, organizat de Comitetul Olimpic și Sportiv Român în parteneriat cu Primăria Municipiului Pitești, în Piața Primăriei Municipiului Pitești.

Dialogul cu tema „Valsul Iubirii”, în cadrul proiectului „Personalități Culturale”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe muzicianul Mădălin Sandu.

Prelegerea cu tema „Nostalgie - istoria culturală a unei emoții”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie și istorii cu Marin Toma”, coordonat de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești”, istoricul dr. Marin Toma.

Dialogul cu tema „Literatura de ieri și de azi”, în cadrul proiectului „Întâlniri culturale”, coordonat de scriitoarea Silvia Giurgiu, avându-l invitat pe scriitorul Dumitru Sirghie.

Prelegerea cu tema „B. Fundoianu (1898-1944)”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Literatura Română Necanonică”, susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

Dialogul cu tema „Profesorul, la catedră și pe scenă”, în cadrul proiectului „Medalion artistic cu Mariana Claudia Filipescu”, proiect coordonat de interpreta de române și folclor Mariana Claudia Filipescu, având-o invitată pe interpreta de folclor Carmen Iordache Cernea.

Dialogul cu tema „Poezii megieși, eroi ai limbii române”, în cadrul proiectului cultural „Invitați la <Cafeneaua literară>”, coordonat de directorul revistei „Cafeneaua literară”, poetul Virgil Diaconu, având-o invitată pe scriitoarea Irina Airinei Vasile, din București.

Lansarea volumului „Lungul drum al eului către sine. Schiță pentru o filosofie ortodoxă a existenței și a cunoașterii”, semnat de prof. dr. Marius Andreescu, cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române și membru al Asociației Române de Filosofie a Dreptului și Filosofie Socială, eveniment editorial în cadrul proiectului cultural „Confluente literare”,

coordonat de scriitoarea și profesoara Allora Albulescu.

Prelegerea cu tema „Poate psihologia să justifice orice comportament?”, în cadrul proiectului cultural „Vaccin împotriva virusului manipulării”, susținut de psihologul, jurnalistul, scriitorul George Smeoreanu.

Prelegerea cu tema „Iran și Israel, de la alianță în timpul șahului la război total astăzi”, în cadrul proiectului cultural „România, țară europeană, și lungul său drum de conectare la valorile europene”, susținut de istoricul Ștefan Dumitrache, managerul Muzeului Municipal Curtea de Argeș.

Dialogul cu tema „De pe mărele lumii pe mărele cuvintelor”, în cadrul proiectului „De profundis în artă, cultură, viață”, coordonat de scriitoarea Cristina Onofre Rousseau, avându-l invitat pe jurnalistul Cristian Vasile

Dialogul cu tema „Ascetica și mistica indiană”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”, coordonat de dr. Marius Andreescu, cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, membru al Asociației Române pentru Filosofia Dreptului și Filosofie Socială, avându-l invitat pe părintele profesor universitar dr. Ion Popescu.

Spectacolul de folclor sub genericul „Ia, tezaur românesc”, ediția a II-a, organizat de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, la Teatrul de Vară „Gheorghe Zamfir” din Parcul Ștrand. Și-au dat concursul: Cristina Turcu Preda, Valentin Grigorescu, Polina Gheorghe, Gabriela Argeșeanu, Bogdan Leca, Magdalena Porumbiel, Angelica Stănescu, Anastasia Stan, Delia Ionică, Diandra Popaiacu, Ansamblul de Dansuri CIULEANDRA. A acompaniat Taraful ZAVAI DOC. A prezentat Polina Gheorghe.

Prelegerea cu tema „Piteștiul adolescenței mele”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Teme Culturale în Emoții Raționale”, susținut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

Dialogul cu tema „Între etnografie și arta populară”, în cadrul proiectului „Personalități culturale”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, având-o invitată pe Filoftea Pally, cercetător științific.

Conferința cu tema „Summertime: precauții medicale și muzică terapeutică de sezon”, susținută de medicul cardiolog Adrian Tase și de muzicianul Andrei Tase.

Colocviile Municipiului Pitești, invitat - Dragoș Grusea

Invitați la Cafeneaua literară - Irina Airinei Vasile

Festivalul Internațional de Teatru în Stradă, ediția a III-a

Rubrică realizată de CARMEN ELENA SALUB și SIMONA FUSARU

Cristian Meleşteu

Note de lector

MIHAIL-FLORIN STAN, Cine zice ăla e – Ed. Bibliotheca, 2024

Fiul criticului și istoricului literar Mihail Stan, Mihail-Florin Stan își inaugurează proza ca într-un teatru de anatomie literară: așază manuscrisul pe masă, îl taie, îl cauterizează într-o singură frază, livrându-și autocronica înainte ca alt bisturiu critic să atingă hârtia. Gestul nu e filială, ci pactul care pune volumul sub înaltă tensiune: o sinusoidă narativă – urcuș, cădere, relansare – calibrată cu aceeași rigoare cu care, profesorul de electrotehnică explică vectorii puterii reactive.

De aici pornește și pariul estetic: autorul nu-și recită pur și simplu genealogia, ci o experimentează. Limbajul critic moștenit de la tată devine material plastic, iar autobiografia se topește într-un meta-comentariu despre cum se scrie și despre ce rămâne după ce textul însuși se „autopsiază”.

În același timp, tatăl adună legende locale, publică recenzii și face naveta cu un tren devenit rutină, iar fiul pricepe fără multe cuvinte că libertatea începe cu limba și se stinge tot acolo dacă o lași să ruginească. Copilăria din Ungureni e distilată în pastorele: miros de coajă de măr vechi, veri întinse cât o duminică fără sfârșit. „Despre asta nu vorbim la școală.” Într-un singur imperativ pulsează pedagogia fricii și anatomia autocenzurii ultimului deceniu comunist. Peste hidră sticloasă, însă, Mihail-Florin Stan așterne mereu pătura caldă a copilăriei: „încă mai aud clinchetul porților de lemn...”

În miniatura aceasta afectivă se închide, de fapt, schema întregii cărți: frigul ideologic compensat de combustia afectivă. Prin acest mecanism, memoria personală devine oglindă pentru memoria colectivă, iar detaliul senzorial repară ceea ce marele discurs politic lăsa în ruină.

Perioada capitalistă nu vine cu zumzetul avioanelor americane, așteptate încă din perioada celui De-al Doilea Război Mondial, ci cu un imens rânjet sarcastic: După '89, tăcerea fermentată explodează în foame de cuvânt și risc. Al – alter-ego „50% real, 50% ficțional” – abandonează amfiteatrul Politehnicii pentru nopțile de poker din Regie, suflecă zaruri măsluite ca să plătească chiria, bea vin de țară și râde cu un aplomb nebun, sfidând memoria proaspăt dezghețată a cenzurii. Sinusoida devine carne: două doctorate construite și dezmembrate, exmatriculări pe bandă, o noapte de arest cu bocancii strânși în brațe „nu de frică, ci să nu-mi fure cineva legitimația” și o iubire lăsată să se usuce sub soarele de la Costinești. „În duba albastră mirosea a cauciuc topit și orgolii sparte” – o propoziție-electrod care sudează biografia la rețeaua de înaltă tensiune a istoriei.

Între argoul VHS-ului de bloc – „calup de tensiune, frate!” –, jargonul electrotehnic – „factor de putere unitar” – și un lirism rural frust, de parcă l-ai fi trecut pe Creangă prin poligon și cantină, Stan orchestrează un stand-up literar. Pare că-l vezi pe Bukowski mutat în Delureni – sorbind vin rubiniu în loc de whisky și temperând nihilismul cu o ironie solară. fibra descriptivă

Aici intervine și referința metaliterară: autorul își recunoaște deschis metoda «Creangă + Pleșu + Bendeac»: povestire arhaică, eseu moral

și sarcasm scenic turnate într-un singur timbru. Textul respiră astfel între înalta cultură a tatălui și cultura pop a fiului, între seminarul universitar și replicile de bodegă, fără să-și piardă coerența.

Portretele rămân imprimate ca fotografiile supradeterminate în baia roșie: tatăl-cronicar care se teme că fiul va rămâne „repetent la viață”; Maica, plângând „ca o icoană spălată în lapte cald”; prietenii „doctori în orice și specialiști în nimic”, oameni care-ți prezentau diploma la fel de insistent cum ți-ar fi vândut o tarabă cu semințe.. Comunismul e redat prin goluri de frază și ochi aruncați spre ușă; capitalismul, radiografiat cu sarcasm de voltaj înalt – carduri de credit care predică fericirea, workshop-uri de *mindset-unicorn* ce vând aer comprimat la preț de heliu, manageri gata „să-ți vândă și aerul pe post de coaching”. Râsul funcționează aici ca seismograf: glumele nu sunt condimente, ci măsoară fisurile pe scara Mușatescu.

Partea a doua a volumului – „Tensiuni în curent alternativ” – adună exact aceste fisuri într-un cor de voci secundare: soldatul care rostogolește o valiză de tablă prin cazarmă, profesoara de română care pronunță „paralelipiped” ca pe o rugăciune, studentul-șef de cameră traficând cartele de telefon. Și fiecare apariție-fulger marchează altă amplitudine pe graficul sinusoidei.

De aici senzația de roman-osciloscop: pasajele scurte fac să clipească pe ecran fibra socială – silabe scurt-circuitate, spaime fosforescente.

Narațiunea se mișcă în bucle controlate, iar repetiția devine metodă de autoscopie morală. Când autorul reia aceeași cădere, nu o face ca să plângă, ci ca să calibreze alt prag de înțelegere; când reia aceeași glumă, o rotește cu un grad, iar fața râsului dezvăluie încruntarea de dedesubt. Pe cât de abundent e detaliul senzorial – „praful sclipind ca sârmă de cupru în soare”, „vinul cu miros de nuc verde și peniță rugină” –, pe atât de tăioasă e elipsa morală: autorul nu etichetează, ci lasă scânteia să sară singură din contact.

Romanul, în ansamblu, funcționează ca un palimpsest viu: straturile intime – iz de țărână umedă, scârțâitul porțiței, râsul scurt al bărbaților la gard – se suprapun peste sloganuri, devize, reclame motivaționale, până când epocile se sudează într-un aliaj greu de separat.

Efectul? Un „manual de supraviețuire senzorială” pentru generația care a prins și soldatul de front, și soldatul de Power-Point. Cartea se citește rapid, dar reverberează lent, asemenea unui transformator care păstrează în miez energia primilor zeci de volți.

Și atunci se aude din nou strigătul copilăriei – „Cine zice – ăla e!” – nu ca simplă nostalgie, ci ca verdict identitar: cine își rostește povestea își asumă deopotrivă greutatea și lumina ei. Umbre de care tragem – poate, cândva, vom reuși să ni le potrivim pe trup.

Cu această autoficțiune lucidă, densă și elastică, Mihail-Florin Stan demonstrează că moștenirea critică nu umbrește, ci iluminează: reflectorul sub care îți calibrezi atât ritmul cardiac al lecturii, cât și pulsația unei memorii colective încă sub tensiune – un curent alternativ care nu se mai lasă decuplat.

Haiku

Laura Văceanu

în mișcare lentă,
umbra uriașă a
podului de piatră

apune soarele -
vulturul și prada
încă în zbor

pâlcuri de sălcii,
unite de umbrele
micșorate de caniculă

strălucind în ploaie
pânza deasă a
păianjenului

vedere-n oglindă -
umbra lățită a salciei
pe unda râului

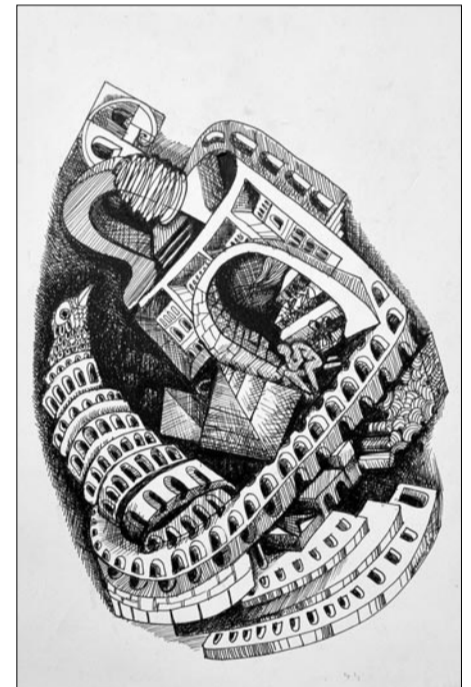
pustiul câmpiei -
cârdul de cocori
caută sudul

vară fierbinte -
umbra mă urmează
supradimensionată

seară cu mama -
umbrele se unesc în
mijlocul camerei

umbra trenului,
întunecând o clipă
rapița-nflorită

triumful ploii -
de la un țarm la altul
curcubeul

Rafila Radu

chiar de ziua mea –
un greier în supă
cu tot cu cântec

chiar și norii dorm –
luna în cârdășie
cu hoții de pepeni

față în față –
șarpele continuă
cântecul cosașului

surpriza verii-
în lacul lebedelor
una neagră

până și
apa câinelui fierbinte
băută de ciori

ochii și mai verzi –
arteziana-nvârte
o fugă de Bach

vorbe la cafea –
sub scaune volbura
încălcându-se

ieșind din cerdac –
umbra casei peste
albul zambilei

sfârșit de sezon –
vântul saltă din nisip
forma trupului

plivind răsadul –
îngenuncheat bătrânul
printre fluturi albi

Rubrică realizată de FLORIN GOLBAN

Narațiunea se mișcă în bucle controlate, iar repetiția devine metodă de autoscopie morală. Când autorul reia aceeași cădere, nu o face ca să plângă, ci ca să calibreze alt prag de înțelegere; când reia aceeași glumă, o rotește cu un grad, iar fața râsului dezvăluie încruntarea de dedesubt.

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic Primii zece ani

bună bucată de vreme nu mai apăruseră cu materiale noi, iar puținele concerte pe care le-au avut în anii trecuți sugerau mai degrabă o retragere din tot haosul muzical. Dar nu a fost așa, și formația Partizan a lansat în primăvara acestui an un album nou – „Nori peste Sălăjan”, pe care l-a adus aproape în întregime în fața unui public extrem de divers & îndrăgostit de muzica lor.

Două din trupele fanion ale muzicii românești – Byron & The Mono Jacks – și-au unit forțele cu cvartetul Clasix și au produs două momente unice, unde muzica lor a fost îmbrăcată într-o tandrețe pe care o găsești doar în momente cu adevărat speciale, și tind să cred că au resimțit intimitatea momentului ambele formații, că toată ora pe care au avut-o pe scenă au dus-o într-o intimitate de club.

Trupa Villagers din Irlanda a venit cu un set muzical foarte aproape de lirismul lui Leonard Cohen, fiind poezie de la un capăt la celălalt, o poezie viscerală, abundentă, magnetică. Pe de altă parte, Bedouin Soundclash – trupa care în mod inexplicabil, conform propriilor declarații, au avut un cântec pe locul 1 în topurile din România acum câțiva ani, au adus cu ei o energie de care cu toții aveam nevoie. Cu un mix de ska, reggae și indie, au aprins publicul, și i-au ținut așa vreme de aproape două ore în chiar cea mai lungă zi de vară, de solstițiu.

Între concertele de seară a fost și zi, și în zilele de weekend scena s-a mutat în centrul orașului, unde au fost trei panel-uri de discuții acoperind teme care țin de comunitate, cum se formează ea și cum trăiește în aceste vremuri. Primul panel a adus la microfon cinci oameni de radio: Bogdan Șerban de la Radio Guerrilla, Valentin Eduard Panduru de la Radio France International, Stanca Jabenitan de la Viva FM, Adina Șuhan de la Radio Iași, și Violeta Cincu de la Radio Hit, oameni care au pus, printre altele, muzica alternativă la ore de maximă audiență în fm, oameni care văd mai bine decât oricine cum cresc și se dezvoltă fenomenele culturale. De altfel, toate cele trei discuții, chiar dacă au adus oameni și din sfere mai degrabă administrative, au tras o seamă de concluzii extrem de pertinente pentru dezvoltarea ulterioară a fenomenelor culturale de nișă din orașele mici.

Rocanotherworld nu e un festival care se întâmplă doar când e ușor. Se întâmplă când trebuie. El a fost făcut pentru cei care cred în comunități sincere, în artă ca formă de rezistență și în oameni care nu se adună doar ca să bifeze ceva, ci ca să simtă împreună.

După o a zecea ediție care a adus de toate în fața publicului din Iași – de la trupe precum Vița de Vie la Partizan, de la E-an-na la Dl. Goe, de la un spațiu total nou, la un public veșnic inimos și atât de dornic de evenimente de așa anvergură, nu putem decât să rămânem cu nostalgia celor patru zile de acum, și a celor zece ani care au trecut peste noi cu ediții care mai de care mai spectaculoase, și cu gândul că mai sunt doar 365 de zile până începe din nou toată povestea.

Seară festivă pentru literatura română

Premiile Uniunii Scriitorilor din România – 2025

Luni, 2 iunie 2025, în spațiul emblematic al Teatrului Național din București, a avut loc decernarea Premiilor Uniunii Scriitorilor din România, pentru volumele apărute în anul editorial 2024.

Juriul, alcătuit din personalități ale vieții literare – din care a făcut parte și criticul Nicolae Oprea (președintele Filialei Pitești) – a ales, dintr-un fond considerabil de propuneri (aproximativ 200 de titluri la fiecare categorie), câștigătorii marilor premii ale seriei:

Poezie: Gabriela Gheorghisor, pentru volumul „Văduva plătește dublu” (Editura Cartea Românească)

Proză: Bogdan Alexandru Stănescu, pentru romanul „Soarele negru” (Editura Trei)

Critică, eseu și istorie literară / memorii, jurnale, publicistică: Marta Petreu, cu volumul „Filosofia lui Blaga” (Editura Polirom)

Premiul Național de Literatură: Nicolae Prelipceanu, poet, prozator și publicist

În laudatio rostită cu acest prilej, președinteleUSR, Varujan Vosganian, a sintetizat profilul literar și uman al lui Nicolae Prelipceanu: „Sunt scriitori care preferă angajarea și care au sentimentul că dacă protestează în fața lumii, atunci poeziile lor o să treacă mai bine. Sunt alții care se ascund în turnul de fildeș. Poezia lui Nicolae Prelipceanu este o poezie a timpului său, dar este, în același timp, și o poezie a valorilor neschimbătoare. Viața lui a fost o reflectare a acestei atitudini.”

Dacă în cazul Martei Petreu câștigarea premiului era, într-un fel, previzibilă (volumul „Filosofia lui Blaga” fusese distins recent și cu Premiul CopyRo), este poate mai semnificativ faptul că laureații secțiunilor poezie și proză aparțin generației afirmate după 2010. Fără a marca o ruptură, această alegere sugerează o literatură care își adâncește liniile deja conturate: o poezie a lucidității și a ironiei subtile; o proză în care filonul confesiv, personal și memorialistic continuă să se afirme. E o schimbare prin rafinare, nu prin gest spectaculos – dar poate tocmai în această discreție stă adevărata transformare a peisajului literar actual.

Pentru a încheia această cronică, poate cel mai potrivit este să revenim la cuvintele marelui laureat al seriei, Nicolae Prelipceanu, rememorând un fragment dintr-un interviu publicat în revista Contrafort (2006): „Primul meu șoc cu o carte a avut loc când, citind Crăiasa zăpezilor, am aflat că poți pune un semn, să te culci sau să faci altceva și să continui mâine. Cred că asta a fost marea deziluzie a vieții mele, căci eu – îmi dau seama abia acum – luasem lectura drept formă de viață.”

Forma de viață pe care o invocă Prelipceanu – lectura ca prezență continuă – rămâne, poate, cel mai autentic gest al scriitorului și al cititorului, indiferent de vârstă sau de generație. În fond, dincolo de orice palmares și de orice moment festiv, aceasta este esența care leagă literatura de azi de cea de ieri și de cea de mâine. (C. MELEȘTEU)

REDAȚIA:

Senior editor: CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
Redactor-șef: LEONID DRAGOMIR (leoniddragomir@yahoo.com); Secretar de redacție: SIMONA FUSARU (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com); Consilier editorial: NICOLAE OPREA; Redactori: MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU (jeandumitrascu@yahoo.com)

În fiecare vară, de zece ani e la fel: se anunță line-up-ul, se anunță locația, se mai adaugă formații, se fac grupuri mari de prieteni și fără să îți dai seama, vine parcă de nicăieri o nouă ediție Rocanotherworld. Așa se dă drumul la vară, pentru unii dintre noi. O vară care nu ține cont de termometre, ci de ritmuri, scene și oameni care se strâng în jurul acelorași sunete într-o parte liniștită a Moldovei. La final de iunie, cu solstițiul integrat ca parte a festivalului, când

orașele încă fierb sub asfalt, la o margine de oraș începe ceva ce mulți au ajuns să considere începutul neoficial al sezonului: Rocanotherworld, un festival care, la ediția a zecea, e mai mult decât un eveniment – e o amintire cu ecou a dispariției unui om – Ioan Dan Niculescu, o dispariție care de zece ani adună laolaltă o întreagă comunitate care-i păstrează memoria vie.

Rocanotherworld nu este un festival mare – și tocmai de aceea contează. E într-un Iași care a mers tot timpul pe un principiu, zic eu sănătos, de făcut orice eveniment cu multă dragoste, având de fiecare dată o latură personală foarte bine conturată. Și poate că despre asta e totul: despre cum alternativa nu e doar un festival de muzică anual, ci o expresie a unei comunități care se adună sub umbrela aceasta fără încetare.

Au trecut zece ediții, și fiecare a încercat să fie o completare a celei trecute, iar anul acesta, fiind aniversar, completarea a venit în line-up-ul internațional care a adus pe scena festivalului trupe ca Villagers din Irlanda, Photons din Franța, Bedouin Soundclash din Canada, dar și Zdob și Zdub sau Cuibul din Republica Moldova. A fost o ediție care a cuprins tot ce-i mai bun din zona alternativă, și asta nu doar în materie de muzică, având și o serie de discuții cu oameni care pun într-un fel sau altul umărul la creșterea fenomenului muzical.

În sine, tot festivalul a fost foarte bine încheiat, având câteva vârfuri demne de o ediție aniversară. Primul moment cu adevărat special pe care l-am resimțit în festival a fost prezența trupei Partizan, veterani ai rock-ului alternativ, care de o

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu.

În schimb, tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc.

Revista **ARGES** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *.rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, fără note de subsol).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGES** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu grafică de IOAN MARCHIȘ apărută în volumele lui Marian Ilea.

Corectură:
JEAN DUMITRAȘCU

Consilier artistic:
IOAN MARCHIȘ

ARGES

Revistă lunară de cultură

- Apare sub egida Consiliului Local, a Primăriei Pitești și a Uniunii Scriitorilor din România
- Editată de Centrul Cultural Pitești
- Membră ARIEL

Revista **ARGES** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!

Vă puteți abona pentru anul 2025, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat postal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel. 0248219976.

Contact:

Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești, tel./fax: 0248/219976, e-mail: revista.arges@gmail.com, https://www.facebook.com/Revista-Arges, http://www.centrul-cultural-pitesti.ro.

Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/ ISSN: 1221-2350 Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași.

Valentin Protopopescu

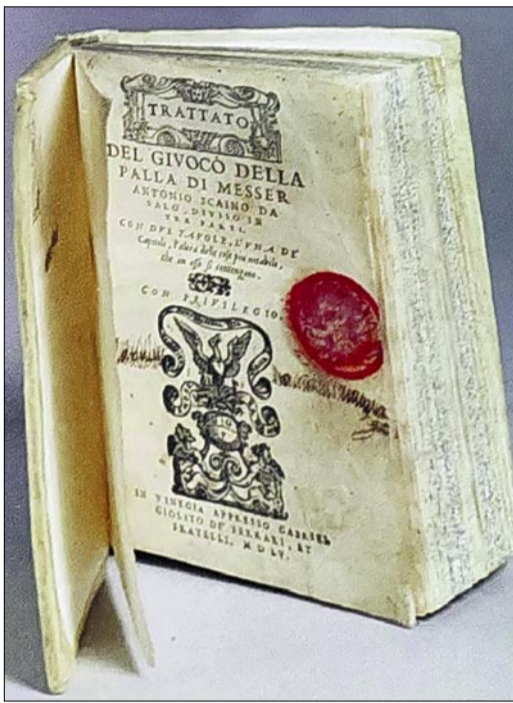

Metafizica arenei

Primul tratat din istorie consacrat tenisului

1555, Venetia. Antonio Scaïno da Salò, un monah italian, redactează și publică în capitala Serenissimei

Republici o carte intitulată, destul de pompos, s-o recunoaștem, *Trattato del gioco della palla*. Ca un cleric să se ocupe la un asemenea nivel, deopotrivă de principiu și de detaliu, de organizarea, așezarea și reglementarea strânsă a unui joc este, în sine, o performanță! Lucrurile stau ca și cum, astăzi, de pildă, Prea Fericitul Daniel s-ar implica de partea Federației Române de Tenis în negocierea calendarului competițional

cu WTA! Sau prea iluminatul teologo-politician Mihai Neamțu ar reprezenta România pentru stabilirea tragerilor la sorți cît privește participarea echipei naționale în Cupa Davis, prima grupă euro-africană! Nu e simpatic acest fenomen?

Lăsînd gluma la o parte, trebuie spus că tratatul lui Scaïno a fost un text în același timp savuros și serios, ludic și riguros. Nașterea sa a fost prilejuită de un context empiric real, asupra căruia monahul italian a reflectat mult timp și consecința acestei reflecții a fost tocmai redactarea ca atare a textului citat. Dar care a fost episodul istoric ce a generat o asemenea îngrijorare din partea călugărului catolic?

Ei bine, Antonio Scaïno da Salò (1524-1612), tînăr abate în cetatea Padovei, era

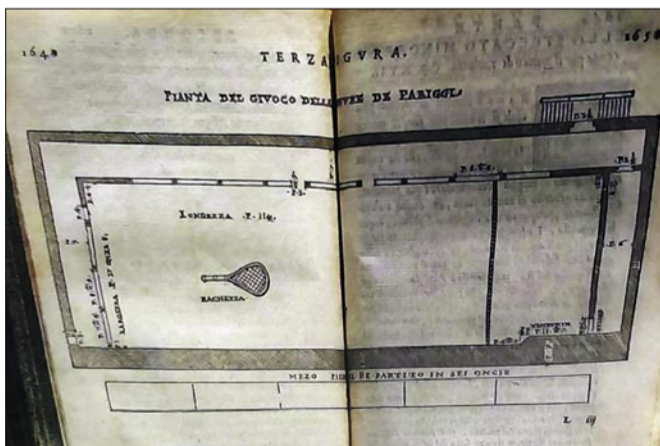
un apropiat al ducelui Alfonso. Aristocratul, mare amator al jocului cu palma, la un moment dat s-a văzut pus în situația de a se enerva cumplit în cursul unei partide, contestînd valabilitatea unor puncte. De ce? Simplu: regulile erau prea laxe, prea ample, prea fără obiect conturat. Și ca asemenea împrejurări să nu se mai repete, clericul s-a pus pe treabă, redactînd acel tratat istoric ce număra nu mai puțin de 315 pagini! Regulamentele cuprinse în marea carte a *jeu de paume à l'italienne* vizau atît maniera de disputare a punctelor, cît și normarea suprafețelor, natura materială a acestora și felul în care ele trebuiau marcate.

Dar iată cîteva fragmente din textul acestuia: „Strada pe care este amplasata suprafața de joc se cuvine să posede o platformă folosită pentru efectuarea serviciului, iar aceasta trebuie să aibă deschiderea intrării într-un grajd regulat; de asemenea, pe acea stradă este necesară prezența unui perete care să corijeze aliniamentul neregulat al clădirilor rezidențiale renaștentiste.

Strada pe care se desfășoară partida are cu necesitate o clopotniță dotată cu un clopot, iar aceasta este situată într-un colț al terenului. Lovirea mingii încununată cu cîștigarea punctului se cuvine semnalată printr-un dangăt tot așa cum un negustor își cheamă clienții în cadrul comerțului stradal.

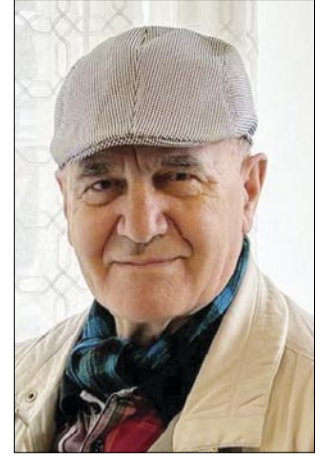
Un meci trebuie disputat într-un loc amenajat, care să aibă gradene, jilțuri și strapontine, așa cum poate oferi îndeobște spațiul eclezial al mînăstirii, cel dotat cu coloane și colonade. Printre aceste mărci goale ale suprafeței mingea poate fi expedită în vederea cîștigării punctului aflat în joc. Un asemenea model clerical poate sta ca sursă de inspirație pentru nobilii ce năzuiesc a construi la adăpostul zidurilor de castel astfel de suprafețe de joc, pentru a evita amestecarea cu prostimea iubitoare a jocului cu palma. În aceste condițiuni, jocul cu palma este posibil să devină regele jocrilor și o activitate demnă de capetele încoronate...”

Edificator, nu-i așa?

Alexandru Jurcan

Romanul unui adolescent romantic

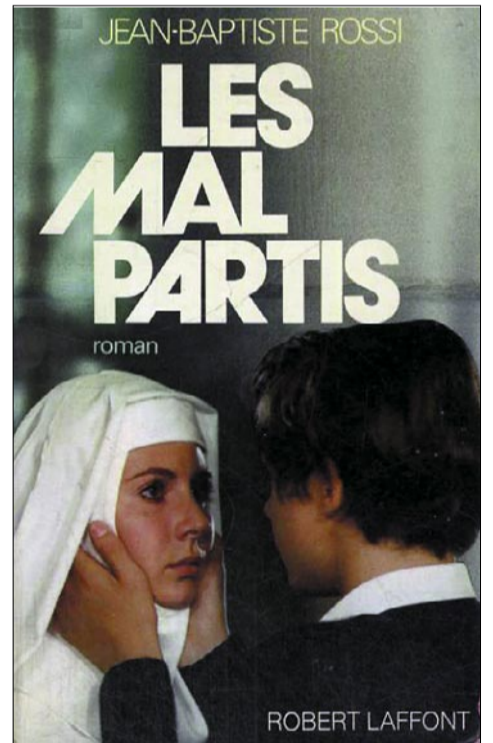
La 17 ani, Jean-Baptiste Rossi a scris romanul *Les mal partis*. A continuat să creeze și a devenit celebru, schimbându-și numele: Sébastien Japrisot. A fost numit „Graham Greene al Franței”. Romanul de debut, publicat rapid și premiat, nu e al unui adolescent „miop”, ci al unui adolescent romantic.

După vreo treizeci de ani, în 1976, Japrisot s-a întors la prima iubire, scriind scenariul și regizînd filmul *Les mal partis*. Cum s-ar traduce?... Cei care au pornit într-o direcție greșită. Care au călcat cu stîngul. Titlul poate fi moralizator sau ironic. Suntem în 1944 la Marseille. Denis are 15 ani și e elev la un colegiu iezuit, unde domină profesorul Păpușel și directorul poreclit Gargantua. Elevii se duc săptămînal la spital și vizitează bolnavii. Acolo o cunoaște Denis pe călugărița Clotilde (24 de ani). Frumusețe, timiditate, magie. Se naște acel *coup de foudre*, înscris în zona pasiunilor condamnate. Finețe, romantism. Gradația sentimentelor rămîne în sfera bunului simț, fără urmă de vulgaritate. Nu e situația din *Cititorul* lui Schlink, care se vrea o parabolă despre dificultățile generațiilor germane de după război în a înțelege semnificația Holocaustului. Denis și Clotilde nu se pot opune iubirii, care îi devastează ca un tăvălug de catifea. Candoare, inocență, asumare. Un refugiu într-o casă îndepărtată. A trăi iubirea cu dăruire și sinceritate. Poți alege? Imixtiunea celorlalți poate fi neglijată? Marea stareță apare cu gândul să pună capăt unei povești păcătoase. Denis e minor, nu?

„Peste cîteva ani vei fi pentru el o greșeală monstruoasă, ești cu adevărat nebună!” – îi spune stareța Clotildei. „Dar e o nebulie frumoasă... întotdeauna alții au ales pentru mine, acum aleg eu” – afirmă Clotilde. Și continuă: „Dumnezeul vostru e rece”.

Joacă în film France Dougnac (Clotilde), Olivier Jallageas (Denis), Marie Dubois (stareța). Între cei doi actori: o chimie devastatoare, veridică. Poate că elevul e prea tînăr, dar e înzestrat cu puritate și lipsa prejudecăților. Plus dezinvoltură. Timiditate și virilitate născîndă. Nu voi comite spoilere, nu divulg finalul, ci subliniez intruziunea sătenilor în povestea lor. Ca în *Zorba grecul*. Până unde poate merge toleranța? Care sunt limitele libertății? Dacă Clotilde iubește total, sincer, poate fi numită perversă? Depravată? Pot fi stabilite reguli în iubire, cînd se știe că rațiunea e total exclusă din acel sentiment?

Un film care incită, încîntă, naște nostalgii și se bazează mult pe talentul de necontestat al actorilor. Clotilde (France Dougnac) e diafană, angelică, ireală. Întreg filmul întreține un suspans continuu. Să vă întristez puțin? Actrița France Dougnac a murit în 2018, Marie Dubois în 2014, iar „elevul” are acum 65 de ani. Mai bine vedeți/revedeți filmul (e pe Netflix), unde cei trei își revarsă tinerețea în *streaming*.

Festivalul Național de Literatură „Marin Preda”

Ediția a XIX-a, 9-10.10.2025, Alexandria

Consiliul Județean Teleorman și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, în parteneriat cu Colegiul Național Pedagogic „Mircea Scarlat” din Alexandria și revistele „Luceafărul de dimineață”, „Neuma”, „Argeș”, „Mozaicul”, „Bucureștiul literar și artistic”, „Litere”, „Sud” și „Caligraf”, organizează Festivalul Național de Literatură „Marin Preda”, care va avea loc în zilele de 9 și 10 octombrie la Alexandria și Siliștea-Gumești.

Festivalul își propune să omagieze personalitatea scriitorului Marin Preda și satul românesc, să promoveze prozatori de talent care nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor. În cadrul concursului de proză scurtă, organizat cu acest

prilej, se acordă următoarele premii: Premiul „Marin Preda” și premiul revistei „Luceafărul de dimineață”, în valoare de 1500 lei; Premiul I și premiul revistei „Neuma”, în valoare de 1000 lei; Premiul I și premiul revistei „Argeș”, în valoare de 1000 lei; Premiul I și premiul revistei „Mozaicul”, în valoare de 1000 lei; Premiul II și premiul revistei „Bucureștiul literar și artistic”, în valoare de 800 lei; Premiul II și premiul revistei „Caligraf”, în valoare de 800 lei; Premiul III și premiul revistei „Litere”, în valoare de 700 lei; Premiul III și premiul revistei „Sud”, în valoare de 700 lei.

Juriul are latitudinea de a propune organizatorilor, în funcție de valoarea prozelor din concurs, să nu fie acordate unele premii. Lucrările premiate vor fi incluse într-un volum ce va fi lansat în cadrul manifestărilor festivalului,

de asemenea vor fi publicate de revistele partenere.

Concurenții vor trimite, în format Word, 1-3 proze scurte, nesemnate, care nu trebuie să depășească în total 25 000 de semne (inclusiv spațiile), însoțite de un motto, la următoarea adresă de email: concursmarinpreda@mail.com. La aceeași adresă, concurenții vor expedia un email separat cu același motto și cu datele personale de identificare: Numele și prenumele; Data și locul nașterii; Adresa de reședință; Numărul de telefon.

Lucrările pentru concurs pot fi trimise până la data de 1 august 2025. Este obligatorie respectarea condiției ca prozele să fie inedite, iar participanții să nu fie membri ai Uniunii Scriitorilor. Director al festivalului este scriitorul Ștefan Mitroi.